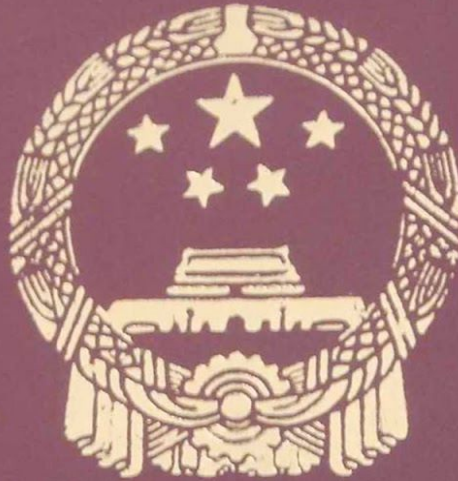

**Het Streven naar de Gematigd Welvarende Samenleving:
*Het Extractieve Hukou-Systeem en de Inclusieve Ontwikkeling van het
Sociaaleconomische Overheidsbeleid van China in de Periode
1953-2016***

居民户口簿
Household Register

中华人民共和国公安部制
Under Supervision of The Ministry of Public Security of P.R.C

Merle Vogels
Begeleider: Dr. Jeroen Touwen
Tweede Lezer: Prof.dr. Marlou Schrover

Omslag: Kaft van een Chinees hukou-paspoort

1. Inleiding en verantwoording	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Historiografie	5
1.3 Theoretisch kader	11
1.4 Opbouw, methode en bronnen	15
1.5 Wetenschappelijke relevantie	16
2. China: Ideologie, hiërarchie en ongelijkheid 1953-2016	17
2.1 De ontwikkeling van inkomensongelijkheid binnen China	17
2.2 De ontwikkeling van partij-ideologie	19
2.3 De hiërarchie van de Chinese Communistische Partij en het dagelijks bestuur	22
3. Het hukou-systeem 1953-2016	25
3.1 Het hukou-systeem in de maoïstische periode 1953-1978	25
3.2 Hukou, economische hervormingen en de afname van migratiebeperkingen 1978-1998	28
3.3 Hervormingen van het hukou-systeem 1998-2016	29
3.4 Sociaaleconomische ontvankelijkheid, stratificatie en hukou	32
3.5 De extractiviteit van het hukou-systeem	35
4. De ontwikkeling van het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid 1953-2016	38
4.1 De ontwikkeling van het sociaaleconomische beleid 1953-1978	38
4.2 De ontwikkeling van het sociaaleconomische beleid 1978-2006	39
4.3 De ontwikkeling van het sociaaleconomische beleid 2006-2016	41
4.4 De inclusieve ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid 1953-2016	57
5. Conclusie	60
Overzicht bijlagen	65
Bijlage 1: Nationale hukou-hervormingen	65
Bijlage 2: Provinciale hukou-hervormingen	66
Bijlage 3: Stedelijke hukou-hervormingen	70
Bijlage 4: Regionale hukou-hervormingen	72
Bibliografie	75

1. Inleiding en verantwoording

1.1 Inleiding

In maart 2010 vond in China, aan de vooravond van de jaarlijkse bijeenkomst van het Nationaal Volkscongres, het Chinese Parlement, een bijzondere gebeurtenis plaats. Volstrekt tegen de mediarijchlijnen van de Chinese Communistische Partij in, riepen elf grote Chinese kranten in een gezamenlijke publicatie het Nationaal Volkscongres op om zo snel mogelijk het *hukou-systeem* te hervormen. Met de volgende woorden richtten de kranten zich tot het Volkscongres:

*'We hopen dat het slechte beleid waar we al tientallen jaren onder hebben geleden, eindigt met onze generatie. Laten we ervoor zorgen dat de volgende generatie echt kan genieten van de heilige rechten van vrijheid, democratie en gelijkheid.'*¹

Het *hukou-systeem* is een Chinees intern paspoort-systeem. De huidige functie van het *hukou-systeem* vindt zijn oorsprong in de periode van de planeconomie onder Mao Zedong. Het *hukou-paspoort* maakt onderscheid tussen burgers op basis van de *hukou-types* 'agraris' en 'niet-agraris', daarnaast staat de *hukou-registratieplaats* in het paspoort. Het type 'agraris' of 'niet-agraris' bepaald op welke sociale voorzieningen een burger aanspraak maakt. De niet-agrarische burgers maken hierbij aanspraak op veel meer sociale voorzieningen dan de agrarische burgers. De plaats van residentie in het paspoort bepaalt waar de burgers aanspraak maakt op deze voorzieningen. Daarnaast dient het als middel om interne migratiepatronen binnen China te controleren. Het *hukou-type* en de plaats van residentie zijn daarbij overerfbaar. De elf grote Chinese kranten omschreven het *hukou-systeem* als: 'een bron van onrecht en een voedingsbodem voor corruptie'.² Zhang Hong, initiatiefnemer en vice-hoofredacteur van de Economic Observer, werd kort na de publicatie uit zijn functie gezet.³

Zes jaar na de publicatie, in maart 2016, ratificeerde het Nationaal Volkscongres het dertiende vijfjarenplan. Het uit meer dan 80 hoofdstukken bestaande document geeft de visie van de Chinese Communistische Partij weer voor de ontwikkeling van het land gedurende de periode 2016-2020. Deze periode vormt volgens het vijfjarenplan het slotstuk van het streven naar een 'gematigd welvarende samenleving'. Dit van oorsprong confucianistische ideaal omschrijft een samenleving die voor het grootste gedeelte bestaat uit een middenklasse met weinig ongelijkheid. Deze middenklasse heeft hierbij voldoende middelen om een doorsnee, maar comfortabel leven te leiden. Voordat de gematigd welvarende samenleving gevormd is moeten er volgens het vijfjarenplan echter nog een aantal structurele obstakels overwonnen worden. Binnen het land is er sprake van 'een ongebalanceerde, ongecoördineerde en onhoudbare groei'. Om er voor te zorgen dat de 'gematigd welvarende samenleving'

¹ 'A Call for Reform of China's Household Registration System', *Population and Development Review* 36:2 (2010) 405-407.

² Ibidem.

³ Ibidem.

toch wordt bereikt ligt de nadruk van het beleid voor de periode 2016-2020 op een ‘innovatieve, gecoördineerde, groene, open en inclusieve ontwikkeling’.⁴

Vanaf de jaren 1980 heeft China een zeer sterke economische groei doorgemaakt. Naast economische groei is de sociaaleconomische ongelijkheid in dezelfde periode ook sterk toegenomen. Het *hukou-systeem* heeft hierin een belangrijke rol gespeeld. De grote ongelijkheid binnen China vormt een obstakel voor het bereiken van de gematigd welvarende samenleving. De onderzoeksvraag van deze scriptie luidt: wat waren de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* voor de Chinese samenleving en in welke mate heeft de inclusieve ontwikkeling van het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* teniet gedaan in de periode 1953-2016? Om antwoord op deze vraag te kunnen geven hanteer ik de volgende aanpak: eerst behandel ik in dit hoofdstuk de historiografie over een viertal thema's: de verbanden tussen economische groei en de ontwikkeling van inkomensongelijkheid, de gevolgen van inkomensongelijkheid, het *hukou-systeem* en de Chinese sociaaleconomische ontwikkeling en het overheidsbeleid. Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag maak ik gebruik van de theorie van het boek *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty* van Daron Acemoglu en James Robinson.⁵ In hoofdstuk twee schets ik de context waartegen dit onderzoek zich afspeelt. Hoofdstuk drie geeft antwoord op de vraag in welke mate het *hukou-systeem* een extractieve institutie is en wat de gevolgen waren voor de Chinese samenleving. Hoofdstuk vier geeft vervolgens antwoord op de vraag in hoeverre het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid zich op een inclusieve manier heeft ontwikkeld, in welke mate de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* hiermee teniet werden gedaan en hoe we deze processen kunnen verklaren. Hoofdstuk vijf vormt tenslotte de conclusie van dit onderzoek. Een uitgebreidere toelichting op de opbouw, de methode en de bronnen van dit onderzoek staat in paragraaf 1.4.

1.2 Historiografie

De sterke economische ontwikkeling die China sinds de jaren 1980 heeft gekend is hand in hand gegaan met een grote toename van de inkomensongelijkheid. Binnen de academische wereld zijn de verbanden tussen economische groei en de ontwikkeling van inkomensongelijkheid al vaak onderzocht. Een hoge mate van inkomensongelijkheid heeft gevolgen voor de economische ontwikkeling binnen een land. In China heeft het *hukou-systeem* invloed gehad op zowel de economische groei als de ontwikkeling van de inkomensongelijkheid. In het kader van dit onderzoek zal ik daarom eerst enkele theorieën over het verband tussen economische groei en inkomensongelijkheid bespreken, vervolgens komen een aantal studies aan bod die de gevolgen van inkomensongelijkheid binnen een land schetsen. Tenslotte zal ik de bestaande historiografie omtrent het *hukou-systeem* weergeven.

⁴ *The 13th Five-Year Plan for economic and social development of the People's Republic of China (2016-2020)*, The Communist Party of China (Beijing 2016), hoofdstuk 1.

⁵ Daron Acemoglu en James A. Robinson, *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty* (New York 2012).

1.2.1 Economische groei en inkomensongelijkheid

De eerste theorieën over het verband tussen inkomensongelijkheid en economische groei dateren uit de jaren 1950. Simon Kuznets publiceerde in 1955 het artikel *Economic Growth and Income Inequality*. De hypothese van Kuznets luidt dat wanneer een land zich economisch ontwikkelt dat de inkomensongelijkheid binnen een land eerst zal toenemen, waarna het in een later stadium weer zal afnemen. Deze theorie en de bijbehorende grafische weergave van een omgekeerde 'U' staat bekend als de Kuznetscurve.⁶

Kader 1: Kuznetscurve en Gini-coëfficiënt⁷

Bij een Kuznetscurve staat de horizontale as symbool voor het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking. De verticale as geeft de mate van ongelijkheid weer. In sommige gevallen wordt de ongelijkheid weergegeven als de Gini-coëfficiënt. Dit is een getal tussen de 0 en 1 waarmee de mate van ongelijkheid binnen een land wordt aangegeven. De waarde 0 komt overeen met een perfecte gelijkheid waarbij iedereen in het land exact evenveel inkomen ontvangt. De waarde 1 correspondeert met de perfecte ongelijkheid waarbij één enkel persoon het volledige inkomen binnen het land ontvangt.

Kuznets zette binnen zijn theorie een aantal stappen om tot de omgekeerde 'U' conclusie te komen. De eerste stap tot economische groei binnen een ontwikkelingsland is een industrialiseringsproces en de mechanisering van de landbouw. De mechanisering van de landbouw leidt tot een arbeidsoverschot op het platteland waardoor er een urbanisatieproces op gang komt. Dit urbanisatieproces leidt tot inkomensongelijkheid tussen de stad en het platteland. De industrialisatie leidt op een gegeven moment tot een piek in de ongelijkheid. De piek zal echter afnemen wanneer de industriële samenleving evolueert naar een postindustriële samenleving. Een van de kenmerken van een postindustriële samenleving is dat de tertiaire sector een substantieel aandeel in het BNP heeft. Deze ontwikkeling gaat vaak hand in hand met het opkomen van de verzorgingsstaat. Specifiek overheidsbeleid binnen een verzorgingsstaat leidt vervolgens tot een afname van de inkomensongelijkheid in een land.

De theorie van Kuznets was moeilijk te bewijzen. In de conclusie van zijn artikel stelde Kuznets dan ook dat zijn theorie gebaseerd was op 5% empirisch bewijs en 95% speculatie.⁸ Er is echter een lange periode voorbij gegaan voordat er serieuze discussie op gang kwam over de theorie van Kuznets. De eerste grote kritiek op de Kuznetscurve was afkomstig van Thomas Piketty. Met behulp van een grote hoeveelheid empirische data liet Piketty in zijn boek *Capital in the Twenty-First Century* zien dat er geen automatische afname plaatsvond van de ongelijkheid op het moment dat de economie in een land zich heeft ontwikkeld naar een postindustriële samenleving.⁹ De factor die in de theorie van Kuznets ontbrak was kapitaal. Piketty beargumenteerde dat kapitaal sneller groeit dan de economie. De kapitaalverdeling

⁶ Simon Kuznets, 'Economic Growth and Income Inequality', *The American Economic Review* 45:1 (1955) 6-7.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem, 26.

⁹ Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century* (tweede druk; Massachusetts en Londen 2014).

was hierdoor nog ongelijker dan de inkomensverdeling, met als gevolg dat de totale ongelijkheid toenam. Tussen 1920 en het einde van de Tweede Wereldoorlog was de ongelijkheid in Europa en de Verenigde Staten volgens Piketty afgenomen. Na deze afname bleef de ongelijkheid tot 1980 ongeveer gelijk. Vanaf 1980 nam de ongelijkheid volgens Piketty echter sterk toe door de invloed van privatiseringsbeleid en deregulatie. Piketty stelde dat Kuznets te optimistisch was in zijn theorie. De oorzaak van de afname van ongelijkheid lag volgens Piketty niet primair bij het opkomen van de verzorgingsstaat, maar bij de Eerste en Tweede Wereldoorlog en de Grote Depressie. De toename van ongelijkheid was volgens Piketty een inherent aspect van het kapitalisme.

Een andere toevoeging aan het debat over het verband tussen economische ontwikkeling en ongelijkheid werd gedaan door Branko Milanovic. Eerdere theorieën hielden zich voornamelijk bezig met ongelijkheid binnen een land. Milanovic benaderde in zijn boek *Global Inequality: a New Approach for the Age of Globalization* ongelijkheid echter als een globaal fenomeen. Milanovic maakte hierbij ook gebruik van een grote hoeveelheid empirische data en identificeerde hierin een patroon wat hij Kuznetsgolven noemde. In essentie waren dit periodiek terugkerende Kuznetscurves. Economische, demografische en politieke factoren speelden een rol in de toe-, en afname van ongelijkheid. Malthusiaanse factoren als hongersnood en oorlog zorgden in het pre-industriële tijdperk voor een afname van ongelijkheid. Milanovic volgde vervolgens de originele theorie van Kuznets en stelde dat de ongelijkheid tijdens de industrialisering van een samenleving zou toenemen, om vervolgens weer onder invloed van overheidsbeleid in de postindustriële samenleving af te nemen. Vanaf de jaren 1970 nam de ongelijkheid echter opnieuw toe door het op de *Washington Consensus* gebaseerde neoliberale marktmodel.¹⁰

Milanovic nam op globaal niveau waar dat de ongelijkheid tussen landen de afgelopen decennia was afgenomen, terwijl de ongelijkheid binnen landen was toegenomen. De snelle economische ontwikkeling van een aantal ontwikkelingslanden heeft ertoe geleid dat er wereldwijd gezien een nieuwe middenklasse was ontstaan. In zijn boek maakte Milanovic verder onderscheid tussen winnaars en verliezers van het globaliseringsproces. De nieuw ontstane middenklasse behoorde samen met de rijkste 1% van de wereld tot de winnaars. Deze twee groepen maakten sinds de jaren 1980 de grootste ontwikkeling onder invloed van globalisatie door. De grote verliezer van het globaliseringsproces was de westerse middenklasse. Deze middenklasse had weinig ontwikkeling doorgemaakt en was er door de snelle ontwikkeling van de 'winnaars' dus relatief op achteruit gegaan. Milanovic legde in zijn boek tevens het verband tussen de ontevredenheid van de verliezers en de opkomst van het westerse populisme.¹¹ Milanovic geeft in zijn boek enkele beleidsinstrumenten voor een overheid om de ongelijkheid binnen een land terug te dringen: Een progressief belastingstelsel, grote investeringen in het onderwijs en het terughalen van de productie naar het eigen land door middel van reshoring behoorden volgens Milanovic tot de mogelijkheden.

¹⁰ Branko Milanovic, *Global Inequality: a New Approach for the Age of Globalization* (Massachusetts en Londen 2016).

¹¹ Ibidem, 211.

1.2.2 De gevolgen van inkomensongelijkheid

De gevolgen van inkomensongelijkheid binnen een land op de economische groei worden onderzocht in het artikel *Income distribution, political instability and investment* van Alessina en Perotti.¹² Uit hun onderzoek in 72 landen in de periode 1960-1985 blijkt dat inkomensongelijkheid binnen een land leidt tot sociale spanningen. De sociaal-politieke verhoudingen komen hierdoor onder druk te staan. Onzekerheid in het investeringsklimaat is hiervan het gevolg. Alessina en Perotti beargumenteren dat door deze onzekerheid de hoeveelheid investeringen in een land zullen afnemen wat zorgt voor een negatieve druk op de economische groei. Vier andere argumenten over de relatie tussen ongelijkheid en economische ontwikkeling zijn: Ongelijkheid binnen een land leidt tot ontsparingsgedrag en minder investeringen door de rijken in een land. De armen binnen een ongelijke samenleving bezitten vaak minder menselijk kapitaal. Een groot deel van het volk zal de politieke elite afwijzen. Er bestaat een eenzijdig consumptiepatroon onder de armen dat voornamelijk gericht is op de primaire levensbehoeften.¹³ Dit laatste argument komt overeen met de wet van Engel die zegt dat wanneer het besteedbare inkomen stijgt, de relatieve uitgaven aan primaire levensbehoeften zullen dalen en de bevolking meer geld uitgeeft aan luxegoederen en diensten.¹⁴

De argumentatie dat ongelijkheid een negatief effect zou hebben op de economische ontwikkeling van een land wordt verder ondersteund met een empirische casusvergelijking van Zuid-Korea en de Filippijnen in de periode 1960-1990 van Bénabou. Wat betreft macro-economische indicatoren waren de landen in 1960 nagenoeg gelijk aan elkaar, het enige verschil tussen de landen was te vinden in de verhouding tussen de rijken en de armen. De verhouding tussen de rijkste 20% en de armste 40% was bijna twee keer zo groot in de Filippijnen dan in Zuid-Korea. In de periode van 30 jaar die daarop volgde vervijfvoudigde de productie van Zuid-Korea, terwijl de productie van de Filippijnen 'slechts' verdubbelde. Uit de casusvergelijking volgt de conclusie dat het land met een grotere ongelijkheid, langzamer groeide dan het land met meer gelijkheid.¹⁵

In aanvulling op de theorie over de negatieve gevolgen van ongelijkheid op de economische groei van een land geven Aghion et al. een oorzaak voor ongelijkheid en een aanbeveling om de ongelijkheid binnen een land te verminderen. Het voeren van een herdistributiebeleid binnen een land blijkt een effectieve methode voor het bestrijden van ongelijkheid. Technologische vernieuwing binnen een land moet echter worden gezien als een cruciale factor voor de ontwikkeling van ongelijkheid. In het bijzonder de implementatie van technologieën voor algemene doeleinden speelt hierin een grote rol. Technologieën voor algemene doeleinden zijn technologische innovaties die een volledige economie kunnen beïnvloeden. Enkele voorbeelden hiervan zijn spoorwegen, de stoommachine, het internet en automatisering. Door technologische vernieuwing binnen een land gaat het opleidingsniveau van mensen zwaarder wegen. Binnen een ongelijke samenleving zijn arme mensen vaak lager geschoold, waardoor ze

¹² Alberto Alesina en Roberto Perotti, 'Income Distribution, Political Instability, and Investment', *European Economic Review* 40:6 (1996) 1203-228.

¹³ Michael P. Todaro en Stephen C. Smith. *Economic Development* (twaalfde editie; Boston 2015) 4.

¹⁴ Guangyuan Yu, *Chinese Economists on Economic Reform* (London 2014).

¹⁵ Roland Bénabou, 'Inequality and Growth', *NBER Macroeconomics Annual* 11 (1996) 11.

in combinatie met het zwaarder wegen van het opleidingsniveau een zwakke positie op de arbeidsmarkt bekleden. De ongelijkheid neemt door de technologische vernieuwing daarom toe.¹⁶

1.2.3 Het hukou-systeem

Over het hukou-systeem is een ruime hoeveelheid literatuur verschenen. De benadering van het hukou-systeem in deze literatuur varieert echter. Er kan hierbij onderscheid gemaakt worden tussen studies die algemene ontwikkelingen omtrent het hukou-systeem over een langere periode omschrijven en studies die meer zijn toegespitst op individuele factoren en gevolgen van het hukou-systeem.

De volgende artikelen kunnen gekarakteriseerd worden als algemene overzichtstudies van het hukou-systeem: *The Chinese Hukou System at 50* van Chan geeft een overzicht van de ontwikkeling van het hukou-systeem vanaf 1958 tot 2008.¹⁷ In samenwerking met Buckingham bekijkt Chan in het artikel *Is China Abolishing the Hukou System?* de hervormingen van het hukou-systeem.¹⁸ Wu en Treiman onderzoeken het verband tussen het hukou-systeem en de maatschappelijke indeling van China in het artikel *The Household Registration System and Social Stratification in China: 1955-1996*.¹⁹ De sociaaleconomische impact van het hukou-systeem op individuen is door Liu onderzocht in het artikel *Institution and Inequality: The Hukou System in China*.²⁰ Song beschrijft de invloed van het hukou-systeem op de Chinese arbeidsmarkt en economie in *What should Economists know about the current hukou system?*²¹

De andere literatuur die ik gebruik in mijn analyse van de extractiviteit van het hukou-systeem in hoofdstuk drie heeft een specifiekere insteek. Liang en Ma schetsen de sociaaleconomische gevolgen die het hukou-systeem op een specifieke sociale bevolkingslaag binnen China had in de publicatie *China's Floating Population: New Evidence from the 2000 Census*.²² Zhan en Andreas hebben de invloed van hukou-hervormingen op het ontstaan van kapitalisme op het Chinese platteland onderzocht in *Beyond the Countryside: Hukou Reform and Agrarian Capitalism in China*.²³ Met behulp van een casus onderzoeken Wang en Holland de discrepantie in het opleidingsniveau van migrantenkinderen en niet-migrantenkinderen in Shanghai in het artikel *In search of educational equity for the migrant children*

¹⁶ Philippe Aghion, Eve Caroli en Cecilia García-Peñalosa, 'Inequality and Economic Growth: The Perspective of the New Growth Theories', *Journal of Economic Literature* 37:4 (1999) 1615-1660.

¹⁷ Kam Wing Chan, 'The Chinese Hukou System at 50', *Eurasian Geography and Economics* 50:2 (2009).

¹⁸ Kam Wing Chan en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the Hukou System?', *The China Quarterly* 195 (2008).

¹⁹ Xiaogang Wu en Donald J. Treiman, 'The Household Registration System and Social Stratification in China: 1955-1996', *Demography* 41:2 (2004).

²⁰ Zhiqiang Liu, 'Institution and Inequality: The Hukou System in China', *Journal of Comparative Economics* 33:1 (2005).

²¹ Yang Song, 'What Should Economists Know about the Current Chinese Hukou System?', *China Economic Review* 29 (2014).

²² Zai Liang en Zhongdong Ma, 'China's Floating Population: New Evidence from the 2000 Census', *Population and Development Review* 30:3 (2004).

²³ Shaohua Zhan en Joel Andreas, 'Beyond the Countryside: Hukou Reform and Agrarian Capitalism in China, Land grabbing, conflict and agrarian-environmental transformations: perspectives from East and Southeast Asia' (*International academic conference, Chiang Mai University 2015*).

of Shanghai.²⁴ Afridi et al onderzochten de invloed van het *hukou*-systeem op de sociale identiteit van migrantenarbeiders in de publicatie *Social identity and inequality: The impact of China's hukou system*.²⁵

Tenslotte maak ik in dit onderzoek gebruik van een aantal artikelen die betrekking hebben op de geografische en migratie effecten van het *hukou*-systeem op de Chinese samenleving. Wang onderzoekt de migratiebeperkende mechanismen van het *hukou*-systeem in het artikel *Reformed Migration Control and New Targeted People: China's Hukou System in the 2000s*.²⁶ De invloed die het *hukou*-systeem heeft gehad op de interprovinciale migratiepatronen in verschillende periodes van de Chinese geschiedenis is onderzocht door Bao et al in *The regulation of Migration in a Transition Economy: China's Hukou System*.²⁷ Bosker et al onderzoeken in *Relaxing Hukou: Increased labor mobility and China's economic geography* de invloed van de versoepeling van migratierestricties op de toename van arbeidsmobiliteit binnen China.²⁸ In de publicatie *Hukou and Highways: The impact of China's Spatial Development Policies on Urbanization and Regional Inequality* zetten Bosker et al investeringen in de Chinese infrastructuur tegenover de migratierestricties van het *hukou*-systeem.²⁹ De invloed op de urbanisatie en de ontwikkeling van regionale ongelijkheid wordt hierbij uitgelicht. De uitkomsten van de hiervoor genoemde onderzoeken vormen de bouwstenen van hoofdstuk drie waarin ik de mate van extractiviteit van het *hukou*-systeem analyseer.

1.2.4 De Chinese sociaaleconomische ontwikkeling en het overheidsbeleid

Over de relatie tussen overheidsbeleid en de sociaaleconomische ontwikkeling van China bestaat veel literatuur. In het kader van dit onderzoek licht ik enkele studies uit.

De invloed die directe buitenlandse investeringen hebben gehad op de ontwikkeling van arbeidsloon is onderzocht door Hale en Long. Uit hun onderzoek bleek dat de aanwezigheid van directe buitenlandse investeringen binnen een specifieke arbeidssector en regio een positief effect had op de loonontwikkeling van geschoolde arbeiders in geprivatiseerde bedrijven. Binnen deze geprivatiseerde bedrijven hadden de directe buitenlandse investeringen echter geen invloed op de loonontwikkeling van de ongeschoolde arbeiders. Voor geschoolde en ongeschoolde arbeiders binnen overheidsbedrijven was echter helemaal geen invloed van de directe buitenlandse investeringen merkbaar.³⁰ De aanwezigheid van directe buitenlandse investeringen binnen een arbeidssector of regio zorgden dus voor een schisma in het loonniveau tussen geschoolde en ongeschoolde arbeiders buiten de publieke sector.

²⁴ Lihua Wang en Tracey Holland, 'In Search of Educational Equity for the Migrant Children of Shanghai', *Comparative Education* 47:4 (2011).

²⁵ Farzana Afridi, Sherry Xin Li en Yufei Ren, 'Social Identity and Inequality: The Impact of China's Hukou System', *Journal of Public Economics* 123 (2015).

²⁶ Fei Ling Wang, 'Reformed Migration Control and New Targeted People: China's Hukou System in the 2000s', *The China Quarterly* 177 (2004).

²⁷ Shuming Bao, Örn B. Bodvarsson, Jack W. Hou, en Yaohui Zhao, 'The Regulation Of Migration In A Transition Economy: China's Hukou System', *Contemporary Economic Policy* 29:4 (2010).

²⁸ Maarten Bosker, Steven Brakman, Harry Garretsen en Marc Schramm, 'Relaxing Hukou: Increased Labor Mobility and China's Economic Geography', *Journal of Urban Economics* 72:2-3 (2012).

²⁹ Maarten Bosker, Uwe Deichmann en Mark Roberts, 'Hukou and Highways: The Impact of China's Spatial Development Policies on Urbanization and Regional Inequality', *Policy Research Working Papers* (2015).

³⁰ Galina Hale en Cheryl Long, 'Did Foreign Direct Investment Put an Upward Pressure on Wages in China?', *IMF Economic Review* 59:3 (2011) 404-430.

De invloed van geografische factoren op de economische ontwikkeling van provincies binnen China is onderzocht door Sun. Hij maakte onderscheid tussen twee soorten geografische factoren: De nabijheid van de kustlijn had een positief effect op de economische ontwikkeling van een regio, terwijl hoogteverschillen obstakels vormden. De effecten die deze factoren op de economische groei hadden namen echter na verloop van tijd af onder invloed van investeringen in infrastructuur.³¹ De aanleg van spoorwegen en regionale wegen hadden echter een verwaarloosbaar effect op het bestrijden van de negatieve gevolgen van de geografische verschillen.³² De aanleg van snelwegen en de nabijheid van bevaarbare rivieren hadden echter wel een positief effect op het terugdringen van de regionale verschillen.³³ De aanleg van snelwegen heeft de bestaande urbanisatiepatronen versterkt. Regio's die niet waren aangesloten op het netwerk van de wegen hebben dan ook nauwelijks profijt ondervonden van de wegen.³⁴ Toch was er geen grote divergentie waarneembaar tussen regio's die wel en regio's die niet een transportnetwerk in de buurt hadden. De achterliggende reden hiervoor is het gebrek aan *factor mobiliteit*³⁵ dat voor een gedeelte werd veroorzaakt door *hukou-restricties*.³⁶

Er bestaat een relatie tussen de economische transitie die China heeft doorgemaakt en de politieke machtsverhoudingen binnen de hiërarchie van Communistische Partijtop. Naughton legt een verband tussen het stapsgewijs vormen en veranderen van het economische beleid door de Partij enerzijds en de terugslag die deze economische hervormingen vervolgens hebben op de partijstructuur. De stapsgewijze aanpak van de economische hervormingen is een gevolg van steeds veranderende behoeften van de autoritaire communistische leiders.³⁷ Een andere visie op dit verband wordt echter gegeven door Qian. Hij stelt dat de stapsgewijze aanpak van de economische hervormingen eerder overeenkomt met Karl Popper's notie van *piecemeal social engineering*. Dit begrip verwijst volgens Qian naar het proces van de Chinese overheid om het sociale gedrag van de Chinese bevolking te beïnvloeden om zo stapsgewijs een nieuwe sociale constructie te realiseren. Het 'geleidelijke' aspect van de economische hervormingen is volgens Qian het gevolg van *trial-and-error*.³⁸

1.3 Theoretisch kader

Om een oordeel te kunnen vellen over de mate van extractiviteit van het *hukou-systeem* en de inclusieve ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid van China maak ik in dit onderzoek gebruik

³¹ Zhengyun Sun, 'Explaining Regional Disparities of China's Economic Growth: Geography, Policy and Infrastructure', Thesis; Departement of Economics, University of California, Berkeley (2013) 32.

³² Zhengyun Sun, 'Explaining Regional Disparities'.

³³ Zhengyun Sun, 'Explaining Regional Disparities', 34; Abhijit Banerjee, Esther Duflo en Nancy Qian, 'On the Road: Access to Transportation Infrastructure and Economic Growth in China', (2012); Maarten Bosker, Uwe Deichmann en Mark Roberts, 'Hukou and Highways'.

³⁴ Maarten Bosker, Steven Brakman, Harry Garretsen, en Marc Schramm, 'Relaxing Hukou', 252-266.

³⁵ Factor Mobiliteit is de mate waarin de productiefactoren land, arbeid, kapitaal en ondernemerschap zich makkelijk kunnen verplaatsen tussen verschillende regio's. Een grotere factor mobiliteit wordt vaak in verband gebracht met economische groei.

³⁶ Abhijit Banerjee, Esther Duflo en Nancy Qian, 'On the Road: Access to Transportation', 29 ; Maarten Bosker, Uwe Deichmann en Mark Roberts, 'Hukou and Highways', 18-20.

³⁷ Barry Naughton, 'A Political Economy of China's Economic Transition' in: Loren Brandt en Thomas J. Rawski, *China's Great Economic Transformation* (Cambridge 2008) 91-135.

³⁸ Yingyi Qian, 'The Process of China's Market Transition (1978-1998): The Evolutionary, Historical, and Comparative Perspectives', *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)* 156:1 (2002) 151-171.

van de theorie van Daron Acemoglu en James Robinson uit hun boek *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. De auteurs stellen dat de bestaande theorieën over economische groei en armoede binnen landen voornamelijk gebaseerd zijn op geografische ligging, klimaat, cultuur, religie, het onvoldoende functioneren van overheden of andere factoren. Deze factoren zijn volgens de auteurs echter onvoldoende om de processen van economische groei en armoede binnen een land te verklaren. Economische vooruitgang is volgens Acemoglu en Robinson voornamelijk afhankelijk van de inclusiviteit van instituties. Landen die zich op economisch vlak niet of nauwelijks ontwikkelen beschikken over extractieve instituties. De these van het boek is dat economische groei binnen een land samenhangt met inclusieve economische en politieke instituties. Extractieve instituties leiden volgens Acemoglu en Robinson tot stagnatie en armoede. Dit impliceert volgens de auteurs echter niet dat er nooit economische groei mogelijk is onder extractieve instituties, of dat alle extractieve instituties hetzelfde zijn.³⁹

Volgens Acemoglu en Robinson beschermen inclusieve economische instituties eigendomsrechten en zorgen ze voor een *level-playing-field*. Daarnaast stimuleren inclusieve economische instituties investeringen in nieuwe technologie en vaardigheden. Extractieve economische instituties zijn ingericht zodat de middelen van het volk onttrokken kunnen worden door de elite. Eigendomsrechten worden niet beschermd. Hierdoor bestaan er weinig prikkels voor het ondernemen van economische activiteiten. Inclusieve politieke instituties verdelen volgens Acemoglu en Robinson de politieke macht op een brede pluralistische manier en zijn in staat om een bepaalde mate van politieke centralisatie te behalen. Hierdoor ontstaat een rechtsorde die kan handhaven en toeziet op bescherming van eigendomsrechten en de aanwezigheid van een inclusieve markteconomie. Extractieve politieke instituties concentreren de macht bij een kleine elite. Deze kleine elite bezit volgens Acemoglu en Robinson genoeg stimulansen om extractieve economische instituties in stand te houden voor hun eigen voordeel.⁴⁰

Acemoglu en Robinson stellen dat economische ontwikkeling in een land mogelijk is wanneer wordt voldaan aan een aantal voorwaarden. Allereerst moeten de economische instituties binnen een land eigendomsrechten beschermen. Daarnaast moet er sprake zijn van een onafhankelijke en onpartijdige rechtspraak. Tenslotte moeten er voldoende sociale voorzieningen worden aangeboden.⁴¹ Duurzame economische ontwikkeling wordt volgens Acemoglu en Robinson gedreven door een aantal 'motors van de welvaart'. Allereerst zorgen inclusieve economische instituties voor inclusieve markten. Mensen hebben hierbij de vrijheid om een carrière na te streven die aansluit bij hun interesses en vaardigheden. Dit is onder andere mogelijk doordat er sprake is van een *level-playing-field*. Technologische innovatie en educatie zijn twee andere belangrijke motors van de welvaart. Acemoglu en Robinson stellen dat duurzame economische ontwikkeling altijd gepaard gaat met technologische innovatie. Technologische innovatie zorgt ervoor dat de productiviteit binnen een land toeneemt. Het opleidingsniveau staat bovendien nauw in verband met technologische innovatie. Kennis en opleiding stelt arbeiders in staat om productiever te zijn dan in een situatie waarbij zij niet in het bezit zijn van deze

³⁹ Daron Acemoglu en James A. Robinson, *Why Nations Fail*, 91.

⁴⁰ Ibidem, 429-430.

⁴¹ Ibidem, 74-75.

kennis.⁴² Inclusieve economische instituties moeten er dus voor zorgen dat er te allen tijde veel wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van technologie en het opleidingsniveau binnen een land. Wanneer er niet of nauwelijks sprake is van een of meerdere van de hiervoor genoemde motors van de welvaart is er sprake van extractieve economische instituties. Een groot deel van de middelen wordt dan aan het volk onttrokken en in handen gehouden van de elite.

De relatie tussen inclusieve en extractieve politieke en economische instituties omschrijven Acemoglu en Robinson als volgt: extractieve economische instituties zullen nooit worden ondersteund door inclusieve politieke instituties, of deze ondersteunen. Tevens zullen inclusieve economische instituties op de lange termijn nooit door extractieve politieke instituties ondersteund worden, of deze ondersteunen. Extractieve economische instituties zullen volgens Acemoglu en Robinson veranderen in inclusieve instituties wanneer de politieke macht binnen een land op een pluralistische wijze is verdeeld. Tevens zal de elite in het geval van extractieve politieke instituties het nooit toestaan dat de economische instituties binnen hun land inclusief zijn. Inclusieve economische instituties verzwakken namelijk de machtspositie en de welvaart van de politieke elite ten opzichte van het volk. De extractieve elite is in essentie niet bang voor een grotere economische inclusiviteit. Acemoglu en Robinson beargumenteren dat angst voor een fenomeen dat bekend staat als creatieve destructie de elite ervan weerhoudt om een grote mate van inclusiviteit na te streven. Het begrip is vooral bekend geworden in de betekenis die Joseph Schumpeter het concept heeft gegeven. In zijn boek *Capitalism, Socialism and Democracy* beargumenteert Schumpeter dat creatieve destructie een voorwaarde is voor een duurzame economische ontwikkeling. Creatieve destructie is een innovatieproces waarbij ouderwetse systemen worden vervangen door nieuwe, beter functionerende varianten. Creatieve destructie vormt dan ook een bedreiging voor de monopolistische systemen van de politieke elite. Economische groei in een land met extractieve instituties is daarom op de lange termijn niet houdbaar omdat het zeer onwaarschijnlijk is dat er een proces van creatieve destructie ingezet wordt.⁴³

Op basis van de theorie van *Why Nations Fail* lijkt de sterke economische ontwikkeling in China sinds de jaren 1980 moeilijk te verklaren. Acemoglu en Robinson geven echter een aantal redenen waarom de casus van China niet een ontkenning van hun theorie is, maar juist een bevestiging. Volgens Acemoglu en Robinson is de groei niet ontstaan door een proces van creatieve destructie, maar gebaseerd op de adoptie van bestaande technologie, de export van producten van een laag technologisch niveau en enorme overheidsinvesteringen. Eigendomsrechten worden tevens onvoldoende beschermd. Een voorbeeld hiervan is dat er, volgens Acemoglu en Robinson, binnen China niet de totale vrijheid bestaat om te bepalen waar men zijn persoonlijke arbeid inzet. De belangrijkste reden is echter de aanwezigheid van extractieve politieke instituties binnen China. Hoewel de economische instituties de afgelopen jaren steeds inclusiever worden, blijft de politieke macht volledig in handen van de elite binnen de Chinese Communistische Partij. Het Chinese volk bezit weinig politieke vrijheid en heeft nauwelijks invloed op de politieke besluitvorming binnen China. Of zoals Acemoglu en Robinson het verwoorden: *‘De partij*

⁴² Ibidem, 77.

⁴³ Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism, and Democracy* (edition published in the Taylor & Francis e-Library; Londen en New York 2003).

*beheerst de krijgsmacht, de partij beheerst het kader en de partij beheerst het nieuws.*⁴⁴ De economische groei in China heeft volgens Acemoglu en Robinson dus niet plaatsgevonden door, maar ondanks de aanwezigheid van extractieve instituties. Acemoglu en Robinson verwachten daarom dat de sterke economische groei zal stoppen wanneer China het niveau van een middeninkomensland bereikt. In het volgens hun meest waarschijnlijke scenario zal de extractieve politieke elite in China haar macht proberen te behouden. De politieke elite van China zal volgens de theorie van Acemoglu en Robinson een proces van creatieve destructie niet toestaan waardoor er geen sprake zal zijn van echte technologische ontwikkeling en innovatie. De *middle-income-trap* zal in dat geval volgens Acemoglu en Robinson onvermijdelijk zijn.

In de academische wereld is *Why Nations Fail* niet onverdeeld positief ontvangen. Peer Vries heeft in zijn recensie van het boek een aantal kritiekpunten op een rij gezet. Allereerst is Vries van mening dat Acemoglu en Robinson te vage definities geven van inclusieve en extractieve politieke en economische instituties. De auteurs geven in hun boek nergens indicatoren waarmee de mate van inclusiviteit van instituties gemeten kan worden. Ondanks de omissie van de meetbaarheid blijven Acemoglu en Robinson benadrukken dat alles draait om instituties. Zij blijven hierbij steken op een hoog abstractieniveau. Daarnaast simplificeren zij volgens Vries de oorzaken van het succes of het falen van landen door te focussen op ultieme oorzaken. Naaste oorzaken laten Acemoglu en Robinson bovendien helemaal buiten beschouwing. Ook ontkennen Acemoglu en Robinson de invloed van een aantal andere ultieme oorzaken zoals geografie en de cultuur op de economische groei van een land.⁴⁵ David Henderson is van mening dat Acemoglu en Robinson over het algemeen slagen in de argumentatie van hun stelling. Ze gebruiken erg veel anekdotisch bewijs, maar gaan in veel gevallen niet expliciet in op de hoe- en waarom-vraag. De casus van de Chinese extractieve groei is hier een voorbeeld van. Afgezien van het verwijzen naar de extractiviteit van de politieke instituties in China gaan Acemoglu en Robinson volgens Henderson echter niet uitgebreid genoeg in op hun stelling.⁴⁶ Francis Fukuyama deelt de kritiek van Vries en Henderson dat de definities die Acemoglu en Robinson geven aan inclusieve en extractieve instituties veel te abstract zijn. Fukuyama stelt dat op sommige momenten in het boek de extractiviteit van instituties enkel verband lijkt te houden met de politieke participatiegraad van burgers. Daarnaast maken Acemoglu en Robinson volgens Fukuyama geen duidelijk onderscheid tussen formele instituties zoals rechtbanken of informele instituties zoals de toegang tot onderwijs.⁴⁷ Huff en MacLeod zijn tenslotte van mening dat Acemoglu en Robinson in het boek teveel een eenzijdige focus hanteren. MacLeod vindt echter wel dat de eenzijdige focus in veel gevallen de kracht van het boek is en het succes verklaart. Een negatief bijeffect is echter dat het boek daarmee in sommige gevallen voorbij gaat aan de werkelijkheid.⁴⁸ Huff stelt dat door de

⁴⁴ Daron Acemoglu en James A. Robinson, *Why Nations Fail*, 503.

⁴⁵ Peer Vries, 'Does wealth entirely depend on inclusive institutions and pluralist politics?', *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 9:3 (2012) 74-92.

⁴⁶ David Henderson, 'The Wealth-and Poverty-of Nations', *Regulation* 36:1 (2013) 74-76.

⁴⁷ Francis Fukuyama, 'Acemoglu and Robinson on Why Nations Fail', *The American Interest*, 26-03-2012, <https://www.the-american-interest.com/2012/03/26/acemoglu-and-robinson-on-why-nations-fail/> Geraadpleegd op 23-08-2017.

⁴⁸ William Bentley MacLeod, 'On Economics: A Review of "Why Nations Fail" by D. Acemoglu and J. Robinson and "Pillars of Prosperity" by T. Besley and T. Persson', *Journal of Economic Literature* 51:1 (2013) 116-143.

uitgebreide anekdotische bewijsvoering de indruk wordt gewekt dat het bereiken van inclusiviteit van instituties binnen handbereik ligt.⁴⁹

De kracht van *Why Nations Fail* is dus tevens de achilleshiel. Het boek is door academici geschreven voor een algemeen lezerspubliek. De simplistische benadering van Acemoglu en Robinson zorgt voor een krachtig en eenvoudig te begrijpen theorie, maar tegelijkertijd leidt het hoge abstractieniveau tot een lastige operationalisatie van hun theorie. De meetbaarheid van de mate van inclusiviteit en extractiviteit van instituties laat te wensen over. Bij de operationalisatie van de theorie van Acemoglu en Robinson binnen dit onderzoek hanteer ik daarom de volgende aanpak: in hoofdstuk drie onderzoek ik in welke mate het *hukou-systeem* een extractieve institutie is. In hoofdstuk vier zal ik ingaan op de vraag in hoeverre het sociaaleconomische Chinese overheidsbeleid zich op een inclusieve manier heeft ontwikkeld. De mate van inclusiviteit en extractiviteit van het *hukou-systeem* en het sociaaleconomische overheidsbeleid zal ik toetsen door de verschillende institutionele factoren zoals die zijn benoemd door Acemoglu en Robinson binnen China te identificeren. Het gaat hierbij om de volgende factoren: de bescherming van eigendomsrechten, de aanwezigheid van een *level-playing-field*, motors van de welvaart zoals inclusieve markten, investeringen in educatie en technologie, het aanbod van sociale voorzieningen, centralisatie en pluralistische verdeling van de politieke macht en tenslotte de mate van creatieve destructie. Vervolgens bekijk ik in welke mate deze factoren aanwezig zijn in de verschillende periodes die in dit onderzoek aan bod komen en toe of afnemen. Met behulp van deze trendontwikkeling kan ik tenslotte een oordeel vellen over de mate van inclusiviteit en extractiviteit van het *hukou-systeem* en het sociaaleconomische overheidsbeleid.

1.4 Opbouw, methode en bronnen

Om tot een antwoord te komen op de hoofdvraag is deze scriptie als volgt opgebouwd. In hoofdstuk twee schets ik aan de hand van een literatuuronderzoek de context van een aantal thema's: eerst onderzoek ik de ontwikkeling van de inkomensongelijkheid binnen China. Vervolgens ga ik in op de ontwikkeling van het ideologisch gedachtegoed van de Chinese Communistische Partij. Tenslotte bekijk ik de werking van de hiërarchie binnen de Chinese Communistische Partij en de invloed die de hiërarchie heeft op het dagelijks bestuur van China.

In hoofdstuk drie bepaal ik aan de hand van een literatuuronderzoek de mate van extractiviteit van het *hukou-systeem*. Dit doe ik op basis van verschillende institutionele factoren die benoemd zijn in het theoretisch kader. Achtereenvolgens komen in het hoofdstuk de Maoïstische periode(1953-1978), de periode van de economische hervormingen(1978-1998) en het tijdperk van de *hukou-hervormingen*(1998-2016) aan bod. Op basis van deze periodisering kan ik in combinatie met de identificering van de institutionele factoren aangeven in welke mate er sprake is van een inclusieve ontwikkeling van het *hukou-systeem*. Daarnaast analyseer ik de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* op de Chinese samenleving.

⁴⁹ Toby E. Huff, 'Why Some Nations Succeed.', *Contemporary Sociology* 42:1 (2013) 55-59.

In hoofdstuk vier volgt een analyse van de ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid. Het leeuwendeel van hoofdstuk vier is gebaseerd op primair bronnenonderzoek. De bronnen die ik hiervoor gebruik zijn de Chinese vijfjarenplannen. In de plannen worden spanningsvelden, doelstellingen en sociaaleconomische indicatoren genoemd die betrekking hebben op het sociaaleconomische overheidsbeleid van China. Het veranderende karakter van de vijfjarenplannen zegt veel over de ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid. De plannen lenen zich daarom voor een beleidsanalyse. Naast de ontwikkeling van de doelstellingen en indicatoren van de vijfjarenplannen zal ik ook iets zeggen over de mate van effectiviteit van het overheidsbeleid. Dit doe ik met behulp van enkele gegevens afkomstig uit het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek. Op eenzelfde wijze als in hoofdstuk drie zal ik met behulp van de verschillende institutionele factoren uit het theoretisch kader beoordelen in hoeverre het sociaaleconomische overheidsbeleid zich op een inclusieve manier heeft ontwikkeld. Tenslotte zal ik bekijken in welke mate de extractieve gevolgen van *hukou-systeem*, zoals die in hoofdstuk drie naar voren zijn gekomen, teniet werden gedaan.

Een aandachtspunt bij het gebruik van de vijfjarenplannen als bronmateriaal is het hoge abstractieniveau waarin de plannen zijn geschreven. Scherpe definities of concrete uitwerkingen van het voorgestelde beleid ontbreken in sommige gevallen. Tevens valt soms de betrouwbaarheid van de sociaaleconomische indicatoren in twijfel te trekken. Deze opmerkelijkheden zullen echter in de analyse van het sociaaleconomische overheidsbeleid expliciet benoemd worden. Ook bij het gebruik van de database van het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek moet een kanttekening geplaatst worden. In de database wordt geen onderscheid gemaakt op basis van het *hukou-systeem*. De beperkingen die dit met zich meebrengt en de invloed die deze beperkingen hebben op de bevindingen van dit onderzoek zal ik echter aangeven.

1.5 Wetenschappelijke relevantie

Hoewel er een uitgebreide historiografie bestaat van zowel het *hukou-systeem* als het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid zijn er toch een tweetal lacunes in de huidige staat van onderzoek waar te nemen. Allereerst is er niet eerder een analyse gemaakt van de mate van extractiviteit van het *hukou-systeem*. Daarnaast zijn de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* niet eerder geplaatst in een brede sociaaleconomische beleidsanalyse waarmee kan worden getoetst in welke mate de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* teniet werden gedaan door het sociaaleconomische overheidsbeleid. Tevens kan op basis van de analyse van de ontwikkeling en de effectiviteit van het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid aan de hand van de theorie van Acemoglu en Robinson een inschatting worden gemaakt in hoeverre deze theorie in de toekomst stand houdt of dat er wellicht een 'Chinees alternatief' bestaat. Daarmee draagt deze scriptie tevens bij aan het debat over de bruikbaarheid van de theorie van Acemoglu en Robinson bij wetenschappelijk onderzoek.

2. China: Ideologie, hiërarchie en ongelijkheid 1953-2016

Voor de analyse van het *hukou-systeem* en het sociaaleconomische overheidsbeleid is het van belang om van een aantal zaken de context te kennen. In dit hoofdstuk schetst ik daarom de context van een drietal ontwikkelingen. In de eerste paragraaf zal antwoord worden gegeven op de vraag: hoe heeft de sociaal-economische ongelijkheid in China zich ontwikkeld tussen 1953 en 2016? De tweede paragraaf gaat in op de vraag: hoe heeft de ideologie van de Chinese Communistische partij zich ontwikkeld tussen 1949 en 2016? De laatste paragraaf geeft tenslotte antwoord op de vraag: hoe functioneert de hiërarchie van de Chinese Communistische Partij en welke invloed heeft dit op het dagelijks bestuur van China?

2.1 De ontwikkeling van inkomensongelijkheid binnen China

Inkomensongelijkheid binnen China is een thema dat veel terugkomt in de literatuur. Alle provincies in China hebben na de economische hervormingen van 1978 absolute economische groei doorgemaakt. Een aantal provincies is echter relatief tot de rest van het land veel sterker gegroeid.⁵⁰ Bij de inkomensongelijkheid moet rekening gehouden worden met verschillende bestuurlijke niveaus. Daarnaast moet onderscheid gemaakt worden tussen inter- en intraregionale ongelijkheid enerzijds en inter- en intraprovinciale ongelijkheid anderzijds. Regionale ongelijkheid in China is erg gevoelig voor veranderingen in overheidsbeleid en regionaal beleid. Het voorkeursbeleid voor de kustprovincies met een focus op de steden is de voornaamste factor in de ontwikkeling van de ongelijkheid.⁵¹

Er bestaan een aantal patronen in de ontwikkeling van inkomensongelijkheid. Zo zijn er lichte aanwijzingen voor een daling in de interprovinciale ongelijkheid tijdens de eerste fase van de centrale planeconomie, 1953-1965. Vanaf de culturele revolutie tot aan de economische hervormingen vond echter een divergentie tussen de provincies plaats.⁵² De interprovinciale en regionale ongelijkheid daalde vervolgens in de periode 1978-1990.⁵³ Vanaf 1990 steeg de ongelijkheid echter fors.⁵⁴ De toename van de totale ongelijkheid viel toe te wijzen aan de snelle ontwikkeling van de kustgebieden in vergelijking met de rest van het land. In de periode van de late jaren 1990 tot 2004 bleef de interprovinciale ongelijkheid redelijk stabiel.⁵⁵ Na 2004 nam de interprovinciale ongelijkheid af.⁵⁶ Tegenover de interprovinciale inkomensongelijkheid bestond echter een tegengestelde ontwikkeling van interregionale

⁵⁰ Christopher Candelaria, Mary Daly en Galina Hale, 'Interprovincial Inequality in China', *FRBSF Economic Letter* 13 (2009).

⁵¹ Max Lu en Enru Wang, 'Forging Ahead and Falling Behind: Changing Regional Inequalities in Post-reform China', *Growth and Change* 33:1 (2002) 42-71; Y. Xie en X. Zhou, 'Income Inequality in Today's China', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 111:19 (2014) 6928-6933.

⁵² Tianlun Jian, Jeffrey D. Sachs en Andrew M. Warner, 'Trends in Regional Inequality in China', *China Economic Review* 7:1 (1996) 1-21.

⁵³ Max Lu en Enru Wang, 'Forging Ahead and Falling Behind: Changing Regional Inequalities in Post-reform China', *Growth and Change* 33:1 (2002) 42-71; Tianlun Jian, Jeffrey D. Sachs en Andrew M. Warner, 'Trends in Regional Inequality', 1-21; Cindy Fan en Mingjie Sun, 'Regional Inequality in China, 1978-2006', *Eurasian Geography and Economics* 49:1 (2008) 1-18.

⁵⁴ Max Lu en Enru Wang, 'Forging Ahead and Falling Behind', 42-71; Tianlun Jian, Jeffrey D. Sachs en Andrew M. Warner, 'Trends in Regional Inequality', 1-21; Cindy Fan en Mingjie Sun, 'Regional Inequality in China', 1-18.

⁵⁵ Cindy Fan en Mingjie Sun, 'Regional Inequality in China', 1-18.

⁵⁶ Ibidem.

inkomensongelijkheid. Tot 2004 nam de intraregionale ongelijkheid af, de interregionale ongelijkheid nam in deze periode toe.⁵⁷ Vanaf 2004 namen de totale inter-, en intraregionale ongelijkheid echter af.

Als de ongelijkheid tussen stad en platteland wordt vergeleken met de ongelijkheid tussen kust en binnenland dan wordt duidelijk dat dit type ongelijkheid vanaf 1952 altijd het grootste aandeel heeft gehad in de totale ongelijkheid binnen China. De ongelijkheid tussen stad en platteland was tot 1984 afgenomen. De economische hervormingen van eind jaren 1970 hebben er echter voor gezorgd dat de ongelijkheid tussen stad en platteland tussen 1984 en 1994 erg toenam. Na 1994 was weer een afname zichtbaar.⁵⁸ De ongelijkheid tussen kust en binnenland nam in de periode 1952-2009 alleen maar toe. Merkwaardig was dat de ongelijkheid van het rijke noorden en het arme zuiden in de periode 1952-1994 afnam. In 1995 vond er vervolgens een omwenteling plaats waarbij het zuiden meer economische groei kende dan het voorheen rijkere noorden.⁵⁹

Een alternatieve methode voor de analyse van ongelijkheid is het indelen van een land op basis van club-convergentie. In plaats van een land als een geheel te zien wordt er vanuit gegaan dat er verschillende economische zones zijn. Er kan van clubs worden gesproken wanneer er wordt voldaan aan twee voorwaarden. Allereerst moet het BNP per capita binnen een club convergeren naar een vergelijkbaar stabiel niveau. Daarnaast moet het BNP per capita tussen verschillende clubs divergeren.⁶⁰ Volgens Tian et al zijn er binnen China twee clubs waar te nemen. De zeven kustprovincies en het noordelijk gelegen Binnen-Mongolië behoren tot de hoge inkomensclub, terwijl de rest van het land behoort tot de lage inkomensclub. Volgens de auteurs bestaan er sterke aanwijzingen dat de inkomens binnen de clubs convergeren, terwijl de divergentie tussen de clubs toeneemt.⁶¹ De aanleiding voor deze divergentie moet volgens de auteurs worden gezocht in verschillen in investeringen in fysiek en menselijk kapitaal en bevolkingsgroei. Een hoge mate van bevolkingsgroei heeft volgens het onderzoek een negatief effect op de economische groei.

Uit een onderzoek op basis van huishoudensenquêtes in de periode 1986-2009 is een interessante bevinding gedaan door Ding. Naast het feit dat de inkomensongelijkheid in de onderzoeksperiode drastisch was toegenomen, viel het de auteur op dat het patroon van consumptie-ongelijkheid relatief nauwkeurig de ontwikkeling van inkomensongelijkheid volgde.⁶² De ontwikkeling van de inkomensongelijkheid binnen China kan ook weergegeven worden aan de hand van de Gini-Coëfficiënt. In 1980 was de Gini-Coëfficiënt in de Chinese steden 0.16 en totaal 0.3. In 2010 was de

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Max Lu en Enru Wang, 'Forging Ahead and Falling Behind', 42-71; Christopher Candelaria, Mary Daly en Galina Hale, 'Interprovincial Inequality in China', *FRBSF Economic Letter* 13 (2009) 1-4; Ravi Kanbur en Xiaobo Zhang, 'Fifty Years of Regional Inequality in China: A Journey Through Central Planning, Reform, and Openness', *Review of Development Economics* 9:1 (2005) 87-106.

⁵⁹ Yang Wang, Chuanglin Fang, Chunliang Xiu en Daqian Liu, 'A New Approach to Measurement of Regional Inequality in Particular Directions', *Chinese Geographical Science* 22:6 (2012) 705-717.

⁶⁰ Shujie Yao en Zongyi Zhang, 'On Regional Inequality and Diverging Clubs: A Case Study of Contemporary China', *Journal of Comparative Economics* 29:3 (2001) 466-484.

⁶¹ Xu Tian, Xiaoheng Zhang, Yingheng Zhou en Xiaohua Yu, 'Regional Income Inequality in China Revisited: A Perspective from Club Convergence', *Economic Modelling* 56 (2016) 50-58.

⁶² Haiyan Ding, en Hui He, 'A Tale of Transition: An Empirical Analysis of Economic Inequality in Urban China, 1986-2009', *IMF Working Papers* 16:239 (2016).

totale Gini-Coëfficiënt significant toegenomen tot 0.5.⁶³ Kanbur en Zhang beargumenteren tenslotte dat de regionale ongelijkheid in China verband houdt met drie variabelen: de mate van decentralisatie, de mate van openheid en de bruto productiewaarde.⁶⁴

2.2 De ontwikkeling van partij-ideologie

Vanaf het moment dat de Volksrepubliek China op 1 oktober 1949 is uitgeroepen door Mao en zijn mede-revolutionairen heeft de Chinese Communistische Partij altijd een belangrijke rol gespeeld binnen het land. De legitimiteit van de Partij was voor een belangrijk deel afhankelijk van de ideologie die werd uitgedragen. Vanaf 1949 zijn er een aantal veranderingen waar te nemen in de wijze waarop de partij-ideologie werd uitgedragen, of in de functie die het uitdragen van de ideologie had. Van 1949 tot in 1976 werd de partij-ideologie voornamelijk gevormd door Mao. Na de dood van Mao vond er een machtswisseling plaats waarbij Deng Xiaoping de nieuwe leider werd van de Communistische Partij. Samen met de verandering van het politiek-economische beleid vond ook een verandering plaats in de wijze waarop de partij-ideologie werd gepresenteerd. In 1993 vond een nieuwe machtswisseling plaats waarbij Jiang Zemin werd geïnstalleerd als het hoofd van de Chinese Communistische Partij. Wederom was de politiek-economische situatie van invloed op de ontwikkeling van de partij-ideologie. Vanaf de jaren 2000 hebben er achtereenvolgens nog machtswisselingen in de partij plaatsvonden in de belichaming van eerst Hu Jintao en later Xi Jinping. De ontwikkeling van de partij-ideologie en de mate van pragmatisme zal in deze paragraaf worden geschetst.

Toen de communisten in 1949 onder leiding van Mao aan de macht kwamen betekende dit niet het einde van de revolutie. Tot aan zijn dood is Mao met behulp van de partij-ideologie altijd de revolutionaire gedachtegang blijven uiten. Zelf zei Mao het volgende over het veranderen van China:

*“We willen niet alleen China veranderen van een land dat politiek onderdrukt en economisch geëxploiteerd wordt naar een land waarbij er sprake is van politieke vrijheid en economische welvarendheid; we willen China ook veranderen van een land dat onwetend is en achtergesteld blijft worden door een heerschappij van oude cultuur, naar een verlicht een progressief China onder invloed van nieuwe cultuur.”*⁶⁵

De Chinese Communistische Partij moest het instrument van partij-ideologie gebruiken zodat er consensus en massa bewustzijn ontstond over de politieke koers die de partij wilde varen. De ‘normale’ burgers zouden bevrijd worden van de ‘kettingen van culturele oppressie’.⁶⁶ Continue werd het concept van een klassenstrijd via de partij naar de Chinese burgers gecommuniceerd. Daarnaast voerde Mao een aantal politieke campagnes zoals de Grote Sprong Voorwaarts en de Culturele Revolutie om de hegemonie

⁶³ Y. Xie en X. Zhou, ‘Income Inequality in Today's China’, *Proceedings of the National Academy of Sciences* 111:19 (2014) 6928-6933.

⁶⁴ Ravi Kanbur en Xiaobo Zhang, ‘Fifty Years of Regional Inequality’, 87-106.

⁶⁵ The People's Publishing House red., *Selected works of Mao Tse Tung* (volume 3; Peking 1965) 341.

⁶⁶ Xiaobo Su, ‘Revolution and reform: the role of ideology and hegemony in Chinese Politics’, *Journal of Contemporary China* 20:69 (2011) 316.

van de Chinese Communistische Partij te versterken. De Chinese boeren en arbeiders werden gemobiliseerd om de oude hegemonie te doorbreken en een centrale socialistische staat te stichten.

Of Mao daadwerkelijk de belangen van het Chinese volk in zijn achterhoofd had bij de uitvoer van de verschillende politieke campagnes is niet te zeggen. Het gevolg van de verschillende campagnes was echter een onderdrukking van het Chinese volk. De relatie die de Chinese Communistische Partij met het volk had verslechterde hierdoor. De lessen die de opvolgers van Mao hieruit konden trekken waren de volgende: allereerst werd duidelijk dat een politiek van repressie tot gevolg had dat er een afstand ontstond tussen de partij en het volk. Het beleid van de partij moest daarom meer in het teken staan van de behoeftes van het volk, in plaats van het krampachtig nastreven van een zekere ideologie. Ook werd duidelijk dat de revolutie niet een eindeloos proces kan zijn van het nastreven van een (utopische) socialistische gemeenschap. Revolutie mag alleen een middel zijn om een bepaald doel te bereiken. Mao heeft in ieder geval zijn eigen doel van een 'vrij, democratisch, verenigd, welvarend en krachtig "nieuw" China' niet behaald. De laatste les die getrokken kon worden had betrekking op de persoonlijkheidscultus rond Mao. Wie kon binnen de Chinese Communistische Partij 'de enorme leegte' die Mao had achtergelaten invullen? Een opvolger kwam echter in de persoon van Deng Xiaoping maar de persoonlijkheidscultus stierf samen met Mao.⁶⁷

Er waren twee opmerkelijkheden met betrekking tot de opvolging van Mao. Allereerst was het onverwacht dat het conflict over de opvolging van Mao relatief geweldloos is verlopen. Daarnaast was Deng Xiaoping met betrekking tot het beleid dat hij wilde voeren nagenoeg een tegenpool van zijn illustere voorganger. Mao bleef tot het eind van zijn leven een revolutionair, terwijl Deng gekarakteriseerd kan worden als een hervormer.⁶⁸ Bij zijn aantreden liet Deng de ideologische klassenstrijd links liggen. In plaats van te focussen op politieke campagnes en economische collectivisatie richtte Deng zich op de omvorming van Chinese planeconomie naar een markteconomie. Waar Mao een idealist was, daar was Deng een pragmatist. De ideologische principes waren niet meer leidend binnen de Chinese Communistische Partij onder Deng. In plaats daarvan was de verhoging van de productiviteit het na te streven doel. Het economische pragmatisme van Deng is door Sung-bin Ko omschreven als 'een synthese tussen economische liberalisatie en politieke autoritarisme'.⁶⁹ Deng zei zelf het volgende over zijn trendbreuk op het gebied van economisch beleid:

*'Planning en marktwerking zijn niet het wezenlijke verschil tussen socialisme en kapitalisme. Een planeconomie is niet de definitie van het socialisme, omdat er onder kapitalisme ook planning bestaat. Andersom komt marktwerking ook voor onder socialisme. Planning en marktwerking zijn daarom allebei methodes om economische activiteit te beheersen.'*⁷⁰

⁶⁷ Xiaobo Su, 'Revolution and reform', 318-319.

⁶⁸ Ibidem, 319.

⁶⁹ Sung-bin Ko, 'China's Pragmatism as a Grand National Development Strategy: Historical Legacy and Evolution', *Issues and Studies* 37:6 (2001), 3. Geciteerd in: Xiaobo Su, 'Revolution and reform', 319.

⁷⁰ 'Excerpts From Talks Given in Wuchang, Shenzhen, Zhuhai and Shanghai', 18-21 januari 1992, <http://en.people.cn/dengxp/vol3/text/d1200.html> Geraadpleegd op 23-08-2017.

In eerste instantie leverde de ideologische trendbreuk van Deng veel waardering op onder het Chinese volk. Het vernieuwde ideologische en economische beleid moest in eerste instantie dan ook als een succes worden beschouwd.⁷¹ Een gevolg van de economische hervormingen die doorgevoerd waren nadat Deng in 1978 aan de macht kwam was een sterke economische groei in China. Een ander gevolg van de economische hervormingen was echter een stijging van de inkomensongelijkheid. Daarnaast veranderde de sociale positie van met name de migrantenarbeiders in de steden. Onder met name studenten werd het idee dat ook politieke hervormingen nodig waren in China steeds sterker. In 1989 mondde de onrust uit in grootschalige protesten op het Plein van de Hemelse vrede, het Tiananmenprotest. De keuze van Deng om deze protesten gewelddadig de kop in te drukken vormde een breuk met zijn voornemen om ook op grotere schaal politieke hervormingen door te voeren.⁷²

Naar aanleiding van het Tiananmenprotest en de andere groeiende sociale onrust werd het voor de Chinese Communistische Partij duidelijk dat de afstand tussen ideologie en praktijk te groot werd. De tegenstrijdigheid van aan de ene kant een socialistische maatschappij en aan de andere een sterk groeiende private sector bleek niet meer houdbaar. Er moest een verbindende ideologie opgesteld worden die de afstand tussen de partij en het volk kon verkleinen. De nieuwe partijleider Jiang Zemin sprak in het jaar 2000 voor het eerst over de *'Three Represents'*.

*"Three Represents" refereert naar het gedachtegoed waar de Communistische Partij van China voor staat. Te weten: Het vertegenwoordigt de ontwikkelingstrends van geavanceerde productieve krachten. Het vertegenwoordigt de oriëntatie van een geavanceerde cultuur. Het vertegenwoordigt de fundamentele belangen van de overgrote meerderheid van het Chinese volk.*⁷³

Door de hoge mate van abstractie en daarmee de grote mate van toepasbaarheid is de *'Three Represents'* een modelvoorbeeld van het pragmatische karakter van de partij-ideologie.

De groeiende ongelijkheid was een van de grootste uitdagingen in het tijdperk van Hu Jintao. Meer dan voorheen werd er bijvoorbeeld in toespraken specifiek aandacht besteed aan de groeiende ongelijkheid binnen China. De premier onder Hu Jintao, Wen Jiabao zei ooit: *'Het niveau van relatieve welvaart dat China nu heeft bereikt is niet veelomvattend of evenwichtig, de belangrijkste discrepantie is op het platteland.'*⁷⁴ Met betrekking tot de doelstellingen van de Chinese Communistische Partij zei Hu Jintao in een andere toespraak dat: *'... de partij bij het besturen van het land de belangen van het volk dient. Hierbij wordt wetenschappelijke ontwikkeling gebruikt om een omvattende, gecoördineerde en duurzame ontwikkeling te bewerkstelligen.'*⁷⁵ Aan de concepten 'wetenschappelijke ontwikkeling' en 'harmonieuze

⁷¹ Xiaobo Su, 'Revolution and reform', 320.

⁷² Ibidem, 321.

⁷³ 'What Is "Three Represents" CPC Theory?', <http://www.china.org.cn/english/zhuanti/3represents/68735.htm> Geraadpleegd op 23-08-2017.

⁷⁴ Joseph Fewsmith, *China since Tiananmen: the Politics of Transition* (Cambridge 2001) 244.

⁷⁵ Joseph Fewsmith, *China since Tiananmen*, 252.

samenleving' werd door de partij zoveel waarde gehecht dat ze in 2007 zijn toegevoegd aan de Chinese grondwet in het kader van socialisme met Chinese karakteristieken.⁷⁶

Binnen de Chinese Communistische Partij was er altijd overeenstemming over het nastreven van modernisering, vooruitgang en ontwikkeling. Het is echter opmerkelijk dat er binnen de partij-ideologie nooit officieel afstand is gedaan van concepten en methodes uit eerdere tijden. In plaats daarvan werden er continu een soort nieuwe conceptuele bouwstenen op de oude principes geplaatst. De Chinese Communistische Partij heeft met betrekking tot de partij-ideologie altijd de boodschap van ideologische consensus uitgedragen. Binnen de partij was er echter weldegelijk sprake van verschillende stromingen en breuken met eerdere ideologische stromingen. De karakterisering van de ideeën en concepten die de Chinese Communistische Partij en haar leiders in verschillende periodes van de moderne Chinese geschiedenis hebben uitgedragen als pragmatisch-idealisme lijkt dan ook juist.⁷⁷ Welke bijdrage de huidige partijleider Xi Jinping gaat leveren op het gebied van de partij-ideologie moet nog blijken. Waarschijnlijk zet Xi de ideologische lijn van zijn voorganger Hu voort. De problemen en spanningsvelden binnen China liggen namelijk ook in het verlengde van de problematiek waar Hu mee te maken heeft gehad.

2.3 De hiërarchie van de Chinese Communistische Partij en het dagelijks bestuur

Niet alleen de communistische planeconomie ging op de schop in 1978, er werden ook veranderingen doorgevoerd op het gebied van de politiek-bestuurlijke structuur van China. Provincies en lokale overheden kregen een grotere rol in de uitvoering van het sociaaleconomische beleid. Voor 1978 lag de grootste verantwoordelijkheid bij de centrale ministeries in China. Na de hervormingen werden de economische plichten, maar ook de opbrengsten gedeeld tussen het provinciale bestuur en het centrale bestuur.⁷⁸ Deze decentralisatie motiveerde provinciale ambtenaren om een zo succesvol mogelijk economisch beleid te voeren.⁷⁹

Voor de hervormingen was de promotiestructuur van ambtenaren binnen de Chinese Communistische Partij voornamelijk gebaseerd op het succesvol uitdragen van de partij-ideologie. Na de hervormingen speelden de economische prestaties een grote rol bij de promotie van ambtenaren. Bij de benoeming van ambtenaren op bestuurlijke posten werden bovendien een aantal aanvullende criteria gesteld. De kandidaten moesten jong zijn, daarnaast moesten ze aan kunnen tonen dat ze affiniteit hadden met publieke bestuurlijke functies. Ook opmerkelijk was de competitiviteit tussen ambtenaren onderling. Hieraan werd tevens bijgedragen door de openbaarheid van een aantal indicatoren van economisch succes binnen provincies. Binnen jaarboeken stond gedetailleerde informatie over bijvoorbeeld de groei

⁷⁶ 'Scientific concept of development', 30-09-2007, <http://en.people.cn/90002/92169/92211/6274998.html> Geraadpleegd op 23-08-2017; <http://en.people.cn/90002/92169/92211/6274973.html> Geraadpleegd op 24-04-2017; 'Harmonious society', 30-09-2007, <http://en.people.cn/90002/92169/92211/6274973.html> Geraadpleegd op 23-08-2017.

⁷⁷ Sung-Bin Ko, 'China's Pragmatism as a Grand National Development Strategy: Historical Legacy and Evolution', *Issues and Studies* 37:6 (2001) 1-28. Geciteerd in: Xiaobo Su, 'Revolution and reform', 319.

⁷⁸ Hongbin Li en Li-An Zhou, 'Political turnover and economic performance: the incentive role of personnel control in China', *Journal of Public Economics* 89 (2005) 1746.

⁷⁹ Hehui Jin, Yingyi Qian en Barry Weingast, 'Regional decentralization and fiscal incentives: Federalism, Chinese Style', *Journal of Public Economics* 89 (2005) 1740.

van het BNP, de hoeveelheid geproduceerd staal, of de hoeveelheid kilometers aangelegde weg. Onder ambtenaren ontstond een obsessieve vergelijkingscultuur met betrekking tot hun professionele functioneren.⁸⁰

Een ander gevolg van de hervormingen in 1978 ten opzichte van de periode hiervoor had betrekking op de pensioengerechtigde leeftijd. Voorheen benoemde de Chinese overheid 'voor het leven'. In 1982 werd het echter voor een ambtenaar verplicht om met pensioen te gaan wanneer men 65 was geworden. Het verplichte pensioen moest ertoe leiden dat er ruimte gemaakt werd voor een jongere generatie ambtenaren. Als gevolg van de maatregel volgde er in 1983 en 1985 twee grote ontslagrondes onder de oudere ambtenaren. Opmerkelijk is echter dat er verder geen bewijzen te vinden zijn dat de nieuwe regel in de dagelijkse praktijk consequent werd nageleefd.⁸¹ De decentrale manier waarop China na 1978 werd bestuurd bleek succesvol. De verbinding die de centrale Chinese overheid maakte tussen het presteren van de provinciale ambtenaren en hun carrièreperspectieven had waarschijnlijk een groot aandeel in dit succes.⁸² Er is in ieder geval een empirisch verband waarneembaar tussen de grotere kans op promotie bij het voeren van economisch succesvol beleid door provinciale ambtenaren aan de ene kant, en een grotere kans op ontslag bij het voeren van een onsuccesvol economisch beleid door provinciale ambtenaren aan de andere kant.⁸³

De politieke structuur en het dagelijks bestuur in China zijn nauw verweven met de Chinese Communistische Partij. De wetgevende macht ligt bij het Nationaal Volkscongres. De leden van het Nationaal Volkscongres worden iedere vijf jaar gekozen door de verschillende provinciale Volkscongressen. Voor de leden van de provinciale Volkscongressen geldt hetzelfde: deze leden worden iedere vijf jaar gekozen door de stedelijke Volkscongressen. Nagenoeg alle leden van de Volkscongressen zijn lid van de Chinese Communistische Partij. Enkele leden zijn lid van andere politieke partijen of bewegingen, maar deze partijen en bewegingen staan indirect weer onder de regie van de Chinese Communistische Partij. De Staatsraad is het Chinese kabinet op nationaal niveau. Net als bij het Volkscongres zijn er op de lagere bestuurlijke niveaus ook bestuurlijke overheden. De rechterlijke macht in China ligt bij de verschillende Volksgerechtshoven. Het Volkshoogerechtshof is hierbij de nationale rechterlijke macht.

Vanaf een herziening van de Chinese grondwet in 1982 werd het in China verplicht om op de verschillende bestuurlijke niveaus auditdiensten op te zetten. In 1983 werd dan ook de Nationale Auditdienst opgezet als een afdeling onder de Staatsraad. Geheel volgens de hiërarchische structuur werden er in de andere bestuurlijke lagen ook auditdiensten ingesteld als afdelingen van de verschillende overheden.⁸⁴ De Nationale Auditdienst moest toezien op het functioneren van de ambtenaren met betrekking tot het beleid dat uitgevoerd diende te worden en gaf daarnaast verschillende ondersteunende

⁸⁰ Hongbin Li en Li-An Zhou, 'Political turnover and economic performance', 1746.

⁸¹ Ibidem.

⁸² Olivier Blanchard en Andrei Shleifer, 'Federalism With and Without Political Centralization: China Versus Russia', *IMF Staff Papers* 48 (2001) 176.

⁸³ Hongbin Li en Li-An Zhou, 'Political turnover and economic performance', 1746.

⁸⁴ Suchang Yang, Jason Zezhong Xiao en Maurice Pendlebury, 'Government auditing in China: Problems and reform', *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting* 24 (2008) 119.

richtlijnen uit. De manier waarop de verschillende Chinese overheidsorganen het land besturen wordt gekarakteriseerd als een ‘one-level-down’ politiek.⁸⁵ Ieder bestuursorgaan legt daarbij verantwoording af aan het bestuursorgaan dat één niveau hoger ligt. Beslissingen omtrent het fiscale beleid van China sloeg echter in sommige gevallen één of meerdere bestuurslagen over. De provinciale overheid kon bijvoorbeeld direct richtlijnen geven aan een regionale overheid. Deze regionale overheid legde vervolgens echter wel gewoon financiële verantwoordelijkheid af aan het stedelijk bestuur.

De verdeling van de verantwoordelijkheid tussen de verschillende politiek-bestuurlijke lagen, de promotiestructuur van Chinese ambtenaren en de controle van ondersteuning van de verschillende auditdiensten moeten gezien worden als grote veranderingen van het dagelijks bestuur van China in vergelijking met de periode voor de economische hervormingen van 1978.

⁸⁵ Pierre F. Landry, *Decentralized Authoritarianism in China: The Communist Party's Control of Local Elites in the Post-Mao Era* (Cambridge 2008) 46; David J. Bulman, *Incentivized Development in China: Leaders, Governance, and Growth in China* (Cambridge 2016) 132.

3. Het *hukou*-systeem 1953-2016

In welke mate is het *hukou*-systeem een extractieve institutie en wat waren de gevolgen voor de Chinese samenleving? Op deze vraag zal in dit hoofdstuk antwoord geven. Eerst zal ik de ontwikkeling van het *hukou*-systeem chronologisch beschrijven in verschillende periodes. Achtereenvolgens komen het Maoïstische tijdperk(1953-1978), het tijdperk van de economische hervormingen(1978-1998) en het tijdperk van de *hukou*-hervormingen(1998-2016) aan bod. Vervolgens ga ik in op de gevolgen van het *hukou*-systeem op de Chinese samenleving en op welke manier hieruit sociaaleconomische ongelijkheid is ontstaan. Concluderend beoordeel ik de mate van extractiviteit van het *hukou*-systeem aan de hand van de eerder genoemde institutionele factoren van Acemoglu en Robinson.

3.1 Het *hukou*-systeem in de maoïstische periode 1953-1978

3.1.1 Totstandkoming en functies van het *hukou*-systeem

China kende een eeuwenlange traditie op het gebied van familieregisters en huishoudregistratie. *Hukou* was de Chinese term voor een familieregistratie. In deze registratie waren enkele gegevens opgenomen: De leden die behoorden tot de familie, hun geboortedata, en de woonplaats van de familie. De migratiecontroleerende en sociaal-discriminerende effecten van het moderne *hukou*-systeem vinden hun oorsprong echter in 1953. In dat jaar verscheen het eerste Chinese vijfjarenplan. Het voornaamste doel van het plan was ervoor zorgen dat China minder afhankelijk werd van de landbouw en zich op industrieel vlak snel ging ontwikkelen. Dit doel moest worden bereikt met het voeren van een *Big Push* industrialisatiestrategie. De steden werden geïndustrialiseerd en de landbouw gecollectiviseerd. Om de industrialisatie te versnellen alloceerde de communistische regering onder leiding van Mao grote hoeveelheden grondstoffen van het platteland naar de steden. Naast de allocatie van grondstoffen moest er genoeg voedsel geproduceerd worden zodat in de behoeften van de stadsarbeiders kon worden voorzien.⁸⁶ De nieuwe werkgelegenheid die in de steden was ontstaan zorgde er echter voor dat een urbanisatieproces op gang kwam waarbij een groot aantal burgers het platteland verliet en naar de steden trok. Om de leegloop van het platteland tegen te gaan hadden de communisten een migratiecontroleerend systeem nodig.⁸⁷

In 1958 werd daarom een migratiecontroleerende werking aan het al bestaande *hukou*-systeem toegevoegd. Door de ideologische banden tussen de Russische en de Chinese communisten werd het *hukou*-systeem gemodelleerd naar het Russische *propiska*-systeem.⁸⁸ Door het *hukou*-systeem kon de Chinese bevolking op het platteland worden vastgezet, om op die manier toch te kunnen voorzien in de enorme hoeveelheid grondstoffen die nodig was voor de industrialisatie van het land.⁸⁹ De toevoeging van de migratiecontroleerende werking aan het *hukou*-systeem betekende het einde voor de Chinese vrijheid van migratie en residentie.⁹⁰

⁸⁶ Kam Wing Chan, 'The Chinese *Hukou* System at 50', 209.

⁸⁷ Xiaogang Wu en Donald J. Treiman, 'The Household Registration System and Social Stratification in China', 365.

⁸⁸ Kam Wing Chan en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the Hukou System?', 587; Kam Wing Chan, 'The Chinese *Hukou* System at 50', 201.

⁸⁹ Zhiqiang Liu, 'Institution and Inequality', 209.

⁹⁰ Kam Wing Chan, 'The Chinese *Hukou* System at 50', 198.

Het *hukou-systeem* maakte door middel van een tweetal *hukou-types* onderscheid tussen burgers. Het *hukou-type* van een burger werd bepaald door het type werk en de plaats van *hukou-registratie* van de burger. Vaak was er echter niet een direct verband tussen het *hukou-type* en de daadwerkelijke werkzaamheden van de burger.⁹¹ Het onderscheid kwam voornamelijk voort uit de plaats van residentie i.e. de stad of het platteland.⁹² De benamingen van de *hukou-types* luiden dan ook ‘agrarisch’ en ‘niet-agrarisch’.⁹³ Een aandachtspunt is echter dat de Chinese definitie van een stad of stedelijke omgeving niet helemaal vast stond. Chinese burgers die in een dorp of een kleine stad woonden hadden hierdoor dus niet automatisch een niet-agrarisch *hukou-type*. Naast het *hukou-type* werd ook onderscheid gemaakt op basis van de plaats van *hukou-registratie*. Er bestond een onderscheid tussen een ‘lokale’ en een ‘niet-lokale’ *hukou-registratieplaats*.⁹⁴ De tandem van het *hukou-type* en de *hukou-registratieplaats* bepaalde voor welke sociale voorzieningen je in aanmerking kwam en op welke plaats je deze voorzieningen ontving.⁹⁵ Een burger die in een andere plaats resideerde als de *hukou-registratieplaats* kon dus geen sociale voorzieningen ontvangen. De combinatie van het *hukou-type* en de *hukou-registratieplaats* zorgde dus voor vier verschillende soorten *hukou*:

- *Hukou-soort 1*: Niet-agrarisch met een lokale status
- *Hukou-soort 2*: Agrarisch met een lokale status
- *Hukou-soort 3*: Niet-agrarisch met een niet-lokale migranten status
- *Hukou-soort 4*: Agrarisch met een niet-lokale migranten status

Burgers met het niet-agrarische type maakten aanspraak op sociale huurwoningen, baangarantie, graanrantsoenen en voedselbonnen, basis- en voortgezet onderwijs, medische zorg en een pensioenuitkering.⁹⁶ Burgers met het agrarische type kregen alleen basisonderwijs en het ‘recht’ om op een toegewezen stuk landbouwgrond te werken. Hiervoor werden bindende landbouwquota ingesteld. Tegenover het behalen van de gestelde quota stond een kleine beloning. Wanneer de quota echter niet werden behaald kregen de landarbeiders niets. Toch verwachtte de communistische overheid van de burgers met het agrarische type dat ze zelfvoorzienend zouden zijn.⁹⁷ De Chinese overheid had hierdoor zeer weinig kosten aan de bevolking op het platteland, terwijl de industriële Chinese samenleving wel afhankelijk was van de landbouwproductie.

Kader 2: De wettelijke basis van het *hukou-systeem*⁹⁸

Het *hukou-systeem* heeft een aparte wettelijke basis. Er bestaan maar twee openbare richtlijnen die de regels omtrent het *hukou-systeem* beschrijven. Afgezien van de in 1958 uitgegeven richtlijn over de

⁹¹ Kam Wing Chan en Will Buckingham, ‘Is China Abolishing the Hukou System?’, 588; Kam Wing Chan, ‘The Chinese Hukou System at 50’, 201.

⁹² Zhiqiang Liu, ‘Institution and Inequality’, 135.

⁹³ Xiaogang Wu en Donald J. Treiman, ‘The Household Registration System’, 363; Yang Song, ‘What Should Economists Know’, 202.

⁹⁴ Yang Song, ‘What Should Economists Know’, 201.

⁹⁵ Kam Wing Chan en Will Buckingham, ‘Is China Abolishing the Hukou System?’, 589.

⁹⁶ Zhiqiang Liu, ‘Institution and Inequality’, 136.

⁹⁷ Kam Wing Chan en Will Buckingham, ‘Is China Abolishing the Hukou System?’, 588.

⁹⁸ Fei-Ling Wang, ‘Reformed Migration Control’, 117.

‘Regulatie van *hukou-registratie* in de Volksrepubliek China’ en de in de 1985 uitgegeven ‘Richtlijn omtrent de persoonlijke ID kaart van een burger in de Volksrepubliek China’ zijn de meeste veranderingen in het beleid van *hukou* bijgehouden in ‘interne’ besluiten van de Chinese overheid. Zelfs in de Chinese grondwet en het burgerlijk wetboek wordt geen melding gedaan over het *hukou-systeem* of de regelgeving daaromtrent. Voor doorsnee burgers is het dan ook onmogelijk om erachter te komen wat de daadwerkelijke rechten en plichten rondom het *hukou-systeem* zijn.

3.1.2 *Hukou* en hongersnood

Het eerste grote probleem dat in verband stond met het *hukou-systeem* kwam tijdens de *Grote Sprong Voorwaarts* naar voren. Door de ingestelde bindende landbouwquota ging het grootste deel van de landbouwproductie linea recta naar de steden. De landbouwquota werden ook niet naar beneden bijgesteld na de opeenvolging van mislukte graanoogsten in de periode 1958-1960. De rol van de Chinese overheid in het mislukken van de oogsten moet niet onderschat worden.⁹⁹ De zeer marginale restanten van de graanoogsten waren voor de landarbeiders veel te weinig om van te kunnen leven: De Grote Chinese Hongersnood was een feit. Van de naar schatting 30 miljoen slachtoffers was 95% in het bezit van een agrarische *hukou*. Ter referentie; in die periode waren er ongeveer 600 miljoen Chinezen met een agrarische *hukou* en zo’n 100 miljoen Chinezen met de niet-agrarische *hukou*.¹⁰⁰ Ondanks de enorme hongersnood op het platteland werden in de periode 1961-1963 de migratierestricties van het *hukou-systeem* strikt gehandhaafd; meer dan 18 miljoen ‘illegale’ migrantenarbeiders in de steden zijn in deze periode teruggestuurd naar hun geboortedorp of streek.¹⁰¹

Gedurende de periode van het tweede vijfjarenplan en de Grote Sprong Voorwaarts (1958-1962) lag de prioriteit bij de industriële sector. Niet-agrarische burgers maakten aanspraak op de eerder genoemde sociale voorzieningen en bleven hierdoor grotendeels beschermd tegen de gevolgen van de Grote Hongersnood. In hoeverre de Chinese overheid een grotere druk op de sociale voorzieningen bekostigd zou kunnen hebben valt moeilijk te zeggen. In 1955 maakte echter slechts 15% van de Chinese bevolking aanspraak op deze voorzieningen op basis van hun *hukou-type*.¹⁰² Ondanks dat de resterende 85% niet in aanmerking kwam voor de sociale voorzieningen, droegen ze wel de verantwoordelijkheid om in de enorme vraag naar grondstoffen en voedsel voor de Chinese industrie te kunnen voorzien terwijl ze zelf amper het hoofd boven water konden houden.¹⁰³ De combinatie van het immobiliseren van een groot deel van de bevolking, het uitsluiten van toegang tot sociale voorzieningen en de verplichte

⁹⁹ Mao lanceerde tijdens de grote sprong voorwaarts o.a. de Grote Mussen Campagne. De mussen zouden de oorzaak zijn van het voedseltekort. Nadat het Chinese volk collectief de meeste mussen hadden gedood ontstonden er overal in het land grote insectenplagen die na het verdwijnen van hun natuurlijke vijand vrij spel hadden om de oogst te verpesten.

¹⁰⁰ Jasper Becker, *Hungry Ghosts: Mao's Secret Famine* (New York 1998) 220.

¹⁰¹ Xiaogang Wu en Donald J. Treiman, ‘The Household Registration System’, 364.

¹⁰² Kam Wing Chan, ‘The Chinese *Hukou* System at 50’, 200.

¹⁰³ Ibidem.

collectieve arbeid tegen een zeer lage beloning heeft het ontstaan van een nieuwe onderklasse tot gevolg gehad.¹⁰⁴

3.2 *Hukou*, economische hervormingen en de afname van migratiebeperkingen 1978-1998

Door de migratiecontroleerende werking van het *hukou-systeem* bleef de migratie binnen China in de periode 1958-1978 zeer beperkt. Eind jaren 1970 kwam hier echter verandering in. De Chinese overheid decollectiviseerde de landbouw en opende de kustprovincies voor het aantrekken van directe buitenlandse investeringen. Er is altijd gesteld dat de economische hervormingen van 1978 het gevolg waren van een bewust gevoerd overheidsbeleid. Victor Nee en Sonja Opper stellen echter dat de economische hervormingen in China moeten worden gezien als het gevolg van een machtsstrijd tussen Deng Xiaoping en de Bende van Vier nadat Mao in 1976 was overleden. Het machtsvacuüm zorgde ervoor dat in verschillende delen in China burgers initiatieven ontplooiden om de planeconomie te kunnen omzeilen. Nadat Deng de machtsstrijd gewonnen had, liep hij door de burgerinitiatieven volgens Nee en Opper achter de feiten aan, hij moest wel een nieuw economisch beleid voeren.¹⁰⁵

De gevolgen van de economische hervormingen voor het *hukou-systeem* en de migratie binnen China waren desalniettemin omvangrijk. De decollectivisatie van het platteland zorgde voor een arbeidsoverschot, terwijl de directe buitenlandse investeringen leidde tot een kapitaalconcentratie in de kustprovincies. Deze combinatie leidde tot veranderingen in de vraag en aanbod van arbeid op het platteland en in de kustprovincies. Een oplossing werd bedacht om in deze discrepantie te kunnen accommoderen. Chinese burgers mochten nu 'tijdelijk' met minder restricties binnen het land migreren.¹⁰⁶ Hierbij bestond echter wel een onderscheid tussen *hukou-migratie* en *niet-hukou-migratie*. Van *hukou-migratie* werd gesproken als de ontvangende plaats de *hukou-registratieplaats* van de betreffende burger veranderde. Wanneer dit niet het geval was was er sprake van *niet-hukou-migratie*. De Chinese overheid beschouwde alleen *hukou-migratie* als 'echte' migratie. De *hukou-migratie* werd tevens door de Chinese overheid gezien als geplande migratie. Bij *niet-hukou-migratie* was er volgens de Chinese overheid alleen maar sprake van 'rondrijven'.¹⁰⁷ Hiermee werd geïmpliceerd dat het verblijf tijdelijk was. In de praktijk was dit in veel gevallen echter niet zo. Van de bevolking die de afgelopen paar decennia aan het rondrijven was, bezat het merendeel *hukou-soort 4*; agrarisch met een niet-lokale migranten status. In mindere mate waren er ook drijvende burgers met *hukou-soort 3*; niet-agrarisch met een niet-lokale migranten status.

De interne migratie in combinatie met het *hukou-systeem* leidde tot een unieke situatie. Een Chinese burger kon binnen China migreren, tegelijkertijd leidde deze migratie ertoe dat de sociale voorzieningen waar deze burger voorheen aanspraak op maakte, kwamen te vervallen. Het gevolg hiervan is dat er een soort van gastarbeider-constructie ontstond. De gastarbeider-constructie is kenmerkend op het gebied van internationale arbeidsmigratie. Binnen een land is deze constructie echter

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Victor Nee en Sonja Opper, *Capitalism from Below: Markets and Institutional Change in China* (Cambridge 2012).

¹⁰⁶ Xiaogang Wu en Donald J. Treiman, 'The Household Registration System and Social Stratification in China: 1955-1996.', *Demography* 41:2 (2004) 365.

¹⁰⁷ K.M. Chan en W. Buckinham, 'Is China Abolishing the Hukou System?', 590.

als uniek te bestempelen.¹⁰⁸ Het aantal 'drijvende' migrantenarbeiders was overigens niet gering, aan het eind van 1990 waren het er meer dan 80 miljoen.¹⁰⁹

Kader 3: Hervorming van de landbouw¹¹⁰

Een onderdeel van de hervormingen van 1978 was de herindeling van het platteland. Het collectieve systeem werd vervangen door een zogenaamd 'verantwoordelijkheidssysteem'. Voor de hervormingen werden de landbouwquota bepaald door de centrale Chinese overheid. Tegenover het behalen van de quota stond een kleine vergoeding voor het desbetreffende landbouwcollectief. Wanneer meer geproduceerd werd, steeg de beloning echter niet. Het verantwoordelijkheidssysteem gaf individuele huishoudens het recht om op het land te werken. Nadat het gestelde productiequotum werd gehaald mocht het huishouden het 'overschot' zelf houden voor eigen gebruik, of voor de markt. Het verantwoordelijkheidssysteem zorgde voor een grote toename in de graanproductie. In 1985 was China voor het eerst sinds de grote sprong voorwaarts weer een netto graanexporteur.

3.3 Hervormingen van het *hukou*-systeem 1998-2016

3.3.1 Het *nongzhuanfei*-proces

De eerste hervormingen van het *hukou*-systeem vonden eind jaren 1990 plaats. De hervormingen hadden betrekking op het zogeheten *nongzhuanfei*-proces. Voorheen moesten burgers bij *hukou*-migratie eerst toestemming krijgen van de Chinese overheid voor het veranderen van hun *hukou*-type. De toestemming werd pas verleend na het succesvol doorlopen van het *nongzhuanfei*-proces.¹¹¹ Met het bewijs van toestemming konden burgers vervolgens naar de lokale overheid om de aanvraag van de nieuwe *hukou*-registratieplaats te regelen. De kwalificaties voor het succesvol doorlopen van het *nongzhuanfei*-proces werden bepaald door de centrale Chinese overheid. Voor de *hukou*-hervormingen van de late jaren 1990 kwamen burgers alleen in aanmerking voor verandering van de *hukou*-soort wanneer ze voldeden aan een van de volgende omschrijvingen:¹¹²

- Nieuwe werknemers van Chinese staatsbedrijven met een directe vaste aanstelling.
- Burgers die moesten verhuizen omdat de staat een nieuw doel voor ogen had met het land waarop zij leefden.
- Burgers die geselecteerd en toegelaten waren tot het Chinese hoger onderwijs.
- Burgers die mantelzorg op zich namen.
- Burgers die gingen dienen in het leger en vervolgens gemobiliseerd werden in steden.
- Burgers die persoonlijke offers in het verleden hadden gemaakt voor de Communistische Partij.

¹⁰⁸ Kam Wing Chan, 'The Chinese *Hukou* System at 50', 204.

¹⁰⁹ Zai Liang en Zhongdong Ma, 'China's Floating Population', 467-488.

¹¹⁰ Shaohua Zhan en Joel Andreas, 'Beyond the Countryside', 3.

¹¹¹ Yang Song, 'What Should Economists Know about the Current Chinese *Hukou* System?', 201; Kam Wing Chan en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the *Hukou* System?', 590.

¹¹² Kam Wing Chan en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the *Hukou* System?', 591.

In enkele gevallen kon de *hukou-soort* veranderd worden als beloning voor bijvoorbeeld het verrichten van jarenlange noeste arbeid in een fabriek. Veranderingen in *hukou-soort* zijn echter ook in tegengestelde richting gebruikt. Er zijn veel gevallen geweest waarbij burgers als extra straf vanwege een criminele beoordeling hun lokale *hukou-registratieplaats* verloren.¹¹³ De quota voor het aantal *nongzhuanfei-processen* werden bepaald door de centrale Chinese overheid. De centrale overheid droeg tevens de financiële lasten wanneer een groter aantal burgers als gevolg van een verandering in het *hukou-soort* aanspraak maakte op sociale voorzieningen.¹¹⁴

Kader 4: Decentralisatie van de *hukou-verantwoordelijkheden*

Een van de gevolgen van de economische hervormingen was een decentralisatieproces.¹¹⁵ Ook op het gebied van *hukou* was er sprake van een verplaatsing van de verantwoordelijkheden.¹¹⁶ De combinatie van de toegenomen mobiliteit van de Chinese bevolking en de strenge eisen die werden gesteld bij het doorlopen van het *nongzhuanfei-proces* leidde tot steeds meer protesten vanuit de samenleving over de werking en de restricties van het *hukou-systeem*. De Chinese overheid besloot een aantal veranderingen door te voeren. De eisen die werden gesteld bij het *nongzhuanfei-proces* werden versoepeld en het decentralisatieproces op het gebied van het *hukou-systeem* werd versneld.¹¹⁷ Lokale overheden kregen de vrijheid om te bepalen hoeveel *hukou-migratie* en *niet-hukou-migratie* in hun district toegelaten kon worden. Bovendien kregen lokale overheden de mogelijkheid om tijdelijke *hukou-residenties* te verlenen. Daarnaast bestond er een zogenaamde *blauwe-stempel-hukou*. Lokale overheden konden deze verlenen bijvoorbeeld aan investeerders en vastgoedkopers. Wanneer een burger in het bezit was van een *blauwe-stempel-hukou* maakte hij aanspraak op dezelfde sociale voorzieningen als een burger met de *niet-agrarische-hukou*. Na 2 tot 5 jaar maakte de *blauwe-stempel-hukou-bezitter* aanspraak op de reguliere *niet-agrarische-hukou*. Aan het verkrijgen van de *blauwe-stempel-hukou* en de niet-agrarische *hukou* zaten echter kosten verbonden. De bedragen voor de *blauwe-stempel-hukou* varieerde tussen van een paar duizend RMB voor een kleine stad tot 50.000 RMB voor een grote stad. De gemiddelde kosten voor het verkrijgen van de *niet-agrarische-hukou* waren 8300 RMB.¹¹⁸ Lokale overheden grepen deze mogelijkheid om geld te verdienen met het verkopen van *hukou-types* graag aan.¹¹⁹ Tussen 1990 en 1994 werden meer dan 3 miljoen niet-agrarische *hukou-types* verstrekt.¹²⁰ Uit overheidsstatistieken blijkt dat er tussen 1997 en 2002 1,39 miljoen *niet-agrarische-hukou-types* zijn uitgegeven.¹²¹

¹¹³ Kam Wing Chan en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the Hukou System?', 591.

¹¹⁴ Ibidem.

¹¹⁵ Kam Wing Chan, 'The Chinese Hukou System at 50', 205.

¹¹⁶ Yang Song, 'What Should Economists Know', 203; Kam Wing Chan en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the Hukou System?', 591.

¹¹⁷ Fei Ling Wang, 'Reformed Migration Control', 119.

¹¹⁸ Zhiqiang Liu, 'Institution and Inequality', 137.

¹¹⁹ Fei-Ling Wang, 'Reformed Migration Control', 115-132.

¹²⁰ Zhiqiang Liu, 'Institution and Inequality', 137.

¹²¹ Kam Wing Chan en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the Hukou System?', 596.

Toch blijft er vanuit de lokale overheden veel weerstand bestaan tegenover *hukou-hervormingen*. Er bestaat een angst dat de opheffing van *hukou-restricties* kan leiden tot hoge sociale kostenposten. Lokale overheden zien deze kostenposten in sommige gevallen liever geïnvesteerd worden in de uitbreiding van de zakelijke sector omdat de vennootschapsbelasting een van de voornaamste lokale inkomensbronnen is.¹²² Op de verschillende bestuurlijke niveaus in China waren hervormingen doorgevoerd met betrekking tot het *hukou-systeem*. Bijlagen 1 tot en met 4 geven een overzicht van de *hukou-hervormingen* op de verschillende bestuurlijke niveaus. Hieruit blijkt dat er tussen en binnen de verschillende bestuurlijke niveaus grote verschillen bestonden op het gebied van *hukou-hervormingen*. Toch lijkt op basis van deze veranderingen alsof het verkrijgen van een nieuwe *hukou-soort* voor migrantenarbeiders door de jaren heen in veel provincies en steden vele malen makkelijker was geworden. De effecten van de hervormingen moeten echter niet overschat worden. Door het decentralisatieproces van de *hukou-verantwoordelijkheden* was de Chinese overheid onvoldoende in staat om toe te zien op de naleving van de verstrekking van lokale *hukou-registraties*. De eerder genoemde aantallen van de nieuwe verstrekte *hukou-types* stonden dan ook in schril contrast met de meer dan 100 miljoen 'drijvende' migrantenarbeiders in dezelfde periode.¹²³

Vanaf 2006 kwamen er nieuwe hervormingen van het *hukou-systeem*. De verplichting vanuit de centrale Chinese overheid om een lokale niet-agrarische *hukou-registratie* te bezitten voor ambtenaren werd afgeschaft. In theorie waren ambtenarenfuncties vanaf dat moment dus toegankelijk voor iedereen. Wel moesten de sollicitanten beschikken over een hoog opleidingsniveau.¹²⁴ Naast de afschaffing van de *hukou-eis* voor ambtenaren functies gaf de Staatsraad begin 2006 een document uit waarin lokale overheden werd gevraagd om de toelatingseisen voor een lokale *hukou-registratie* te versoepelen. Tegelijkertijd stelde de Staatsraad in het document dat het fenomeen van migrantenarbeiders in de grote steden waarschijnlijk nog voor langere tijd zou bestaan. In 2007 stemde het Nationaal Volkscongres met een wet die zou toezien op de bescherming van enkele fundamentele rechten van migrantenarbeiders. De wet is waarschijnlijk aangenomen onder toenemende onrust onder migrantenarbeiders door slechte arbeidsomstandigheden.¹²⁵ Chinese vakbonden moesten volgens de wet beter gaan onderhandelen met werkgevers over lonen en arbeidsovereenkomsten voor de migrantenarbeiders. In essentie moest de wet erop toezien dat migrantenarbeiders op eenzelfde wijze zouden worden behandeld als niet-migrantarbeiders.

De grootste hervormingen met betrekking tot het *hukou-systeem* werden echter aangekondigd in 2014. Volgens het 'Nationale nieuwe urbanisatieplan' moeten in 2020 100 miljoen migrantenarbeiders een lokale *hukou-registratie* ontvangen hebben. De focus ligt hierbij op de migrantenarbeiders die een vaste baan hebben en migranten met een hoog opleidingsniveau. Volgens het plan moet het percentage

¹²² Chan, Achieving Comprehensive hukou reform in China, 6.

¹²³ Fei Ling Wang, 'Reformed Migration Control', 121.

¹²⁴ Ibidem, 601.

¹²⁵ Joseph Kahn en David Barboza, 'As Unrest Rises, China Broadens Workers' Rights', *The New York Times*, 30-06-2007, <http://www.nytimes.com/2007/06/30/world/asia/30china.html> Geraadpleegd op 26-11-2017.

‘drijvende’ burgers van het totale aantal burgers in 2020 met twee procent zijn gedaald van 17 procent naar 15 procent.¹²⁶ In aanvulling op het nieuwe urbanisatieplan gaf de Staatsraad het document ‘Meningen voor het stimuleren van de hervormingen van het *hukou-systeem*’ uit. In het document wordt voorgesteld om alle *hukou-restricties* in dorpen en kleine steden op te heffen. In de middelgrote steden moeten de restricties stapsgewijs afgebouwd worden. De grote steden moeten opnieuw kijken naar de redelijkheid van de *hukou-restricties*. Alhoewel het nieuwe urbanisatieplan en het Staatsraad document, zeker in vergelijking met eerdere hervormingen, een stap in de richting van inclusiviteit lijkt kan er over de uitwerking op dit moment nog niet veel over gezegd worden. Tevens is nog niet duidelijk welke richting het *hukou-beleid* op gaat na afloop van het nieuwe urbanisatieplan in 2020.

3.4 Sociaaleconomische ontvankelijkheid, stratificatie en *hukou*

Op basis van de *hukou-soort* bestonden er binnen de Chinese samenleving grote verschillen op het gebied van sociaaleconomische ontvankelijkheid. De eerste discriminerende factor lag op het gebied van huisvesting. De prijzen van het vastgoed in de Chinese steden lagen relatief hoog. Arbeiders die een niet-agrarische *hukou* in combinatie met een lokale registratieplaats bezaten kwamen in aanmerking voor ondersteunende maatregelen zoals huursubsidie en koopsubsidie. De huur- en koopkosten lagen hierdoor gemiddeld 30% lager dan de marktwaaarde van het vastgoed. Migrantenarbeiders werden voor deze ondersteunende maatregelen uitgesloten. In sommige gevallen zijn er zelfs extra beperkingen opgelegd. In meer dan 30 grote steden bestond een richtlijn dat migrantenarbeiders pas een huis mochten kopen als ze meer dan vijf jaar in de desbetreffende stad werkzaam waren.¹²⁷

Naast discriminatie op het gebied van huisvesting bestond er ook een onderscheid op het gebied van educatie tussen de migrantenarbeiders en arbeiders die een niet-agrarische *hukou-type* hadden. Tot 2001 hadden de kinderen van migrantenarbeiders in de stad geen recht op scholing. Als gevolg hiervan bleven kinderen van migrantenarbeiders vaak achter op het platteland om toch onderwijs te kunnen volgen. Kinderen werden op deze manier van hun ouders gescheiden. In 2001 gaf de Staatsraad echter een richtlijn uit die voorschreef dat gemeenten verantwoordelijk waren voor de scholing van de kinderen van migrantenarbeiders. Dat de problemen hiermee nog niet opgelost waren bleek uit het feit dat in Shanghai meer dan 40% van de migrantenkinderen werden geweigerd op openbare scholen omdat ze niet voldeden aan de toelatingseisen.¹²⁸ Migrantenkinderen werden in veel gevallen pas toegelaten als hun ouders konden aantonen dat ze een vaste bron van inkomsten hadden en verzekeringspremies betaalden. De kinderen moesten anders naar speciale migrantenscholen waar het onderwijsniveau beduidend lager lag. Vanaf jonge leeftijd ontstond er hierdoor een verschil in het opleidingsniveau van migrantenkinderen in verhouding tot hun leeftijdsgenoten met een niet-agrarisch *hukou-type*. De uitgegeven richtlijn van de Staatsraad had bovendien alleen betrekking op het basisonderwijs. Voor het volgen van voortgezet onderwijs moest een toelatingsexamen gedaan worden. Dit toelatingsexamen was echter alleen toegankelijk voor burgers met de lokale *hukou-registratie*. Dit leidde tot situaties waarbij

¹²⁶ Kam Wing Chan, ‘Achieving Comprehensive Hukou Reform in China’, *Paulson Policy Memorandum* (2014) 2.

¹²⁷ Yang Song, ‘What Should Economists Know’, 205.

¹²⁸ Lihua Wang en Tracey Holland, ‘In Search of Educational Equity’, 471-487.

migrantenkinderen in een grote stad waren opgegroeid en daar het basisonderwijs hadden voltooid terug moesten naar het geboortedorp van hun ouders om daar verder te studeren.¹²⁹

Het laatste onderscheid tussen arbeiders met de verschillende *hukou-types* was op basis van de ontvankelijkheid van sociale zekerheid. De sociale zekerheid binnen China bestond uit drie elementen. Allereerst konden burgers met een laag inkomen aanspraak maken op bepaalde subsidies om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Ook bij arbeidsongeschiktheid werd hulp verleend. Daarnaast was er de mogelijkheid tot gratis toegang voor bijvoorbeeld bibliotheken, stadsparken of andere culturele faciliteiten. Migrantenarbeiders moesten hier vaak wel voor betalen, of ze werden in sommige gevallen helemaal geweerd uit bepaalde culturele faciliteiten. Het laatste element bestond uit de sociale verzekeringen. Arbeiders met de niet-agrarische *hukou* hadden de mogelijkheid om pensioen- en zorgverzekeringspremies te betalen. In sommige gevallen werd dit zelfs door de werkgever verzorgd. Migrantenarbeiders hadden deze mogelijkheid vaak niet, of de premies waren voor hun vele malen hoger. Tevens moesten migrantenarbeiders voor het betalen van de verzekeringspremies een bewijs van een vaste bron van inkomsten overhandigen. Voor het grote aantal dagarbeiders behoorde dit echter niet tot de mogelijkheden.¹³⁰

De grote verschillen in sociaaleconomische ontvankelijkheid op basis van de *hukou-soorten* leidden ertoe dat het doorlopen van het *nongzhuanfei-proces* en het wisselen van *hukou-soort* voor de migrantenarbeiders in de steden erg gewild was. In theorie was de opwaartse mobiliteit van migrantenarbeiders door het wisselen van *hukou-soort* zeker mogelijk. Een aantal factoren bepaalden of dit in de praktijk ook zo was. Met name het opleidingsniveau van de migrant en een eventueel lidmaatschap van de Chinese Communistische Partij hadden een grote invloed op een mogelijke *hukou-soort* wisseling. Een hoog opleidingsniveau leidde tot de grootste kans op het verkrijgen van de *niet-agrarische-hukou*. Lidmaatschap van de Chinese Communistische Partij had in mindere mate een positieve invloed op de opwaartse mobiliteit.¹³¹ Uit de praktijk bleek dat migrantenarbeiders door hun *hukou-type* veel minder kans hadden op het ontvangen van goed onderwijs. Hierdoor ontstond een soort vicieuze cirkel. De *agrarische-hukou* leidde tot een laag opleidingsniveau waardoor de kansen op het verkrijgen van de *niet-agrarisch-hukou* significant afnamen voor de migrantenarbeiders, maar dus ook voor hun kinderen. In de praktijk kwam opwaartse *hukou-mobiliteit* hierdoor dus maar erg weinig voor.

132

Kader 5: Opwaartse *hukou-mobiliteit* voor vrouwen¹³³

Enigszins opvallend, maar wel te verklaren was dat vrouwelijke migranten een grotere kans op opwaartse *hukou-mobiliteit* hadden dan mannen. De oorzaak hiervan lag bij de eenkindpolitiek. Bij het krijgen van een zoon maakte Chinese burgers aanspraak op meer sociale voorzieningen dan bij een

¹²⁹ Yang Song, 'What Should Economists Know', 205.

¹³⁰ Yang Song, 'What Should Economists Know', 206; Zhiqiang Liu, 'Institution and Inequality', 149.

¹³¹ Xiaogang Wu en Donald J. Treiman, 'The Household Registration System', 369, 373.

¹³² Ibidem, 376.

¹³³ Ibidem.

dochter. De eenkindpolitiek heeft daarom geleid tot een groot aantal abortussen wanneer toekomstige ouders erachter kwamen dat er een meisje op komst was. Het gevolg hiervan was een mannenoverschot. Aangezien het hebben van een huwelijk in China cultureel gezien erg belangrijk was, kwam het voor dat mannen met een niet-agrarische *hukou* 'beneden hun stand' met een vrouwelijke migrant trouwden. De overdraagbaarheid van *hukou* zorgde ervoor dat vrouwelijke migranten na het huwelijk hetzelfde *hukou-soort* ontvingen als hun man.

Het structurele beleid van sociale uitsluiting op basis van een *hukou-soort* speelde een grote rol bij het creëren van verschillende individuele identiteiten. Deze identiteiten waren van grote invloed op het gedrag van mensen.¹³⁴ Het bezitten van een *agrarische-hukou* door migrantenarbeiders kon in sommige gevallen een verlamdende werking hebben op hun productiviteit. Wanneer het agrarische *hukou-type* van burgers bekend werd gemaakt, namen de prestaties van de desbetreffende persoon significant af. Onder migrantenstudenten vond hetzelfde effect plaats, echter wel in mindere mate. Misschien had dit te maken met de competitieve druk waaronder Chinese studenten moesten presteerden. Alleen al het bezitten van een 'migrantenlabel' kan worden gezien als een factor in de ontwikkeling van de sociaaleconomische ongelijkheid binnen het land.¹³⁵

De sociale stratificatie van de Chinese samenleving kon in grote lijnen aan de hand van de verschillende *hukou-soorten* worden ingedeeld. Op de onderste trede stonden de burgers op het platteland. De combinatie van de opheffing van de migratiebeperkingen, het arbeidsoverschot, de educatie-discriminatie van de migrantenkinderen en de hoge kosten van het levensonderhoud in de steden leidde ertoe dat er relatief veel jonge kinderen en ouderen op het platteland achterbleven. Een significant deel van de jongvolwassenen trok naar de steden op zoek naar werk met een hogere beloning dan wat er op het platteland voor hen beschikbaar was. De migrantenarbeiders in de steden bekleedden ondanks de sociaaleconomische discriminatie en de hoge kosten van het levensonderhoud wel een betere positie binnen de stratificatie in verhouding tot de burgers die achterbleven op het platteland. Dit kwam voornamelijk door de hogere lonen die zij in de stad ontvingen. De migrantenarbeiders stonden daarom binnen de stratificatie op de tweede trede. Niet-agrarische burgers met een lokale *hukou-registratie* stonden doordat zij wel aanspraak maakten op sociale voorzieningen op de trede boven de migrantenarbeiders. Opvallend is dat de hoogste trede van de sociale ladder in veel gevallen bezet werd door voormalige migrantenarbeiders die een *niet-agrarische-hukou* en een lokale registratie hadden ontvangen. De opwaartse mobiliteit kwam namelijk zoals eerder vermeld zelden voor, maar in de gevallen dat het voorkwam was dit bij een zeer hoog opleidingsniveau of uitmuntende prestaties voor de Chinese Communistische Partij.¹³⁶

Het *hukou-systeem* heeft niet alleen een grote invloed gehad op de ontwikkeling van de sociaaleconomische ongelijkheid en de stratificatie van de samenleving. Het *hukou-systeem* was ook een

¹³⁴ Farzana Afridi, Sherry Xin Li en Yufei Ren, 'Social Identity and Inequality', 27.

¹³⁵ Ibidem, 26.

¹³⁶ Xiaogang Wu en Donald J. Treiman. 'The Household Registration System', 377.

oorzaak voor de lage urbanisatiegraad van China, in verhouding tot de economische ontwikkeling. Bovendien was er in China sprake van een relatief gelijkmatige verdeling van de stadsbewoners onder een groot aantal steden; in andere landen is er sprake van een ongelijke stedenhiërarchie.¹³⁷ Normaal gesproken bepaalt de interne markt binnen een land het urbanisatiepatroon.¹³⁸ Door de migratiecontroleerende en sociaal discriminerende werking van het *hukou-systeem* bestond er echter geen vrij verkeer van personen. Zonder het *hukou-systeem* zou het aantal mensen dat in de Chinese steden woont echter vele malen hoger liggen.

De sensitiviteit van migratiepatronen in relatie tot *hukou-restricties* is de afgelopen drie decennia echter wel toegenomen. De grootste toename van deze sensitiviteit vond plaats in de jaren 1990. Een kleine versoepeling van de restricties resulteerde daarom in een grote drijfveer tot migratie.¹³⁹ De vier grootste Chinese steden, Beijing, Shanghai, Guangzhou en Chongqing zouden bij het volledig verdwijnen van de *hukou-restricties* een dominante positie gaan bekleden binnen de Chinese stedenhiërarchie. Op de tweede plek in de stedenhiërarchie onder 'de grote vier' stonden de steden in het dichtbevolkte centrale deel van China. Deze steden boden een grote groep burgers toegang tot de verschillende interne opkomende markten. De laatste groep bestond uit kleinere steden die hun bestaansrecht haalden uit de grote afstand tot grotere steden.¹⁴⁰

3.5 De extractiviteit van het *hukou-systeem*

De mate van extractiviteit van het *hukou-systeem* is in de hiervoor besproken periodes niet altijd hetzelfde geweest. In de periode 1953-1978 hebben twee institutionele factoren een grote bijdrage geleverd aan de extractiviteit van het *hukou-systeem*. Door de collectivisatie van de landbouw verloor de agrarische bevolking een groot deel van zijn bezit. Hun eigendomsrechten werden dus niet beschermd. De migratiecontroleerende werking van *hukou* in combinatie met het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische burgers heeft ervoor gezorgd dat de bevolking misschien wel zijn meest fundamentele eigendomsrecht verloor: het recht om te bepalen waar een burger zijn persoonlijke arbeid wil inzetten. Het *hukou-systeem* was een primair instrument van de Chinese overheid om hun *Big-Push* industrialisatiestrategie en allocatiepolitiek ten uitvoer te kunnen brengen. De Chinese overheid onttrok hiermee de middelen van de agrarische bevolking om deze te verdelen onder de niet-agrarische bevolking en de opkomende industrie in de steden. Voor de agrarische bevolking bestonden daarom weinig prikkels om economische activiteiten te ondernemen. De gevolgen van het *hukou-systeem* werden duidelijk tijdens de Grote Hongersnood: 95% van de slachtoffers was in het bezit van een agrarische *hukou*. Het *hukou-systeem* was tijdens de Maoïstische periode dan ook in zeer hoge mate extractief.

Na de dood van Mao kwamen er economische hervormingen. In de periode 1978-1998 werd de landbouw gedecollectiviseerd en vervangen door een verantwoordelijkheidssysteem. De agrarische bevolking herkreeg hierdoor eigendomsrechten, bovendien waren er nu meer prikkels voor het

¹³⁷ Maarten Bosker, Steven Brakman, Harry Garretsen, en Marc Schramm, 'Relaxing Hukou', 254.

¹³⁸ De interne markt is een ruimte zonder grenzen waarin vrij verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is toegestaan

¹³⁹ Shuming Bao, Örn B. Bodvarsson, Jack W. Hou, en Yaohui Zhao. 'The Regulation Of Migration', 577.

¹⁴⁰ Maarten Bosker, Steven Brakman, Harry Garretsen, en Marc Schramm, 'Relaxing Hukou', 260.

ondernemen van extra economische activiteiten dan voorheen. Naast de herindeling van het platteland namen de migratierestricties af. De decollectivisatie van de landbouw had gezorgd voor een arbeidsoverschot op het platteland en in de steden was er sprake van een arbeidstekort. Agrarische burgers konden ‘tijdelijk’ migreren naar de steden om in deze vraag naar arbeid te voorzien. Sommige agrarische burgers herkregen hierdoor het fundamentele eigendomsrecht om te bepalen waar zij hun persoonlijke arbeid wilden inzetten. Hun *hukou-soort* veranderde hierdoor echter niet, waardoor ze niet dezelfde sociale voorzieningen ontvingen als de niet-agrarische burgers in de steden. In deze periode was daarom zeker geen sprake van een *level-playing-field* tussen de stedelijke migrantenarbeiders en arbeiders met een lokale *hukou-registratie*. Het *hukou-systeem* was in de periode 1978-1998 minder extractief dan in het Maoïstische tijdperk, toch moet het door de verschillen in sociale ontvankelijkheid in de steden gekarakteriseerd worden als in hoge mate extractief.

Vanaf 1998 breekt de periode van de hervormingen van het *hukou-systeem* aan. Alhoewel migratie van de agrarische bevolking voor 1998 op relatief kleine schaal voorkwam veranderde dit niets aan de *hukou-soorten* van de migranten. Het decentralisatieproces dat in 1978 was ingezet met de economische hervormingen had vanaf 1998 ook betrekking op het *hukou-systeem*. Door de decentrale hervormingen van het *nongzhuanfei-proces* werd het in theorie voor agrarische burgers makkelijker om, na migratie naar de steden, een nieuwe *hukou-soort* te ontvangen. De eisen die werden gesteld bij de aanvraag van een nieuwe *hukou-soort* waren echter dermate specifiek dat weinig migrantenarbeiders daadwerkelijk een nieuwe *hukou-soort* ontvingen. Tevens zorgde de decentralisatie van de *hukou-verantwoordelijkheden* ervoor dat lokale overheden in veel gevallen weinig *hukou-migratie* toelieten. In de gevallen dat de lokale overheden dit wel deden werden er hoge bedragen voor gevraagd. Vanaf 2006 gaf de centrale Chinese overheid onder druk van de toenemende onrust over het *hukou-systeem* een aantal richtlijnen uit die de sociale positie van migrantenarbeiders moest verbeteren. De centrale Chinese overheid was door het decentralisatieproces echter niet in staat om toe te zien op de naleving van de *hukou-hervormingen*. De grootste verandering moest echter komen door ‘nationale nieuwe urbanisatieplan’. Volgens het plan zouden in de periode 2016-2020 100 miljoen migrantenarbeiders een lokale *hukou-registratie* moeten ontvangen. Kleine steden moesten alle *hukou-restricties* opheffen, middelgrote steden moesten de *hukou-restricties* beperken en grote steden mochten alleen nog maar ‘redelijke’ *hukou-restricties* hebben. Expliciete definities en specificaties van de opheffing van deze restricties waren er echter niet, tevens valt op het moment van het schrijven van deze scriptie de effectiviteit van deze maatregelen niet te toetsen. Alhoewel in de periode 1998-2016 voor het eerst sprake was van theoretische hervormingen van het *hukou-systeem*, is de uitwerking in de praktijk, kijkende naar het aantal nieuw uitgegeven *hukou-types*, nog gering. Toch is er een opwaartse trend zichtbaar van het *hukou-systeem* en is de mate van extractiviteit ervan in de periode 1998-2016 afgenomen ten opzichte van de twee voorgaande periodes.

De gevolgen van het *hukou-systeem* voor de Chinese samenleving waren groot. Met de introductie van het *hukou-systeem* werd de Chinese bevolking verdeeld in twee groepen. De niet-agrarische bevolking maakte aanspraak op graanrantsoenen en andere sociale voorzieningen, de agrarische bevolking moest

zelfvoorzienend zijn. Door de opheffing van de migratierestricties trokken veel agrarische burgers naar de steden. Op basis van hun *hukou-type* maakten zij echter niet dezelfde aanspraak op de sociale voorzieningen als de niet-agrarische burgers in de steden. Tussen migrantenarbeiders en burgers met een lokale *hukou-registratie* in de steden bestond discriminatie op gebieden als huisvesting, gezondheidszorg, pensioen, verzekeringen en toegang tot publieke faciliteiten zoals bijvoorbeeld bibliotheken en parken. Het bezitten van een migrantenlabel had een negatieve invloed op de productiviteit van een arbeider. De discriminerende factor met de grootste invloed was echter educatie. De toegang tot openbaar basisonderwijs voor migrantenkinderen werd in veel gevallen geweigerd en het onderwijsniveau van migrantenscholen lag beduidend lager. Voor het voortgezet en hoger onderwijs kwamen migrantenkinderen alleen in aanmerking in hun *hukou-registratieplaats*. De eisen die werden gesteld aan het veranderen van *hukou-type* hielden in veel gevallen verband met het opleidingsniveau. Dit leidde tot een vicieuze cirkel. Discriminatie op het gebied van educatie heeft daarom voor veel migrantenarbeiders opwaartse *hukou-mobiliteit* onmogelijk gemaakt.

Door de sociaaleconomische discriminatie op basis van de *hukou-soort* van Chinese burgers moet het *hukou-systeem* dan ook gezien worden als een belangrijke factor in het ontstaan en in stand houden van de sociaaleconomische ongelijkheid binnen China. De Chinese overheid heeft al verschillende keren hervormingen van het *hukou-systeem* aangekondigd en doorgevoerd. Deze hervormingen lijken echter het karakter te hebben van ‘symptoombestrijding’, bovendien zijn de hervormingen in nagenoeg geen van de gevallen zo effectief als de aankondiging van deze hervormingen doet vermoeden. De Chinese overheid blijft op deze wijze het extractieve *hukou-systeem* in stand houden.

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag zal in het volgende hoofdstuk aan de hand van een brede beleidsanalyse gekeken worden in hoeverre het sociaaleconomische overheidsbeleid zich op een inclusieve manier heeft ontwikkeld en in welke mate de extractieve gevolgen door het sociaaleconomische overheidsbeleid teniet werden gedaan.

4. De ontwikkeling van het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid 1953-2016

In hoeverre heeft het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid zich op een inclusieve manier ontwikkeld en in welke mate werden de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* hiermee teniet gedaan en hoe kunnen we deze processen verklaren? Op deze vraag geef ik in dit hoofdstuk antwoord. Eerst beschrijf ik de ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid in de periode 1953-1978, vervolgens komt de periode 1978-2006 aan bod, tenslotte ga ik in op de ontwikkeling van het overheidsbeleid in de periode 2006-2016. Voor de periode 2006-2016 zet ik eerst enkele spanningsvelden en doelstellingen van het overheidsbeleid uiteen, vervolgens onderzoek ik in welke mate de doelstellingen van het overheidsbeleid werden behaald. In de deelconclusie wordt de deelvraag beantwoord.

4.1 De ontwikkeling van het sociaaleconomische beleid 1953-1978

Het sociaaleconomische overheidsbeleid zal geschetst worden met behulp van de Chinese vijfjarenplannen. De vijfjarenplannen was een serie documenten waarin de Chinese overheid iedere vijf jaar het aankomende overheidsbeleid schetste. Vijfjarenplannen waren kenmerkend voor communistische planeconomieën. Het eerste plan van de Sovjet-Unie dateert uit 1928. De Sovjet-Unie beschouwde haar eerste plan als een succes. Het aantal industriearbeiders verdrievoudigde, de industriële productie verdubbelde, daarnaast werd de landbouw gecollectiviseerd. De productie van de consumptiegoederen en de landbouw zakte echter als gevolg van het eerste vijfjarenplan in elkaar.¹⁴¹ Desondanks besloot de Sovjet-Unie om de vijfjarenplannen voort te zetten.

In 1953 introduceerde de Chinese overheid het eerste Chinese vijfjarenplan. De Chinese doelstellingen van de plannen kwamen nagenoeg overeen met de doelstellingen van de Sovjet-Unie. De Chinese vijfjarenplannen moesten ook zorgen voor een snelle ontwikkeling van de industrie en een collectivisatie van de landbouwgrond. De resultaten van het eerste Chinese vijfjarenplan waren echter minder succesvol dan de resultaten van het eerste Sovjet-Unie plan. De productie in de industriële sector nam met 19% toe en het BNP steeg met ongeveer 9%. De stijging van de landbouwopbrengst was echter teleurstellend met 4%.¹⁴² Mao wilde naar aanleiding van het tegenvallende resultaat van het eerste vijfjarenplan de industrialisatie van China versnellen. Gedurende de periode van het tweede vijfjarenplan, 1958-1962, werd de Grote Sprong Voorwaarts ingezet. Naar aanleiding van de teleurstellende landbouwopbrengst ging de Chinese overheid over tot een versnelde collectivisatie van de landbouw. De ontwikkelingsstrategie die China in de periode 1953-1978 voerde steunde voornamelijk op een allocatiepolitiek om de industriële productie zoveel mogelijk te stimuleren. China was daarnaast erg naar binnen gekeerd, van directe buitenlandse investeringen was nauwelijks sprake.¹⁴³ Tevens bestond alleen

¹⁴¹ Moreno Bertoldi, Annika Eriksgård Melander en Peter Weiss, 'Can Economic Transitions Be Planned?', China and the 13th Five year Plan, *Economic Brief* 017 (2016) 3.

¹⁴² Moreno Bertoldi, Annika Eriksgård Melander en Peter Weiss, 'Can Economic Transitions Be Planned?', 3.

¹⁴³ Dali Yang, 'Patterns of China's Regional Development Strategy', *The China Quarterly* 122 (1990) 230; Bingqin Li en David Piachaud, 'Poverty and Inequality and Social Policy in China', *LSE STICERD Research Paper No. CASE087* (2004).

in de steden een beperkt aantal sociale voorzieningen.¹⁴⁴ Het eenzijdige beleid van de Grote Sprong Voorwaarts leidde tot de Grote Chinese Hongersnood.¹⁴⁵ Ondanks de omvangrijke gevolgen voor de Chinese bevolking volgden het derde en vierde vijfjarenplan het voorbeeld van het imperatieve plannen dat was ingezet door het eerste en het tweede vijfjarenplan.

4.2 De ontwikkeling van het sociaaleconomische beleid 1978-2006

De periode van het vijfde vijfjarenplan betekende een breuk met de trend van de eerste vier Chinese vijfjarenplannen. Ondanks dat het vijfde vijfjarenplan in 1976 van start ging, zorgde de economische hervormingen van 1978 voor een verandering in het sociaaleconomische beleid. Het karakteristieke communistische imperatieve plannen werd gedeeltelijk verlaten.¹⁴⁶ De Chinese overheid vermengde de planeconomie met elementen van ontwikkelingstaats plannen. Op sommige gebieden gingen vrije marktmechanismen zoals vraag en aanbod een rol spelen. De overheid buitte de comparatieve voordelen binnen het land uit en accepteerde de vergroting van de inkomensongelijkheid die daarmee gepaard ging. De overheid voerde in de kustprovincies een voorkeursbeleid dat gericht was op het zoveel mogelijk aantrekken van directe buitenlandse investeringen. Daarnaast stimuleerde de overheid op beperkte schaal de ontwikkeling van technologische innovaties.¹⁴⁷ De Chinese overheid bleef in de plannen echter nog steeds veel macro-economische doelen stellen. Daarnaast hield de Chinese overheid nog steeds de regie in handen van een aantal strategische sectoren. De Chinese overheid oefende met behulp van het grote aantal staatsbedrijven nog steeds een grote invloed op de markt uit. Daarnaast werden nog steeds, zij het in mindere mate, grondstoffen gealloceerd naar de industriële sector. Een ander doel van het beleid in deze periode was het faciliteren van privatiseringen. De overheid beschermde daarnaast de stadsarbeiders met een lokale *hukou-registratie* tegen de risico's die de nieuwe markteconomie met zich meebracht.¹⁴⁸ Het platteland bleef achter op het gebied van sociale voorzieningen. Om er zeker van te zijn dat de gestelde macro-economische van de vijfjarenplannen behaald werden zette de Chinese overheid monetaire instrumenten in zoals een competitieve wisselkoers en financiële repressie.¹⁴⁹

De economische hervormingen van 1978 en het stapsgewijze verlaten van de planeconomie zorgde ervoor dat Chinese burgers steeds meer economische vrijheden kregen. De Communistische Partij vond hierin een manier om de economische ontwikkeling van het land te blijven stimuleren, zonder dat de politieke macht hierbij uit handen werd gegeven.¹⁵⁰ Het karakter van de vijfjarenplannen bleef stapsgewijs veranderen. Het ontwikkelingstaats plannen kreeg met ieder nieuw vijfjarenplan steeds meer

¹⁴⁴ Bingqin Li en David Piachaud, 'Poverty and Inequality', 1-49.

¹⁴⁵ Jasper Becker, *Hungry Ghosts*, 220.

¹⁴⁶ Yingyi Qian, 'The Process of China's Market Transition (1978-1998): The Evolutionary, Historical, and Comparative Perspectives', *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)* 156:1 (2002) 151-171.

¹⁴⁷ Dali Yang, 'Patterns of China's Regional Development Strategy', 230; Bingqin Li en David Piachaud, 'Poverty and Inequality', 1-49.

¹⁴⁸ Bingqin Li en David Piachaud, 'Poverty and Inequality', 1-49.

¹⁴⁹ Moreno Bertoldi, Annika Eriksgård Melander en Peter Weiss, 'Can Economic Transitions Be Planned?', 3.

¹⁵⁰ Brian Woodall, 'The Development of China's Developmental State: Environmental Challenges and Stages of Growth', *China Research Center*. 29-05-2014, https://www.chinacenter.net/2014/china_currents/13-1/the-development-of-chinas-developmental-state-environmental-challenges-and-stages-of-growth/ Geraadpleegd op 23-08-2017; John B. Knight, China as a Developmental State', *The World Economy* 37.10 (2014) 1335-1347.

eigenschappen van indicatief plannen: De allocatie van de grondstoffen nam af, in plaats daarvan kwam de focus te liggen op de coördinatie van het sociaaleconomische beleid.¹⁵¹ Deze ontwikkeling mondde uiteindelijk uit in een trendbreuk die zichtbaar was vanaf het elfde vijfjarenplan.

Kader 6: Regionale implementatie van de vijfjarenplannen¹⁵²

De vijfjarenplannen werden door de Chinese overheid op nationaal niveau uitgegeven. Om het ideologische gedachtegoed en de sociaaleconomische doelstellingen van de plannen te implementeren stelden overheden op lagere bestuurlijke niveaus hun eigen vijfjarenplannen op. De centrale Chinese overheid bracht daarnaast jaarlijkse verslagen uit waarin de doelstellingen voor het aankomende jaar stonden beschreven. In deze jaarverslagen werd bovendien gereflecteerd op het wel of niet behalen van de doelen die een jaar eerder waren gecommuniceerd. De doelen die een lokale overheid stelde werden gevolgd door een soort handleiding. Deze handleidingen waren opgesteld door de desbetreffende ministeries om ervoor te zorgen dat de doelen daadwerkelijk gehaald konden worden. Feitelijk moeten de nationale vijfjarenplannen die voor dit scriptieonderzoek gebruikt zijn dan ook gezien worden als de rode draad tussen de vijfjaarlijkse centraal bepaalde ontwikkelingsfilosofie en de lokale jaarlijkse praktische implementatie ervan. Het zegt in ieder geval wel iets over de richting die de centrale Chinese overheid op wil.

Een teken dat het elfde vijfjarenplan een nieuwe trend inzette in vergelijking met eerdere plannen is het gebruik van het Chinese woord *guihua* om het plan te omschrijven. Van het eerste tot en met het tiende vijfjarenplan gebruikte de Chinese overheid altijd het Chinese woord *jihua* om het plan aan te duiden. De westerse vertaling van beide termen was nagenoeg hetzelfde; plan of planning. *Guihua* impliceerde echter dat het om een minder 'dwingende' vorm van planning ging. In een aantal stukken werd als vertaling van *guihua* dan ook gekozen voor 'visie en richtlijn'.¹⁵³ De wissel van *jihua* naar *guihua* leek misschien symbolisch van aard, toch ging er ook een inhoudelijke verandering schuil achter het elfde vijfjarenplan. De Chinese overheid stelde in de eerste paar vijfjarenplannen nog altijd productiequota op voor de landbouw en de industriële sector. Vanaf het elfde vijfjarenplan was hiervan echter geen sprake meer: De productiequota maakten vanaf het elfde vijfjarenplan plaats voor sociaaleconomische doelstellingen die voor het grootste gedeelte gereguleerd werden door vrije marktmechanismen. Gedurende de ontwerpfase waren vanaf het elfde vijfjarenplan ook een veranderingen zichtbaar in vergelijking met de ontwerpfases van eerdere vijfjarenplannen. De ontvankelijkheid van de Chinese overheid voor externe ideeën tijdens het ontwerpen van de vijfjarenplannen was groter dan voorheen. In vergelijking met

¹⁵¹ Murat Yulek, *Economic Planning and Industrial Policy in the Globalizing Economy: Concepts, Experience and Prospects* (New York 2015).

¹⁵² 'China's 12th Five-Year Plan How it actually works and what's in store for the next five years', (APCO worldwide, 2010), 1, 11.

¹⁵³ Barry Naughton, 'The New Common Economic Program: China's Eleventh Five Year Plan and What It Means', *China Leadership Monitor* 16 (2005).

eerdere plannen heeft er dan ook een relatief grote mate van overleg plaatsgevonden in de aanloop naar de ratificatie van het plan.

De opstelling van het plan begon al in 2003. De ontwerpfase van het elfde vijfjarenplan was hierdoor langer dan de ontwerpfases van de voorgaande vijfjarenplannen. Bovendien was het opmerkelijk dat een Wereldbankrapport uit 2003, *'Sustainable Development in a Dynamic World'*, door het Chinese instituut dat verantwoordelijk was voor de ontwikkeling van de vijfjarenplannen, het Nationaal Ontwikkelings en Hervormings Committee, werd bestempeld als vereist leesmateriaal voor alle betrokkenen bij de ontwikkeling van het plan.¹⁵⁴ In 2004 nodigde het Committee bovendien een delegatie van Wereldbankonderzoekers uit om advies te geven bij de ontwikkeling van het plan.¹⁵⁵ Een toonaangevend voorbeeld van de grotere ontvankelijkheid van de Chinese overheid bij de opstelling van het elfde vijfjarenplan was de rol die de Chinese geograaf Professor Zhou Yixing speelde. Een week voordat het conceptvoorstel tot het elfde vijfjarenplan werd aangekondigd gaf Professor Zhou een lezing over urbanisatie aan het Chinese Politbureau. Uit overheidsrapporten over de urbanisatie bleek dat de jaarlijkse toename tussen 1966 en 2003 gemiddeld 1,4% zou zijn geweest. Volgens Zhou was dit percentage echter foutief. Het werkelijke percentage lag volgens de professor rond 0,6%. Zhou dacht bovendien dat dit foutieve percentage een aandeel had in het idee dat een snelle urbanisatie van China een eenvoudige oplossing zou zijn voor de problemen die waren voortgekomen uit de ongelijkheid tussen stad en platteland. Het nastreven van een hoge mate van urbanisatie zonder dat hierbij rekening werd gehouden met de hoeveelheid beschikbare stedelijke banen en het aantal migrantenarbeiders die dit aantrok zou volgens Zhou onverstandig zijn geweest. Om deze problemen voor te zijn adviseerde Zhou om de jaarlijkse geplande urbanisatiegraad te verhogen van 0,6% naar 0,8%. Uit het geratificeerde elfde vijfjarenplan bleek dat de urbanisatie van China in vijf jaar tijd van 43% moest groeien naar 47%. Het jaarlijkse groeipercentage lag dan inderdaad zo rond de 0,8%.¹⁵⁶

4.3 De ontwikkeling van het sociaaleconomische beleid 2006-2016

4.3.1 De ontwikkeling van de sociaaleconomische doelstellingen 2006-2016

In veel opzichten leek het uitgestippelde sociaaleconomische beleid in het elfde(2006-2010), twaalfde(2011-2015) en dertiende vijfjarenplan(2016-2020) op elkaar. Het beleid volgde in alle drie de plannen de lijn van de Chinese Communistische Partij-ideologieën van het Marxisme-Leninisme, de Mao Zedong-gedachtegang, Deng Xiaoping-theorie en de *Three Represents*.¹⁵⁷ In 2012 volgde Xi Jinping Hu Jintao op als secretaris van de Chinese Communistische Partij. In verband met deze kwestie benadrukte het dertiende vijfjarenplan dat President Xi de lijn van het ontwikkelen van socialisme met Chinese karakteristieken zou voortzetten.¹⁵⁸

¹⁵⁴ World Bank, 'Sustainable development in a dynamic world - transforming institutions, growth, and quality of life', *World Development Report*, (Washington, DC, 2003).

¹⁵⁵ Cindy Fan, 'China's Eleventh Five-Year Plan (2006-2010): From "Getting Rich First" to "Common Prosperity"', *Eurasian Geography and Economics* 476 (2006) 718.

¹⁵⁶ Cindy Fan, "China's Eleventh Five-Year Plan, 718-719.

¹⁵⁷ Kai Ma, 'The 11th Five-Year Plan: targets, paths and policy orientation'; *The 13th Five-Year Plan*, Chapter 2.

¹⁵⁸ *The 13th Five-Year Plan*, Chapter 1.

Ook de structurele spanningsvelden die in de drie vijfjarenplannen worden benoemd vertoonden veel overeenkomsten. Volgens de plannen was er in China sprake van een te grote afhankelijkheid van de export. Er bestond een grote disbalans tussen de overheidsuitgaven en de binnenlandse consumptie. Daarnaast was het technologisch niveau van de industrie nog niet voldoende ontwikkeld. Het gevolg hiervan was dat de Chinese economische ontwikkeling ongebalanceerd was, tevens lag er hierdoor een grote druk op het milieu en de natuurlijke hulpbronnen.¹⁵⁹ Het twaalfde en dertiende vijfjarenplan meldden dat de ontwikkeling van het platteland achterbleef bij de ontwikkeling van de steden.¹⁶⁰ Mede als gevolg hiervan bestond er volgens de plannen een grote mate van inkomensongelijkheid. Deze inkomensongelijkheid viel onder te verdelen in inkomensongelijkheid tussen de stad en het platteland en inkomensongelijkheid tussen de kustprovincies en de binnenlandse provincies. Het twaalfde en dertiende vijfjarenplan meldden bovendien dat de sociale onrust en het aantal sociaal gemotiveerde conflicten toenam. Opvallend genoeg werd in het dertiende vijfjarenplan voor het eerst melding gemaakt van een naderende middle-income-trap.¹⁶¹

Voor de bestrijding van deze structurele spanningsvelden zijn in de vijfjarenplannen een aantal doelstellingen uiteengezet. In de plannen wordt gesproken over een herstructurering van de economie. De focus moest verlegd worden van kwantitatieve, naar kwalitatieve economische expansie. Uit het twaalfde vijfjarenplan kwam naar voren dat het technologisch innovatieniveau gestimuleerd moest worden door investeringen te doen in zeven opkomende strategische sectoren.¹⁶² Voorbeelden van deze sectoren waren: biotechnologie, duurzame energie, werktuigbouwkunde, milieubescherming en de IT. Opmerkelijk was dat in het twaalfde vijfjarenplan voor het eerst expliciet gesproken werd over het voeren van inclusief overheidsbeleid. Voor de bestrijding van de inkomensongelijkheid tussen de kustprovincies en de binnenlandse provincies zouden regionale ontwikkelingsprogramma's worden opgezet. Deze programma's waren gericht op het aantrekken van buitenlandse investeringen en het creëren van werkgelegenheid in het centrale en westelijke gedeelte van China. Daarnaast moesten volgens het twaalfde vijfjarenplan grote investeringen gedaan worden in de infrastructuur van de centrale en westelijke provincies van China.¹⁶³ De programma's werden in het dertiende vijfjarenplan voortgezet.¹⁶⁴ De aanpak van deze programma's vertoonde overigens veel overeenkomsten met de aanpak die de Chinese overheid gehanteerd had bij het openzetten van de kustprovincies van de economische hervormingen van 1978. In alle drie de plannen lag de nadruk op het verhogen van het aandeel van de binnenlandse consumptie in het totale BNP. Dit moest bereikt worden door de besteedbare inkomens en de netto inkomens op het platteland en in de steden te verhogen. In het dertiende vijfjarenplan werd nog meer dan in het twaalfde vijfjarenplan de nadruk gelegd op de inclusieve ontwikkeling van China. Enkele doelstellingen van het dertiende vijfjarenplan waren dan ook

¹⁵⁹ Kai Ma, 'The 11th Five-Year Plan'; *The Twelfth Five-Year Plan for National Economic and Social Development of the People's Republic of China (2010-2015)*, The Communist Party of China (Beijing 2011) Chapter 1; *The 13th Five-Year Plan*, Chapter 2.

¹⁶⁰ *The Twelfth Five-Year Plan*, Chapter 1; *The 13th Five-Year Plan*, Chapter 1.

¹⁶¹ *The 13th Five-Year Plan*, Chapter 1.

¹⁶² *The Twelfth Five-Year Plan*, Chapter 2.

¹⁶³ *Ibidem*, Chapter 18-19.

¹⁶⁴ *The 13th Five-Year Plan*, Chapter 51.

verbetering op gebieden als werkgelegenheid, educatie, cultuur, sport, sociale zekerheid, medische zorg en huisvesting.¹⁶⁵ De laatste grote doelstelling waar in alle drie de vijfjarenplannen veel nadruk op werd gelegd was de stimulering van de urbanisatie in China. Een doelstelling waar minder nadruk op werd gelegd, maar die wel met de urbanisatie van China was verbonden was de verbetering van de levensstandaard in de steden.

Opvallend genoeg waren er in de vijfjarenplannen relatief weinig verwijzingen te vinden naar het *hukou-systeem*. In het elfde vijfjarenplan waren zelfs helemaal geen verwijzingen te vinden naar het *hukou-systeem*, huishoudregistratie, migrantenarbeiders of andere aan *hukou* gelieerde begrippen. In het twaalfde vijfjarenplan wordt in hoofdstuk 20 expliciet over het *hukou-systeem* gesproken. Hoofdstuk 20 van het twaalfde vijfjarenplan gaat over de stimulering van de urbanisatie in China en is onderverdeeld in drie secties. Volgens sectie twee moesten agrarische burgers gestimuleerd worden om naar de stad te trekken. Kleine steden moesten hierom de voorwaarden voor het ontvangen van de lokale niet-agrarische *hukou* versoepelen. Grote en middelgrote steden moesten ook migranten aantrekken, voor deze steden werden echter geen mededelingen gedaan met betrekking tot *hukou*. De grootste Chinese steden moesten volgens het plan hun huidige omvang zoveel mogelijk behouden. In het plan werd ook nog melding gemaakt dat de belangen en rechten van migrantenarbeiders zonder de lokale niet-agrarische *hukou* in de steden beter moesten worden beschermd. Daarnaast moesten ze meer aanspraak op sociale voorzieningen maken.¹⁶⁶

In het dertiende vijfjarenplan is er in tegenstelling tot het elfde en twaalfde vijfjarenplan een speciaal hoofdstuk gewijd aan hervormingen van het *hukou-systeem*. In het hoofdstuk stonden de plannen voor het 'Nationale nieuwe urbanisatieplan'. Het doel van de hervormingen van het *hukou-systeem* was het stimuleren van de urbanisatie. Het moest voor bepaalde burgers met een agrarische *hukou* aantrekkelijker worden om naar de steden te trekken. Het ging hierbij om studenten die in de steden verder konden studeren, soldaten en hun families en migrantenarbeiders met technische vaardigheden. Deze groepen kwamen volgens het uitgestippelde beleid het eerst in aanmerking voor een lokale niet-agrarische *hukou*. Over andere burgers met een agrarische *hukou* maakte het dertiende vijfjarenplan geen melding. Om lokale overheden te stimuleren om meer lokale *hukou-registraties* uit te geven nam de centrale overheid een deel van de kosten op zich die lokale overheden maakten bij de verstrekking van nieuwe lokale *hukou-registraties*. Op basis van het aantal nieuwe lokale *hukou-registraties* kregen lokale overheden een bepaald bedrag uitgekeerd.¹⁶⁷ Migrantenarbeiders die het recht om op hun agrarische stukken land te werken werden tevens gecompenseerd wanneer zij dit recht opgaven om in aanmerking te komen voor een niet-agrarische *hukou-registratie*.¹⁶⁸ Naast het hoofdstuk dat specifiek was gericht op hervormingen van het *hukou-systeem* worden er in een aantal andere hoofdstukken van het dertiende vijfjarenplan nog beleidsmaatregelen aangekondigd die een relatie hadden tot migrantenarbeiders. Training en opleidingsmogelijkheden voor migrantenarbeiders moesten worden verbeterd en uitgebreid.

¹⁶⁵ Ibidem, Chapter 3.

¹⁶⁶ *The Twelfth Five-Year Plan*, Chapter 20, section 2.

¹⁶⁷ *The 13th Five-Year Plan*, Chapter 32, section 1.

¹⁶⁸ Ibidem, Chapter 32, section 3.

Daarnaast moest het voor migrantenarbeiders makkelijker worden om sociale verzekeringen af te kunnen sluiten. Tenslotte moest er volgens het dertiende vijfjarenplan flexibeler worden omgesprongen met een arbeidsoverschot op het platteland en migrantenarbeiders die terug wilde keren naar hun geboortedorp om een onderneming te starten moesten worden ondersteunt.¹⁶⁹

4.3.2 De ontwikkeling van de sociaaleconomische indicatoren 2006-2016

Het merendeel van de omschrijvingen van het sociaaleconomische beleid in de vijfjarenplannen was geschreven op een hoog abstractieniveau. De kwaliteit van het voorgenomen beleid is daarom moeilijk te toetsen. De sociaaleconomische indicatoren die in de verschillende vijfjarenplannen werden genoemd kunnen echter wel goed met elkaar vergeleken worden. Aan de hand van deze vergelijking kan vervolgens per indicator een trend geschetst worden in de ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid van China in de periode 2006-2016. In overzicht 1 tot en met 3 staan de sociaaleconomische indicatoren van het elfde, twaalfde en dertiende vijfjarenplan.

Een centraal punt in de Chinese overheidsstrategie om de gematigd welvarende samenleving te bereiken was een minder grote afhankelijkheid van export door onder andere het stimuleren van de binnenlandse consumptie en een vergroting van het aandeel van de tertiaire sector in het BNP. Op basis van de indicatoren was een progressief verband waarneembaar. In het elfde vijfjarenplan moest het aandeel met 3% toenemen, in het twaalfde plan met 4% en in het dertiende plan met 5,5%

Bij de ontwikkeling van de urbanisatiegraad was een opvallend patroon zichtbaar. In zowel het elfde als het twaalfde vijfjarenplan was het vijfjaarlijkse groeidoel 4%. In het dertiende vijfjarenplan was echter voor het eerst onderscheid gemaakt tussen het werkelijke aantal stadsburgers en het aantal staatsburgers met een lokale *hukou-registratie*. Het groeimodel van het werkelijke aantal stadsburgers was 3,9% terwijl het groeidoel van het aantal burgers met de lokale *hukou-registratie* 5.1% procent was. De focus van de Chinese overheid lag dus bij het vergroten van het aantal arbeiders in de steden met een lokale *hukou-registratieplaats*. De groeidoelen waren echter verwacht en niet bindend. Lokale ambtenaren werden dus niet heel hard afgerekend wanneer zij dit doel niet zouden bereiken.

De verschillende vijfjarenplannen rapporteerden de indicatoren die betrekking hadden op de inkomensgroei steeds op een andere manier. In het elfde vijfjarenplan moest het BNP per capita jaarlijks met tenminste 6,6% toenemen. Daarnaast maakte het plan onderscheid tussen het besteedbaar inkomen per capita in de stad en het netto inkomen per capita op het platteland. Beide inkomens moesten volgens het plan echter jaarlijks met 5% toenemen. Dit was echter minder dan het groeidoel van het totale BNP. Dit doel stond op meer dan 7,5%. In het twaalfde vijfjarenplan stond geen groeidoel van het BNP per capita. Het besteedbaar inkomen in de stad en het netto inkomen op het platteland moesten echter jaarlijks met meer dan 7% toenemen. Opvallend was dat deze groeidoelen groter waren dan het doel om het totale BNP jaarlijks met 7% te laten toenemen. Volgens het dertiende vijfjarenplan moest het BNP per capita jaarlijks 6,5% toenemen. Dit kwam overeen met het groeidoel van het totale BNP. In het dertiende vijfjarenplan stond ook een indicator voor de toename van het besteedbaar inkomen. Binnen het plan

¹⁶⁹ Ibidem, Chapter 59, 61, 62, 64.

komt echter niet naar voren of dit betrekking heeft op de stad, het platteland of zowel de stad als het platteland. Daarnaast was het opvallend dat dit jaarlijkse groei-doel van 6,6% een tiende van een procent hoger is dan de jaarlijkse toename van het BNP per capita. Overigens waren alle indicatoren die betrekking hadden op het BNP per capita, het besteedbaar inkomen in de steden of het netto inkomen op het platteland, verwachte en geen bindende indicatoren.

Een aantal indicatoren die volgens de vijfjarenplannen wel bindend waren hadden betrekking op de verbetering van de sociale voorzieningen en het sociale vangnet. Tussen de vijfjarenplannen waren er op dit gebied echter toch verschillen op te merken. In het elfde vijfjarenplan stond het doel om de dekkingsgraad van de coöperatieve gezondheidszorg op het platteland te verhogen van 23,5% naar meer dan 80%. Het twaalfde vijfjarenplan had als doelstelling de dekkingsgraad van de medische basisverzekering aan tussen 2011 en 2015 met 3% te verhogen. Hierbij werd echter niet de dekkingsgraad gegeven van het startpunt. Opvallend was dat er in het dertiende vijfjarenplan helemaal geen indicatoren stonden die betrekking hadden op de gezondheidszorg. In alle drie de vijfjarenplannen stonden echter wel indicatoren die betrekking hadden op de pensioenen. Volgens het elfde en het twaalfde plan moest het aantal stedelijke deelnemers van het basispensioen toenemen. Gedurende de periode van het elfde vijfjarenplan moest het aantal toenemen van 174 miljoen naar 223 miljoen. De toename van het aantal deelnemers was in het twaalfde vijfjarenplan nog groter; het aantal moest van 257 miljoen toenemen naar 357 miljoen deelnemers. In het dertiende vijfjarenplan stond geen indicator voor het aantal stedelijke deelnemers in het basispensioen. Er stond wel een indicator voor de dekkingsgraad van de basisverzekering ouderdom. In vijf jaar tijd moest deze dekkingsgraad toenemen van 82% naar 90%. In hoeverre de basisverzekering ouderdom inhoudelijk gezien overeenkwam met het basispensioen was moeilijk te zeggen; de toelichting in het dertiende vijfjarenplan was weinig concreet.¹⁷⁰ De basisverzekering ouderdom was in ieder geval wel gericht op de stadsburgers. Overigens waren pensioenindicatoren in het elfde en het twaalfde vijfjarenplan bindend, terwijl de basisverzekering ouderdom een verwachte indicator was.

De geregistreerde stedelijke werkloosheid kwam in het elfde en twaalfde vijfjarenplan voor, merkwaardig genoeg was deze indicator in het dertiende vijfjarenplan niet terug te vinden. Bij aanvang van het elfde vijfjarenplan stond de stedelijke werkloosheid op 4,2%. Het doel was om deze indicator aan het eind van de periode onder de 5% te houden. Het was echter zeer opvallend dat ondanks het toeslaan van de kredietcrisis de stedelijke werkloosheid volgens het twaalfde vijfjarenplan zelfs met een tiende van een procent was gedaald. De indicator van de geregistreerde stedelijke werkloosheid was in het twaalfde vijfjarenplan nagenoeg hetzelfde als in het elfde vijfjarenplan. In 2015 moest de geregistreerde stedelijke werkloosheid wederom onder de 5% uitkomen. Volgens het dertiende vijfjarenplan was dit doel opnieuw behaald; de geregistreerde stedelijke werkloosheid was in 2015 4,05%. Een mogelijke verklaring voor de daling van de stedelijke werkloosheid terwijl tegelijkertijd de kredietcrisis had plaatsgevonden viel te vinden bij de indicator 'nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen'. In alle drie de vijfjarenplannen kwam deze indicator voor. In het elfde en twaalfde plan stond een doel van 45 miljoen

¹⁷⁰ Ibidem, Chapter 64, section 1.

nieuwe arbeidsplaatsen. Het dertiende vijfjarenplan vergrootte dit doel naar 50 miljoen nieuwe arbeidsplaatsen. Volgens het twaalfde vijfjarenplan waren er in de periode van het elfde plan 57,71 miljoen nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen gerealiseerd; volgens het dertiende vijfjarenplan waren er in de periode van het twaalfde vijfjarenplan 64,31 miljoen nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen gerealiseerd.

Opvallend was het verband in het elfde vijfjarenplan tussen de indicatoren 'nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen' en 'overdracht arbeiders van het platteland naar de stad': Beide indicatoren hadden een doelstelling van 45 miljoen. In het twaalfde en dertiende vijfjarenplan ontbrak de indicator 'overdracht arbeiders van het platteland naar de stad' echter. Overigens gaven alle drie de vijfjarenplannen niet aan wat het totale aantal stedelijke arbeidsplaatsen was voor aanvang van de plannen. Bovendien was de indicator in alle drie de vijfjarenplannen verwacht en niet bindend. Indicatoren op het gebied van huisvesting waren in het twaalfde en dertiende vijfjarenplan wel bindend. In het elfde vijfjarenplan ontbrak een huisvestingsindicator. Gedurende de periode van het twaalfde vijfjarenplan moesten er 36 miljoen sociale huurwoningen gebouwd worden. Volgens het dertiende vijfjarenplan zouden 20 miljoen woningen in stedelijke achterstandswijken gerenoveerd worden. Een bindende indicator die alleen in het dertiende vijfjarenplan terug te vinden was, was het uit de armoede halen van de plattelandsbevolking. Het doel werd gesteld op 55,75 miljoen mensen.

Een mooi voorbeeld van een opwaartse trend waren de educatie-indicatoren. In het elfde vijfjarenplan de verlenging van de gemiddelde lengte van het basisonderwijs van 8,5 jaar naar 9 jaar. Het twaalfde vijfjarenplan richtte zich zowel op het basisonderwijs, als op het voortgezet onderwijs. Het percentage kinderen dat binnen China basisonderwijs volgde moest verhoogd worden van 89,7% naar 93%. De inschrijvingsgraad van het middelbaar onderwijs moest van 82,5% toenemen naar 87%. Met het dertiende vijfjarenplan werd de focus verlegd naar het gemiddeld aantal jaren onderwijs dat Chinese kinderen hadden ontvangen voordat zij de werkgerechtigde leeftijd van 16 bereikten. In 2016 was dat 10,23 jaar, in 2020 moest dat 10,8 jaar zijn.

Een indicator voor de gemiddelde levensverwachting werd voor het eerst gegeven in het twaalfde vijfjarenplan. In zowel het twaalfde als het dertiende vijfjarenplan moest de gemiddelde levensverwachting toenemen met één jaar. Voor aanvang van het twaalfde vijfjarenplan was de gemiddelde levensverwachting in China 73,5 jaar. Volgens het dertiende vijfjarenplan was de gemiddelde levensverwachting in 2015 echter toegenomen tot 76,34 jaar.

Een afwezige indicator in het dertiende vijfjarenplan was de 'totale bevolking'. In het plan werd niet expliciet duidelijk gemaakt wat de reden hierachter was. Waarschijnlijk had het echter te maken met de nog onduidelijke effecten van de afschaffing van de eenkindpolitiek op bevolkingsgroei.¹⁷¹

¹⁷¹ Wang Feng, Baochang Gu en Yong Cai, 'The End of China's One-Child Policy', *Studies in Family Planning* 47:1 (2016) 83-86.

Overzicht 1: Indicatoren voor het elfde vijfjarenplan (2006-2010)¹⁷²				
Indicator	2006	2010	Vijfjaarlijkse gemiddelde	Soort indicator Verwacht / Bindend
• Economische groei				
BNP (Biljoen RMB)	18.2	26.1	>7.5%	Verwacht
BNP per Capita(RMB)	13,987	19,270	>6.6%	Verwacht
Aandeel tertiaire sector BNP (%)	40.5	43.5	[3]	Verwacht
Urbanisatiegraad (%)	43	47	[4]	Verwacht
• Menselijk Welzijn				
Besteedbaar inkomen per capita stad (RMB)	10,493	13,390	5%	Verwacht
Netto Inkomen per capita platteland (RMB)	3,255	4,150	5%	Verwacht
Geregistreerde stedelijke werkloosheid (%)	4.2	5	[0.8]	Verwacht
Nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen (miljoen)	-	-	[45]	Verwacht
Overdracht arbeiders van het platteland naar de stad (miljoen)	-	-	[45]	Verwacht
Stedelijke deelnemers basispensioen (miljoen)	174	223	49	Bindend
Coöperatieve gezondheidszorg platteland (%)	23.5	>80		Bindend
Gemiddelde duur educatie (jaren)	8.5	9	[0.5]	Verwacht
Totale bevolking (miljard)	1,308	1,360	(0.8)	Bindend
• Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu				
Landbouwgrond (miljoen hectares)	122	120	-2	Bindend
* getallen tussen vierkante haakjes zijn vijfjaarlijkse cumulatieven				

¹⁷² Kai Ma, 'The 11th Five-Year Plan'.

Overzicht 2: Indicatoren voor het twaalfde vijfjarenplan (2011-2015)¹⁷³				
Indicator	2011	2015	Vijfjaarlijkse gemiddelde (gemiddelde vijfjaarlijkse toename	Soort indicator Verwacht / Verplicht
• Economische groei				
BNP (Biljoen, RMB)	39.8	55.8	7%	Verwacht
Aandeel tertiaire sector BNP (%)	43	47	[4]	Verwacht
Urbanisatiegraad (%)	47.5	51.5	[4]	Verwacht
• Menselijk Welzijn				
Besteedbaar inkomen per capita stad(RMB)	19.109	>26.810	>7%	Verwacht
Netto Inkomen per capita platteland (RMB)	5.919	>8.310	>7%	Verwacht
Geregistreerde stedelijke werkloosheid (%)	4.1	<5		Verwacht
Nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen (miljoen)	-	-	[45]	Verwacht
Dekkingsgraad medische basisverzekering (%)	-	-	[3]	Bindend
Stedelijke deelnemers basispensioen (miljoen)	257	357	[1] (sic)	Bindend
Sociale woningbouw (miljoen)	-	-	[36]	Bindend
9-jarige leerplicht	89.7	93	[3.3]	Bindend
Voortgezet onderwijs inschrijvingsgraad (%)	82.5	87	[4.5]	Verwacht
Totale bevolking (miljard)	1.341	<1.39	<7.2%	Bindend
Levensverwachting	73.5	74.5	[1]	Verwacht
• Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu				
Landbouwgrond (miljard hectares) (sic)	1.818 (sic)	1.818	0	Bindend
* getallen tussen vierkante haakjes zijn vijfjaarlijkse cumulatieven				

¹⁷³ The Twelfth Five-Year Plan.

Overzicht 3: Indicatoren voor het Dertiende Vijfjarenplan (2016-2020) ¹⁷⁴					
Indicator		2015	2020	Vijfjaarlijkse gemiddelde	Soort indicator Verwacht / Bindend
● Economische ontwikkeling					
BNP (Biljoen, RMB)		67.7	>92.7	>6.5%	Verwacht
BNP per Capita (RMB)		8,700	>12,000	>6.6%	Verwacht
Aandeel tertiaire sector BNP(%)		50.5	56	[5.5]	Verwacht
Urbanisatieg raad	Werkelijke aantal stadsburgers(% totale bevolking)	56.1	60	[3.9]	Verwacht
	Geregistreerde hukou stadsburgers (% totale bevolking)	39.9	45	[5.1]	Verwacht
● Menselijk Welzijn					
Toename besteedbaar inkomen per capita(%)		-	-	>6.5	Verwacht
Nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen (miljoen)		-	-	[>50]	Verwacht
Plattelandsbevolking uit de armoede gehaald(miljoen)		-	-	[55.75]	Bindend
Basisverzekering ouderdom dekkingsgraad (%)		82	90	[8]	Verwacht
Renovatie woningen in stedelijke achterstandswijken (miljoen)		-	-	[20]	Bindend
Gemiddelde lengte van het ontvangen onderwijs voor het bereiken van de werkgerechtigde leeftijd van 16 (jaren)		10.23	10.8	[0.57]	Bindend
Levensverwachting (jaar)		-	-	[1]	Verwacht
● Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu					
Landbouwgrond (miljoen hectares)		124.3	124.3	[0]	Bindend
Toename land beschikbaar gesteld voor stedelijke ontwikkeling (miljoen hectares)		-	-	[<2.17]	Bindend
* getallen tussen vierkante haakjes zijn vijfjaarlijkse cumulatieven					

¹⁷⁴ The 13th Five-Year Plan.

4.3.3 De evaluatie van het sociaaleconomische overheidsbeleid 2006-2016

De vijfjarenplannen reflecteerden ook op de mate waarin de verschillende indicatoren werden behaald. Overzicht 5 en 6 geven weer in hoeverre de sociaaleconomische indicatoren van het elfde en twaalfde vijfjarenplan zijn behaald. Aangezien het dertiende vijfjarenplan de periode 2016-2020 beslaat kan op het moment van schrijven geen evaluatie gegeven worden over de mate waarin de sociaaleconomische indicatoren in het dertiende vijfjarenplan zijn behaald.

Veruit de meeste van de genoemde sociaaleconomische indicatoren in het elfde en het twaalfde vijfjarenplan werden behaald. Overzicht 4 en 5 geven de verschillende behaalde indicatoren weer. Aan het eind van de periode van het elfde vijfjarenplan, 2006-2010, zijn dertien van de vijftien indicatoren behaald. Aan het eind van de periode van het twaalfde vijfjarenplan, 2011-2015, zijn zelfs alle indicatoren behaald. Toch zijn er een aantal opmerkelijkheden die ik wil benoemen. De niet behaalde indicatoren aan het einde van de periode 2006-2010 waren 'aandeel tertiaire sector BNP' en 'aandeel tertiaire sector werkgelegenheid'. Het is opvallend dat de indicatoren van het BNP en het BNP per capita ruimschoots werden behaald, terwijl in 2008 bovendien de kredietcrisis had plaatsgevonden. Wellicht was de afhankelijkheid van de Chinese economie op de export in deze periode ondanks de beleidsdoelstellingen nog steeds erg groot en heeft de Chinese overheid in verband met de kredietcrisis zeer grote investeringen moeten doen om de groei doelen te kunnen blijven verwezenlijken. Dit zou tevens een verklaring vormen voor het niet behalen van de 'tertiaire sector indicatoren'.

Een andere opmerkelijkheid is dat de netto inkomens op het platteland volgens het twaalfde vijfjarenplan sterker gegroeid waren dan de besteedbare inkomens in de stad, terwijl dit gedurende de periode van het elfde vijfjarenplan precies andersom was. De initiële indicatoren voor de netto inkomens op het platteland en de besteedbare inkomens in de steden kwamen overigens overeen. In het elfde vijfjarenplan stond het doel op een jaarlijkse groei van 5% en in het twaalfde plan stond het doel op een jaarlijkse groei van meer dan 7%. Ook is het opvallend dat een aantal indicatoren volgens de evaluaties exact behaald werden. Dit was het geval bij de indicatoren 'Overdracht arbeiders van het platteland naar de stad' en de 'gemiddelde duur educatie' van het elfde vijfjarenplan en '9-jarige leerplicht' van het twaalfde vijfjarenplan. Tenslotte valt op dat bij de indicator 'basis staatszorgverzekering dekkingsgraad' van het twaalfde vijfjarenplan geen begin- en eindpunt is gegeven. Er is enkel de melding gemaakt dat de doelstelling was behaald. In hoeverre deze indicatoren realistisch en betrouwbaar zijn is niet duidelijk geworden.

Overzicht 4: Evaluatie indicatoren elfde vijfjarenplan(2006-2010) ¹⁷⁵					
Indicator	2006	Doel		Resultaat	
		2010	Vijfjaarlijkse gemiddelde [cumulatief]	2010	Vijfjaarlijkse gemiddelde
• Economische groei					
BNP (Biljoen, RMB)	18.5	-	7.5%	39.8	11.2
BNP per Capita (RMB)	14,185	-	6.6%	29,748	10.2
Aandeel tertiaire sector BNP (%)	40.5	-	[3]	43	[2.5]
Aandeel tertiaire sector werkgelegenheid (%)	31.3	-	[4]	34.8	[3.5]
Urbanisatiegraad (%)	43	47	[4]	47.5	[4.5]
• Menselijk Welzijn					
Stedelijk besteedbare inkomen per capita (RMB)	10,493	-	5	19,109	9.7
Netto Inkomen per capita platteland (RMB)	3,255	-	5	5,919	8.9
Geregistreerde stedelijke werkloosheid (%)	4.2	5	-	4.1	[-0.1]
Nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen (miljoen)	-	-	[45]	-	[57.71]
Overdracht arbeider van platteland naar stad (miljoen)	-	-	[45]	-	[45]
Deelnemers basispensioen stad (miljoen)	174	223	5.1	257	8.1
Dekking coöperatieve gezondheidszorg platteland (%)	23.5	>80	[>56.5]	96.3	[72.8]
Gemiddelde duur educatie (jaren)	8.5	9	[0.5]	9	[0.5]
Totale bevolking (miljard)	1.30756	1.36	<8‰	1.341	5.1‰
• Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu					
Landbouwgrond (miljoen hectares)	122	120	-0.3	121.2	-0.13

¹⁷⁵ The Twelfth Five-Year Plan.

Overzicht 5: Evaluatie indicatoren twaalfde vijfjarenplan(2011-2015) ¹⁷⁶				
Indicator	Doel		Resultaat	
	2015	Vijfjaarlijkse gemiddelde	2015	Vijfjaarlijkse gemiddelde
• Economische groei				
BNP (Biljoen yuan)	-	7%	67.7	7.8%
Aandeel tertiaire sector BNP (%)	47	-	50.5	[3.5]
Werkelijke aantal stadsburgers(% totale bevolking)	51.5	-	56.1	[4.6]
• Menselijk Welzijn				
Besteedbaar inkomen per capita stad(RMB)	-	>7%	-	7.7%
Netto Inkomen per capita platteland (RMB)	-	>7%	-	9.6%
Geregistreerde stedelijke werkloosheid	<5%	-	4.05%	-
Nieuwe stedelijke arbeidsplaatsen (miljoen)	-	[45]	-	[64.31]
Stedelijke deelnemers basispensioen (miljoen)	357	-	377	-
Basis staatszorgverzekering dekkingsgraad (%)	-	[3]	-	[>3%]
Sociale woningbouw (miljoen)	-	[36]	-	[40.13]
9-jarige leerplicht (%)	93	-	93	-
Totale bevolking (miljard)	<1.390	-	1.375	-
Levensverwachting	74.5	-	76.34	-
• Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu				
Landbouwgrond (miljoen hectares)	121.2	-	124.3	[2.9]

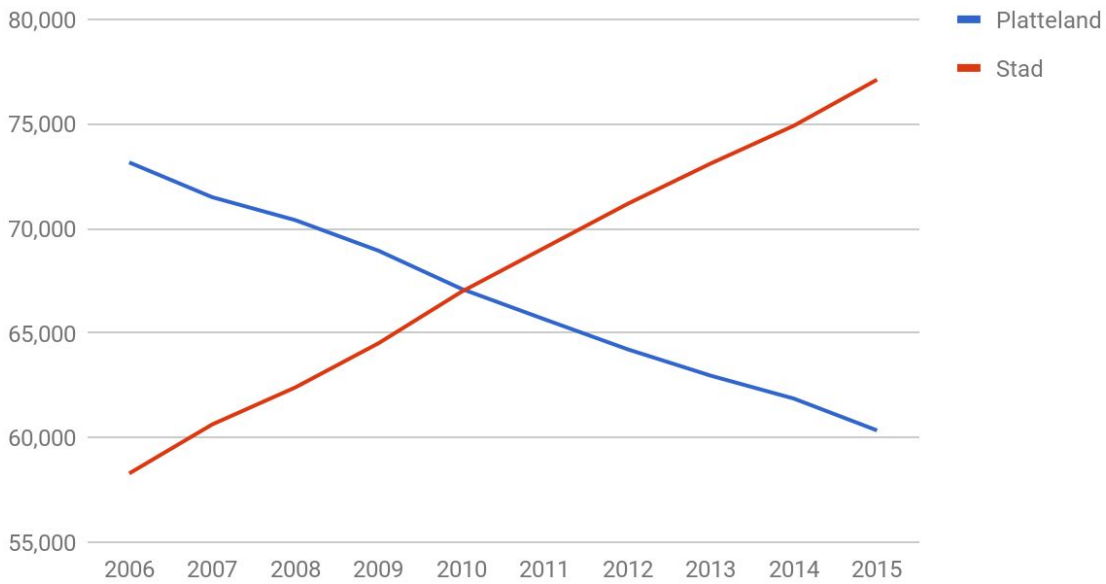
¹⁷⁶ The 13th Five-Year Plan.

Ook op basis van gegevens afkomstig van het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek lijken de meeste hoofddoelen van het sociaaleconomische beleid gehaald te worden. In figuur 1 is te zien dat het Chinese overheidsbeleid om de urbanisatie te stimuleren effect heeft. In 2010 is China de grens van een land met meer dan 50% urbanisatie gepasseerd. De urbanisatietrend zet zich ook na 2010 nagenoeg in hetzelfde tempo voort. De Chinese overheid maakt ook stappen om de doelstelling van het verhogen van de netto en besteedbare inkomens op het platteland en in de stad. Uit figuur 2 komt naar voren dat de relatieve uitgaven aan primaire levensbehoeften van Chinese burgers dalen. De verschillen tussen stad en platteland hierin nemen hierin bovendien af. Hoewel de indicatoren van het verhogen van het aandeel van de tertiaire sector in het totale BNP volgens de vijfjarenplannen niet werden behaald blijkt uit figuur 3 en 4 dat het Chinese sociaaleconomische beleid wel degelijk heeft geleid tot een vergroting van de tertiaire sector; zowel in het aantal werkzame burgers als in het aandeel van het BNP. In beide gevallen is de tertiaire sector zelfs de secundaire sector ontstegen.

Opvallend is het feit dat de Chinese overheid in 2013 voor het eerst een persbericht naar buiten bracht waarin ze de ontwikkeling van de Gini-coëfficiënt voor de periode 2003-2012 benoemde. Hierna werd de Gini-coëfficiënt bovendien ieder jaar gegeven in economische jaarverslagen. Figuur 5 geeft de ontwikkeling van de Gini-coëfficiënt weer voor de periode 1981-2015. Hieruit blijkt dat de inkomensongelijkheid in China in de periode 1981-2008 sterk was toegenomen. Op basis van de gegevens uit het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek blijkt dat de inkomensongelijkheid binnen China vanaf 2009 is afgenomen. Het beleid dat gericht was op het terugdringen van de inkomensongelijkheid lijkt dan ook zijn vruchten af te werpen.

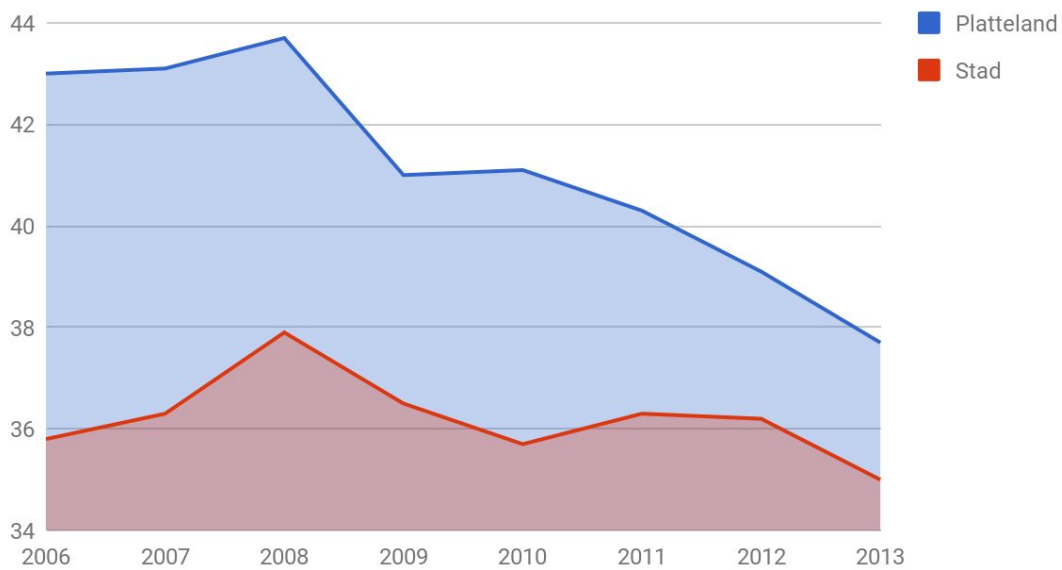
Problematisch bij de evaluatie van het sociaaleconomische overheidsbeleid is het gebrek aan gegevens op het gebied van *hukou*. Tabel 1 geeft de enige beschikbare *hukou-gegevens* uit de database van het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek. Daarnaast kunnen vraagtekens gezet worden bij de betrouwbaarheid van de gegevens. Het lijkt zeer onwaarschijnlijk dat het percentage burgers met een niet-lokale *hukou* tussen 2009 en 2011 meer dan verdubbeld zijn. Het percentage van burgers met een niet-lokale *hukou* neemt hoe dan ook volgens de gegevens zelfs een beetje toe. Deze toename ligt echter lager dan de urbanisatiegraad van China. De grootste hervormingen op het gebied van het *hukou-systeem* waren echter aangekondigd voor de periode 2016-2020. In 2020 valt dus pas een conclusie te trekken in hoeverre de *hukou-hervormingen* hebben geleid tot een afname van het percentage niet-lokale registraties. Verder is het jammer dat het Nationale Bureau voor Statistiek binnen de gegevens van bijvoorbeeld onderwijs, pensioenen, verzekeringen en uitkeringen geen onderscheid maakt tussen burgers met een lokale en burgers met een niet lokale *hukou-registratie*. Op dit gebied kan dus niet gezegd worden in welke mate het sociaaleconomische overheidsbeleid succesvol is.

Figuur 1: Bevolking (10000)

177

Figuur 2: Engel's Coefficient (%)

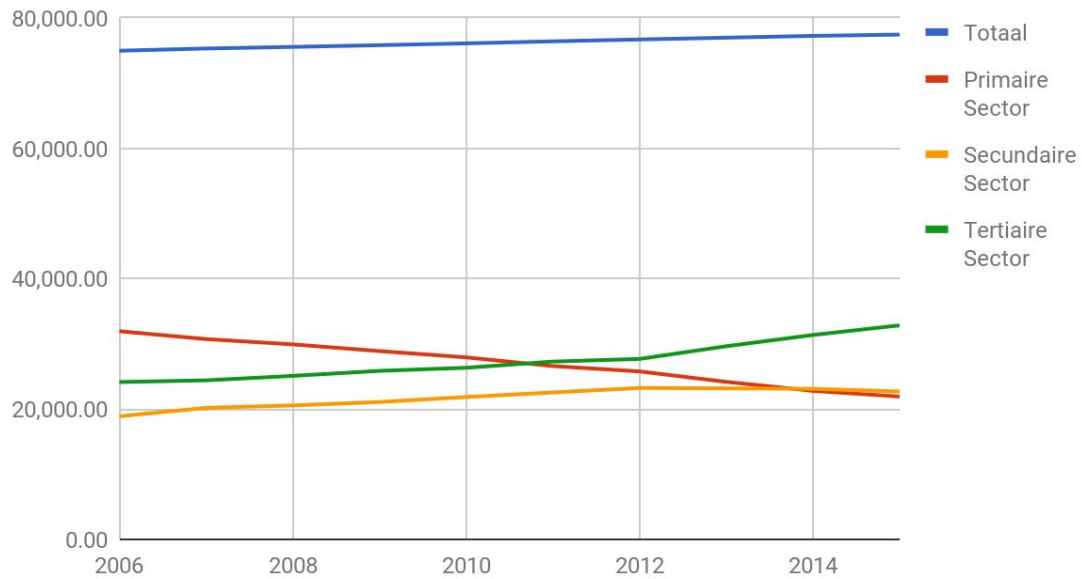

178

¹⁷⁷ 'Total Population', National Bureau of Statistics China, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.

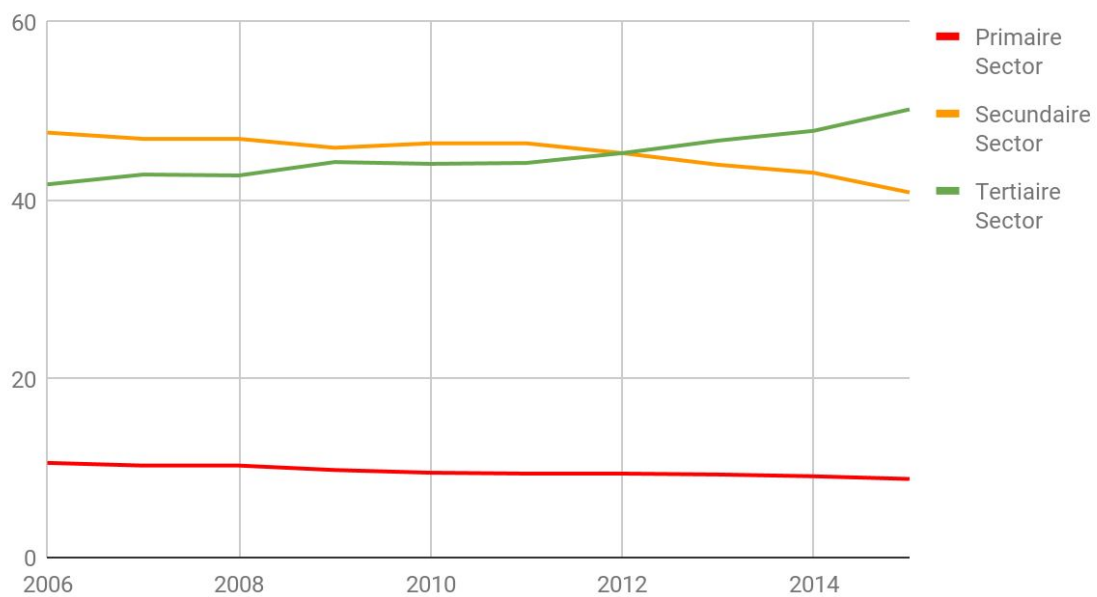
¹⁷⁸ 'Engel's Coefficient', National Bureau of Statistics China, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.

Figuur 3: Werkende bevolking per sector

179

Figuur 4: Aandeel BNP per sector (%)

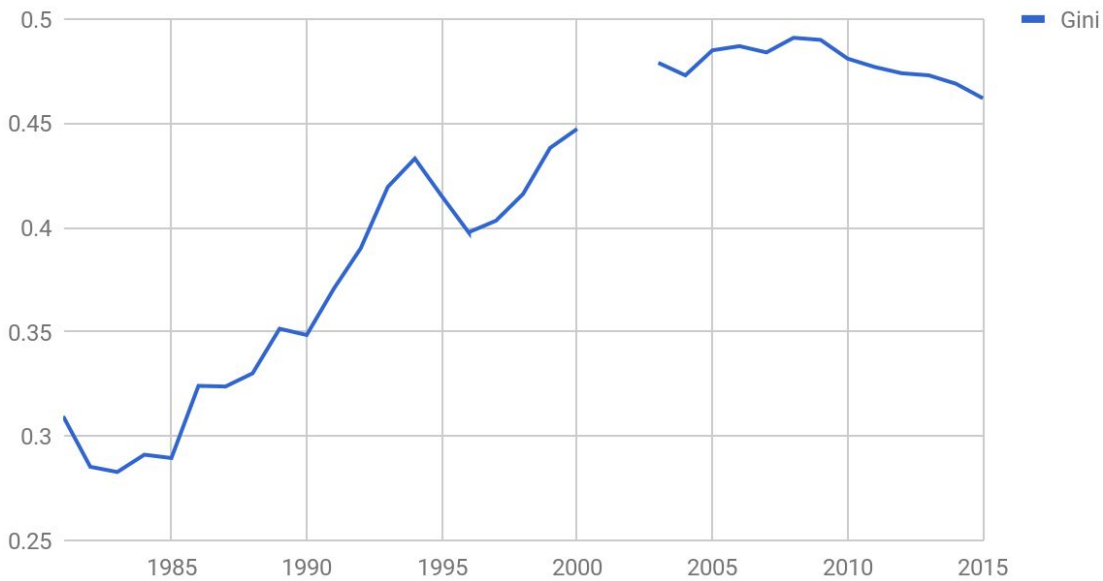

180

¹⁷⁹ 'Number of Employed Persons by Three Strata of Industry', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.

¹⁸⁰ 'Composition of GDP by the Three Strata of Industry', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.

Figuur 5: Gini-index China

181

	Samplegrootte	Lokaal	%	Niet-lokaal	%	Geen registratieplaats	%
2002	1,258,951	1,144,930	90.94%			6,022	0.48%
2003	1,260,498	1,148,379	91.11%			6,262	0.50%
2004	1,253,065	1,143,642	91.27%			6,467	0.52%
2005	16,985,766	14,956,470	88.05%	1,945,894	11.46%	82,374	0.48%
2006	1,192,666	1,070,090	89.72%			5,886	0.49%
2007	1,188,739	1,074,440	90.38%			5,714	0.48%
2008	1,178,521	1,068,230	90.64%			4,999	0.42%
2009	1,164,986	1,056,995	90.73%	100,674	8.64%	7,317	0.63%
2010							
2011	1,145,209	909,392	79.41%	223,697	19.53%	10,164	0.89%
2012	1,124,661	898,059	79.85%	215,952	19.20%	8,969	0.80%
2013	1,118,433	897,422	80.24%	211,539	18.91%	7,797	0.70%
2014	1,124,402	902,244	80.24%	213,720	19.01%	6,712	0.60%
2015	21,312,241	16,649,810	78.12%	4,545,865	21.33%	89,209	0.42%

182

¹⁸¹ Voor de periode 1981-2000: Martin Ravallion en Shaohua Chen, China's (uneven) progress against poverty, *Journal of Development Economics* 82 (2007) 20; voor de periode 2003-2012: 'Gini coefficient release highlights China's resolve to bridge wealth gap', 22-01-2013, <http://en.people.cn/90778/8101702.html>; voor 2013: 'China's Economy Showed Good Momentum of Steady Growth in the Year of 2013', 20-01-2014, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201401/t20140120_502079.html; voor 2014: 'China's Economy Realized a New Normal of Stable Growth in 2014', 20-01-2015, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201501/t20150120_671038.html; voor 2015: 'China's Economy Realized a Moderate but Stable and Sound Growth in 2015', 19-01-2016, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201601/t20160119_1306072.html Allen geraadpleegd op 20-12-2017.

¹⁸² 'Population by Household Registration Status (Sample Survey)', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.

4.4 De inclusieve ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid 1953-2016

Het sociaaleconomische overheidsbeleid heeft zich door de jaren heen op een inclusieve manier ontwikkeld. In de periode 1953-1978 was het beleid voornamelijk gericht op het stimuleren van de industrialisatie. De Chinese overheid collectiviseerde de landbouw en allocerde grote hoeveelheden grondstoffen van het platteland aan de steden. Het overheidsbeleid kenmerkte zich daarnaast door veel vooraf gestelde productiequota in alle sectoren van de Chinese economie. De gevolgen van de extractiviteit van het overheidsbeleid werden duidelijk door de Grote Chinese Hongersnood. Van inclusieve economische en politieke instituties was in deze periode geen sprake. Investeringsen werden alleen gedaan in de adoptie en uitbreiding van bestaande technologische middelen. Van investeringen in educatie en een aanbod van sociale voorzieningen was nauwelijks sprake. Daarnaast speelde inclusieve economische instituties zoals vraag en aanbod helemaal geen rol binnen de Chinese economie.

De economische hervormingen van 1978 betekende een breuk met de trend van het extractieve sociaaleconomische overheidsbeleid. Op het gebied van economische instituties was een lichte inclusieve trend zichtbaar. Het imperatieve plannen werd gedeeltelijk verlaten. Vrije marktmechanismen gingen een rol spelen binnen de economie. De overheid maakte in het sociaaleconomische beleid gebruik van de comparatieve voordelen binnen het land. Het beleid richtte zich op het aantrekken van directe buitenlandse investeringen in de kustprovincies. De Chinese overheid privatiseerde een gedeelte van de staatsbedrijven en investeerde in de ontwikkeling van technologische innovaties. De overheid breidde de sociale voorzieningen voor de bevolking in de steden met een lokale *hukou-registratie* uit. Alhoewel de allocatie van grondstoffen en het aantal productiequota gestaag afnam, bleef de Chinese overheid mede door het overige aantal staatsbedrijven de economische regie in handen houden. In de periode 1978-2006 was de sociaaleconomische ongelijkheid echter wel zeer sterk toegenomen.

Vanaf 2006 was duidelijk een inclusieve trend zichtbaar in het sociaaleconomische overheidsbeleid. In het elfde, twaalfde en dertiende vijfjarenplan werden helemaal geen productiequota meer gesteld. De overheid verlegde de focus in het sociaaleconomische beleid naar een aantal doelstellingen die een oplossing moesten bieden voor een aantal spanningsvelden binnen China. Enkele van deze spanningsvelden waren een te grote afhankelijkheid van de export, een te grote druk op de natuurlijke hulpbronnen en het milieu en groeiende sociale onrust als gevolg van de toegenomen sociaaleconomische ongelijkheid binnen China. Enkele belangrijke doelstellingen van het sociaaleconomisch beleid in deze periode waren de verhoging van de netto en besteedbare inkomens op het platteland en in de stad, de ontwikkeling van het technologisch innovatieniveau, investeringen in educatie, de vergroting van de sociale voorzieningen, het stimuleren van de urbanisatie en het verhogen van het aandeel van de tertiaire sector in het totale BNP door de binnenlandse consumptie te stimuleren. De Chinese overheid sprak in het twaalfde vijfjarenplan voor het eerst over het voeren van inclusief beleid. Om de regionale ongelijkheid te verkleinen zette de overheid regionale ontwikkelingsprogramma's op. In het dertiende vijfjarenplan was er voor het eerst een speciaal hoofdstuk gewijd aan hervormingen van het *hukou-systeem*. Deze hervormingen waren gerelateerd aan het 'nieuwe nationale urbanisatieplan'. Over een eventuele afschaffing of afbouw van het *hukou-systeem*

werden in de vijfjarenplannen echter geen meldingen gedaan. De Chinese overheid erkent dus niet de rol die het *hukou-systeem* heeft gespeeld in de vergroting van de sociaaleconomische ongelijkheid, althans niet in de vijfjarenplannen. Het lijkt op het moment van schrijven van dit onderzoek dan ook niet de intentie van de Chinese overheid om het *hukou-systeem* af te schaffen. Het niet afschaffen van het *hukou-systeem* past echter binnen een Chinese traditie op het gebied van overheidsbeleid en partij-ideologie waarbij nooit officieel afstand wordt gedaan van concepten en methoden uit het verleden. In plaats daarvan worden tegenstrijdige nieuwe concepten als een soort bouwstenen over de oude concepten geplaatst.

Uit de sociaaleconomische indicatoren, de evaluatie van deze indicatoren en enkele gegevens van het Chinese Nationale bureau voor statistiek is gebleken dat de doelstellingen van het sociaaleconomische overheidsbeleid over het algemeen werden behaald. Bij de beoordeling in welke mate de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* door het sociaaleconomische overheidsbeleid teniet werden gedaan bestaat een knelpunt. In de database van het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek staan nagenoeg geen gegevens met betrekking tot het *hukou-systeem*. Bij alle gegevens in de database wordt geen onderscheid gemaakt tussen burgers op basis van de *hukou-soort*, er zijn enkel wat gegevens te vinden over het aantal en percentage burgers met een lokale of niet-lokale *hukou-registratie*. De betrouwbaarheid van deze gegevens valt tevens in twijfel te trekken. Hierdoor valt bijvoorbeeld niet te controleren in welke mate de sociale ontvankelijkheid van migrantenarbeiders is toegenomen.

Toch kan op basis van de ontwikkeling van de sociaaleconomische doelstellingen en de sociaaleconomische indicatoren de conclusie getrokken worden dat het sociaaleconomische overheidsbeleid zich op een inclusieve manier heeft ontwikkeld. Vanaf 2009 is de inkomensongelijkheid binnen China afgenomen. Daarnaast lag de focus binnen het sociaaleconomische overheidsbeleid in de periode 2006-2016 op: het stimuleren van de urbanisatie, investeringen in educatie en technologie en de uitbreiding van de sociale voorzieningen zoals huisvesting, gezondheidszorg, pensioen en verzekeringen. Discriminatie op deze gebieden voor de migrantenarbeiders en burgers op het platteland waren de voornaamste extractieve gevolgen van het *hukou-systeem*.

In welke mate het inclusieve beleid in de periode 2006-2016 een positief effect heeft gehad op de sociaaleconomische positie van migrantenarbeiders en de burgers op het platteland is door de ambivalente status van het *hukou-systeem* en het gebrek aan specifieke *hukou-statistieken* niet helemaal te zeggen. De extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* zijn op basis van dit onderzoek in de praktijk duidelijk aan te wijzen, het *hukou-systeem* zelf is echter geen enkele keer expliciet als spanningsveld benoemd in de vijfjarenplannen. Zolang het ambivalente karakter van het *hukou-systeem* blijft bestaan lijkt het onwaarschijnlijk dat er een grondige hervorming van het systeem zal plaatsvinden. Desondanks lijkt de Chinese overheid op basis van de beschikbare gegevens een *level-playing-field* voor een zo groot mogelijk gedeelte van de Chinese bevolking na te streven. In welke mate er sprake is van een proces van creatieve destructie valt tenslotte moeilijk te zeggen. Alhoewel er genoeg aanwijzingen zijn dat China zich op een inclusieve manier ontwikkeld op sociaaleconomisch gebied blijft de Chinese politiek zich als extractief kenmerken. De Chinese Communistische Partij blijft nagenoeg de volledige politieke regie in

handen houden en ook in de geraadpleegde bronnen staan geen aanwijzingen dat hier spoedig verandering in zal komen.

5. Conclusie

Wat waren de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* voor de Chinese samenleving en in welke mate heeft de inclusieve ontwikkeling van het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* teniet gedaan in de periode 1953-2016? Dit was de onderzoeksvraag van deze scriptie. Aan de hand van een literatuuronderzoek is gekeken in welke mate het *hukou-systeem* een extractieve institutie was en wat de gevolgen van het *hukou-systeem* voor de Chinese samenleving waren. Met behulp van een bronnenonderzoek is vervolgens onderzocht in hoeverre het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid zich op een inclusieve manier heeft ontwikkeld en in welke mate de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* hiermee teniet werden gedaan. Voor het onderzoek naar het sociaaleconomische overheidsbeleid is onder andere gebruik gemaakt van vijfjarenplannen en statistische gegevens afkomstig van het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek. De mate van extractiviteit en inclusiviteit van het *hukou-systeem* en het overheidsbeleid is beoordeeld aan de hand van een aantal institutionele factoren afkomstig uit het werk *Why Nations Fail* van Acemoglu en Robinson. Het gaat hierbij om de volgende factoren: de bescherming van eigendomsrechten, de aanwezigheid van een *level-playing-field*, motoren van de welvaart zoals inclusieve markten, investeringen in educatie en technologie, het aanbod van sociale voorzieningen, centralisatie en pluralistische verdeling van de politieke macht en tenslotte de mate van creatieve destructie. Er is gekeken in welke mate het *hukou-systeem* een invloed heeft gehad op de aanwezigheid en ontwikkeling van deze factoren in de periode 1953-2016. Vervolgens is een analyse gemaakt van de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* op de Chinese samenleving. De inclusieve ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid is op een vergelijkbare wijze onderzocht. Ook hierbij is gekeken naar de invloed van het sociaaleconomische overheidsbeleid op de aanwezigheid en ontwikkeling van deze factoren in dezelfde periode. Tenslotte is een analyse gemaakt over de mate waarin de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* door het sociaaleconomische overheidsbeleid teniet werden gedaan. Daarnaast zijn deze processen verklaard.

Het *hukou-systeem* heeft grote extractieve gevolgen gehad voor de Chinese samenleving. De Chinese overheid verdeelde met de introductie van *hukou* de samenleving in twee groepen: agrarische en niet-agrarische burgers. Na de collectivisatie van de landbouw kon de Chinese overheid met de migratiecontroleerende werking van het *hukou-systeem* de agrarische bevolking vastzetten op het platteland. De Chinese bevolking bezat hierdoor niet het fundamentele eigendomsrecht om te bepalen waar de persoonlijke arbeid werd ingezet. Door het *hukou-systeem* was de Chinese overheid in staat om zijn industrialisatie en allocatiepolitiek uit te voeren. Op grote schaal werden de middelen van het platteland onttrokken en aan de steden gealloceerd. Van de agrarische bevolking werd verwacht dat ze zelfvoorzienend waren, terwijl de niet-agrarische bevolking aanspraak maakte op enkele sociale voorzieningen zoals graanrantsoenen. De gevolgen hiervan werden duidelijk tijdens de Grote Hongersnood.

Met de economische hervormingen van 1978 werd de landbouw gedecollectiviseerd. Om te kunnen voorzien in het hieruit ontstane arbeidsoverschot op het platteland en het arbeidstekort in de

steden hief de Chinese overheid de migratiebeperkingen van het *hukou-systeem* gedeeltelijk op. Burgers konden nu ‘tijdelijk’ migreren. Het *hukou-type* dat de migrantenarbeiders bezaten veranderde als gevolg van de migratie echter niet. Migrantenarbeiders hadden dan ook niet dezelfde aanspraak op sociale voorzieningen in de steden als de arbeiders die een niet-agrarische *hukou* bezaten. Hoewel de opheffing van migratiebeperkingen ertoe leidde dat burgers het eigendomsrecht om te bepalen waar de persoonlijke arbeid wordt ingezet herkregen, bestond er in de steden onder invloed van de verschillende *hukou-soorten* en de sociaaleconomische ontvankelijkheid zeker geen *level-playing-field*.

In de periode 1998-2016 kwamen er nieuwe hervormingen aan het *hukou-systeem*. Onder invloed van een decentralisatieproces kwamen de meeste *hukou-verantwoordelijkheden* bij de lokale overheden te liggen. In theorie werd het makkelijker voor een burger om het *nongzhuanfei-proces* te doorlopen en een lokale *hukou-registratie* te ontvangen. In de praktijk bleek dat dit echter weinig voorkwam. In veel gevallen werden hoge eisen en bedragen gesteld aan migrantenarbeiders bij hun aanvraag voor een lokale *hukou-registratie*. Onder invloed van een groeiende sociale onrust gaf de centrale Chinese overheid vanaf 2006 een aantal richtlijnen uit die de sociale positie van migrantenarbeiders moesten verbeteren. De Chinese overheid was door de decentralisatie van de *hukou-verantwoordelijkheden* echter onvoldoende in staat om de uitgegeven richtlijnen te handhaven. Voor de periode 2016-2020 werd het ‘nieuwe nationale urbanisatieplan’ gepresenteerd. Volgens het plan moesten in deze periode 100 miljoen migrantenarbeiders een lokale *hukou-registratie* ontvangen. Tevens stelde het plan dat kleine steden alle *hukou-restricties* moesten opheffen, middelgrote steden de *hukou-restricties* moesten beperken en grote steden alleen nog maar ‘redelijke’ *hukou-restricties* hebben mochten.

Hoewel de extractiviteit van het *hukou-systeem* door de jaren afnam moet het nog steeds gekarakteriseerd worden als een extractieve institutie. *Hukou* heeft dan ook grote gevolgen gehad op de Chinese samenleving. Vanaf de introductie van het *hukou-systeem* bestond er een tweedeling binnen de Chinese bevolking. Op basis van het *hukou-type* werd onderscheid gemaakt in de sociaaleconomische ontvankelijkheid van burgers. Tussen migrantenarbeiders en burgers met een lokale *hukou-registratie* in de steden ontstond daardoor een grote mate van sociaaleconomische ongelijkheid. Migrantenarbeiders maakte geen aanspraak op sociale voorzieningen als ondersteuning bij huisvesting, gezondheidszorg, pensioen en verzekeringen. De discriminerende factor die de sociaaleconomische verschillen waarschijnlijk het meest in stand heeft gehouden was educatie. Migrantenkinderen werden op basis van hun *hukou-type* vaak geweigerd voor regulier basisonderwijs. Er bestonden in grote steden speciale migrantenscholen, maar het onderwijsniveau van deze scholen lag beduidend lager. Voor het volgen van voortgezet onderwijs moesten migrantenkinderen vaak terug naar de *hukou-registratieplaats* van hun ouders. Vanaf 1998 was *hukou-mobiliteit* in theorie mogelijk. De eisen die werden gesteld aan het voltooien van het *nongzhuanfei-proces* hielden echter in veel gevallen verband met het opleidingsniveau en de sociaaleconomische positie van de migranten. In de praktijk heeft het *hukou-systeem* en de bijbehorende discriminatie op de gebieden van de ontvankelijkheid voor sociale voorzieningen en het ontvangen van onderwijs gezorgd voor een moeilijk te doorbreken vicieuze cirkel. Voor een groot deel

van de Chinese bevolking was er door het *hukou-systeem* ook in deze periode geen sprake van een *level-playing-field*. Het extractieve *hukou-systeem* moet dan ook gezien worden als een belangrijke factor in het ontstaan en in stand houden van de sociaaleconomische ongelijkheid binnen China. In het kader van dit onderzoek was het daarom van belang om de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* te plaatsen in een brede sociaaleconomische beleidsanalyse om op die manier te toetsen in welke mate de extractieve gevolgen door het beleid teniet werden gedaan en welke invloed dit had op de ontwikkeling van de sociaaleconomische ongelijkheid binnen China.

Het Chinese sociaaleconomische overheidsbeleid heeft vanaf 1953 een inclusieve ontwikkeling doorgemaakt. In de maoïstische periode, 1953-1978, was het overheidsbeleid voornamelijk gericht op het stimuleren van de industrialisatie door de allocatie van grondstoffen. De landbouw werd gecollectiviseerd om in de vraag naar grondstoffen te kunnen voorzien. Het beleid kenmerkte zich door vooraf gestelde productiequota op alle gebieden van de Chinese economie. Investerings werden voornamelijk gedaan in adoptie van bestaande technologie. Van investeringen in educatie was nauwelijks sprake. De Chinese overheid bood weinig sociale voorzieningen aan en ook van inclusieve markten was geen sprake. Vanaf 1978 kwam hier verandering in. De Chinese overheid maakte gebruik van de comparatieve voordelen binnen het land en liet vrije marktmechanismen voor het eerst een rol spelen binnen de economie. Het overheidsbeleid richtte zich op het aantrekken van directe buitenlandse investeringen en de kustgebieden, daarnaast werd een aantal staatsbedrijven geprivatiseerd. In mindere mate werden productiequota gesteld en grondstoffen gealloceerd. De Chinese overheid breidde de sociale voorzieningen voor mensen met een lokale *hukou-registratie* in de steden uit en er werden investeringen gedaan in de ontwikkeling van technologische innovaties. Onder invloed van de economische hervormingen van 1978 heeft China in de periode 1978-2006 een sterke economische ontwikkeling doorgemaakt. Toch moet ook in acht worden genomen dat de sociaaleconomische ongelijkheid zich in deze periode sterk heeft ontwikkeld.

Het sociaaleconomische overheidsbeleid heeft zich in de periode 2006-2016 duidelijk op een inclusieve manier ontwikkeld. In de vijfjarenplannen werden helemaal geen productiequota meer gesteld. Het overheidsbeleid was in deze periode gericht op het oplossen van een aantal spanningsvelden. Enkele van deze spanningsvelden waren een te grote afhankelijkheid van de export, een te grote druk op de natuurlijke hulpbronnen en het milieu en de toenemende sociale onrust als gevolg van de grote mate van sociaaleconomische ongelijkheid. De doelstellingen van het sociaaleconomisch beleid in deze periode waren de verhoging van de netto en besteedbare inkomens op het platteland en in de stad, de ontwikkeling van het technologisch innovatieniveau, investeringen in educatie, de vergroting van de sociale voorzieningen, het stimuleren van de urbanisatie en het verhogen van het aandeel van de tertiaire sector in het totale BNP door de binnenlandse consumptie te stimuleren. Ter bestrijding van de regionale ongelijkheid zette de Chinese overheid regionale ontwikkelingsprogramma's op. In het dertiende vijfjarenplan was er bovendien voor het eerst een apart hoofdstuk gericht op *hukou-hervormingen*. Deze hervormingen hadden betrekking op het nieuwe nationale urbanisatieplan.

Uit de ontwikkeling van de sociaaleconomische doelstellingen, de ontwikkeling van de sociaaleconomische indicatoren, de evaluatie van deze indicatoren en een aantal gegevens afkomstig van het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek is gebleken dat het overheidsbeleid in de periode 2006-2016 in hoge mate gericht was op het bestrijden van de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem*. De focus van het beleid lag in deze periode op het stimuleren van de urbanisatie, investeringen in educatie en technologie en de uitbreiding van de sociale voorzieningen zoals huisvesting, gezondheidszorg, pensioen en verzekeringen. Uit de ontwikkeling van de Gini-coëfficiënt is tevens gebleken dat de inkomensongelijkheid binnen China sinds 2009 is afgenomen. De Chinese overheid streeft duidelijk een *level-playing-field* voor een zo groot mogelijk gedeelte van de bevolking na. Bij de analyse van de effectiviteit van het overheidsbeleid bij de bestrijding van de extractieve gevolgen van *hukou* moet een kanttekening worden geplaatst. Binnen de database van het Chinese Nationale Bureau voor Statistiek wordt bij de beschikbare gegevens geen onderscheid gemaakt op basis van *hukou-soorten*. Hierdoor valt bijvoorbeeld niet te onderzoeken in welke mate de uitbreiding van de sociale voorzieningen en de investeringen in educatie specifiek aan migrantenarbeiders zijn toegekomen. Toch kan op basis van de beschikbare gegevens en geraadpleegde bronnen de conclusie worden getrokken dat het sociaaleconomische overheidsbeleid in de periode 2006-2016 succesvol was in het bestrijden van de in de vijfjarenplannen genoemde spanningsvelden en dat de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* in toenemende mate teniet werden gedaan.

Uiteindelijk kan de inclusieve ontwikkeling van het sociaaleconomische overheidsbeleid en de bestrijding van de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem* verklaard worden vanuit het streven van de Chinese overheid naar een gematigd welvarende samenleving: een samenleving met een grote middenklasse en weinig ongelijkheid. De grote middenklasse zou zorgen voor een vergroting van de binnenlandse consumptie en daarmee een afname van de afhankelijkheid van de export en de druk op de natuurlijke hulpbronnen en het milieu. Het opleidingsniveau binnen China speelt hierbij een belangrijke rol aangezien dit een vereiste is bij de ontwikkeling van technologische innovaties en de verhoging van de arbeidsproductiviteit. De verlaging van de sociaaleconomische ongelijkheid zou tevens leiden tot een afname van de sociale spanningsvelden, waardoor de machtspositie van de Chinese politieke elite minder bedreigd wordt. Toch bestaat er een discrepantie tussen het streven naar een gematigd welvarende samenleving en de wijze waarop het extractieve *hukou-systeem* in relatieve stilte in stand wordt gehouden. De vraag is of de manier waarop de Chinese overheid doet aan symptoombestrijding van de extractieve gevolgen van het *hukou-systeem*, afdoende is om een duurzame economische ontwikkeling te verwezenlijken.

Met de operationalisatie van de theorie van Acemoglu en Robinson heeft deze scriptie bijgedragen aan het debat over de bruikbaarheid van de these van Acemoglu en Robinson bij wetenschappelijk onderzoek. Vervolgonderzoek in de vorm van soortgelijke casussen op basis van de theorie van Acemoglu en Robinson kunnen het inzicht vergroten in de mate waarin de institutionele factoren die in dit onderzoek aan bod zijn gekomen duurzame economische groei stimuleren of beperken en wat het effect van deze factoren op elkaar is. De toekomst zal uitwijzen of de theorie van Acemoglu en

Robinson over duurzame economische ontwikkeling stand houdt. Volgens Acemoglu en Robinson zal de Chinese economische groei stoppen wanneer het niveau van een middeninkomensland wordt bereikt, tenzij de extractieve politieke instituties binnen China een inclusieve ontwikkeling doormaken. Wellicht bestaat er echter een 'Chinees alternatief' op de theorie van Acemoglu en Robinson waarbij de Chinese extractieve politieke instituties met hun kenmerkende stapsgewijze aanpak een proces van creatieve destructie kunnen toelaten, zonder dat hierbij de macht uit handen wordt gegeven en hierdoor een duurzame economische ontwikkeling weten te bewerkstelligen. Uit dit onderzoek is gebleken dat de stapsgewijze aanpak bij het bestrijden van de spanningsvelden door de Chinese overheid tot noch toe succesvol is. Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek is de mogelijkheid van een 'Chinees alternatief' op de theorie van Acemoglu en Robinson dan ook zeker niet ondenkbaar.

Overzicht bijlagen

Bijlage 1: Nationale *hukou*-hervormingen¹⁸³

<u>Date</u>	<u>Bronnen</u>	<u>Beschrijving</u>
10 Juni 1997	Staatsraad verklaring	Start van een beperkt, experimenteel programma om het <i>hukou-systeem</i> te hervormen in kleine steden en dorpen. Steden verlenen burgers met een niet-lokale registratieplaats (1) een vaste woonplaats voor twee jaar in en (2) een baan.
Juli 2000	Gezamenlijke verklaring van het Centraal Comité van de Communistische Partij van China en de Staatsraad	Voorstel voor kleine steden en dorpen die het mogelijk moet maken burgers met een niet-lokale registratieplaats (1) een vaste verblijfplaats in kleine steden en (2) een baan te verschaffen zodat hun <i>hukou-registratieplaats</i> op termijn omgezet kan worden naar lokaal.
30 Maart 2001	Staatsraad verklaring	Verlengt het experimentele project van 10 juni 1997 voor alle kleine steden en dorpen. Burgers met een niet-lokale registratieplaats moeten (1) een vaste verblijfplaats in kleine steden en (2) een baan krijgen zodat hun <i>hukou-registratieplaats</i> op termijn omgezet kan worden naar lokaal.

¹⁸³ 'Recent Hukou Reforms', *Congressional Executive Commission on China*, (2004)
<https://www.cecc.gov/recent-chinese-hukou-reforms> Geraadpleegd op 23-08-2017.

Bijlage 2: Provinciale *hukou*-hervormingen¹⁸⁴

<u>Provincie/ Plaats</u>	<u>Datum</u>	<u>Bronnen</u>	<u>Beschrijving</u>
Anhui	13 juli 2001	Provinciale overheids verklaring	Stuurt lokale overheden aan om een lokale <i>hukou-registratie</i> aan personen met een (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten te verlenen. Elimineert de agrarische en niet-agrarische <i>hukou-types</i>. Dit heeft betrekking op burgers die voldoen aan professionele, administratieve, opleidings- of de investeringseisen.
Beijing	14 April 1995; 4 Juni 1997;	Stadsrichtlijnen	Stuurt provinciale overheden aan om een lokale <i>hukou-registratie</i> aan burgers met een (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten te verlenen. Dit heeft betrekking op burgers die voldoen aan de professionele, administratieve, opleidings- of de investeringseisen. Vereist dat alle migrantenarbeiders zich laten registreren bij het Arbeidsbureau. Wijst de tijdelijke <i>hukou-residentie</i> aan als enige wettelijke vergunning voor tijdelijke migrantenarbeiders in Beijing. Dit heeft betrekking op burgers die voldoen aan de

¹⁸⁴ 'Recent Hukou Reforms', (2004).

	29 Maart 2002		professionele, administratieve, opleidings of de investeringseisen. Afkondiging van nieuwe strafmaatregelen voor het verhuren van woningen aan migrantenarbeiders die geen tijdelijke <i>hukou-residentie</i> bezaten
Zhejiang	29 maart 2002	Provinciale richtlijn	Stuurt provincies en kleine steden in Zhejiang aan om burgers met een (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten een lokale <i>hukou-registratieplaats</i> te verlenen. Stuurt grote en middelgrote steden aan om de voorwaarden voor het doorlopen van het <i>nongzhuanfei-proces</i> te versoepelen zodat burgers 1) in staat zijn om huizen te kopen of 2) een hoger opleidingsniveau te behalen
Jiangsu	28 maart 2003	Nieuwsbericht over een provinciale richtlijn	Stuurt lokale overheden binnen Jiangsu aan om burgers met een (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten een lokale <i>hukou-registratieplaats</i> te verlenen. Dit heeft betrekking op burgers die voldoen aan de professionele, administratieve, opleidings- of de investeringseisen.
Chongqing	29 juli 2003	gemeentelijke overheid Kennisgeving	Stuurt dorpen en kleine steden binnen de agglomeratie van Chongqing aan om burgers met een agrarische <i>hukou</i> (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten en een lokale

			<i>hukou-registratieplaats</i> te verlenen. Stelt daarnaast beperkingen op voor het verkrijgen van een lokale <i>hukou</i> via de aankoop van vrije sector woningen.
Gansu	30 september 2003	Provinciaal beleid sociale zekerheid	Stuurt lokale overheden aan om een lokale <i>hukou-registratieplaats</i> te verlenen aan burgers met een (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten. Biedt speciale <i>hukou-vrijstellingen</i> voor burgers die voldoen aan de professionele, administratieve, opleidings- of de investeringseisen. Elimineert het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukou-types</i>.
Hunan	9 november 2003	Nieuwsbericht over lokale richtlijnen	Stuurt lokale overheden aan om een lokale <i>hukou-registratieplaats</i> te verlenen aan burgers met een (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten. Elimineert het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukou-types</i>.
Hubei	13 augustus 2004	Nieuwsbericht over lokale richtlijnen	Elimineert het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukou-types</i>.

Shanghai	30 augustus 2004	Gemeentelijke richtlijn	Verplichting dat iedereen die langer dan drie dagen in Shanghai verblijft, in het bezit is van een tijdelijke <i>hukou-registratie</i>. Aanvragers van de tijdelijke hukouregistratie moeten een bewijs van een vaste baan of een diploma presenteren om de tijdelijke <i>hukou-registratie</i> te verkrijgen. Burgers met een tijdelijke <i>hukou-registratie</i> hebben recht op op 1) onderwijs voor hun kinderen, 2) sociale zekerheid, 3) de mogelijkheid van een ambtenarenfunctie.
Shandong	11 oktober 2004	Nieuwsbericht	Schaft gemeentelijke 'migratiecontrolecentrums' die geld konden innen van migrantenarbeiders af. Nieuwe verantwoordelijkheid voor de sociale-zekerheidsbureaus met betrekking tot de <i>hukou-registraties</i>.

Bijlage 3: Stedelijke *hukou*-hervormingen¹⁸⁵

<u>Provincie / Plaats</u>	<u>Datum</u>	<u>Bronnen</u>	<u>Beschrijving</u>
Chengdu	12 februari 2004	Nieuwsbericht	Schetst de planning van het traject tot afschaffing van het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukoutypes</i> . in 2007.
Nanjing	19 juni 2004	Nieuwsbericht; gemeentelijke richtlijn	Regelgeving dat mensen met een (1) een vaste verblijfplaats in kleine steden en (2) een vaste baan, hun <i>hukou-registratie</i> kunnen converteren naar lokaal. Elimineert het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukoutypes</i> .
Shenyang	7 juli 2004	Nieuwsbericht	Schaft tijdelijke <i>hukou-residentie</i> en alle bijbehorende kosten af. Vervangt het vergunningsstelsel met een “automatisch” registratiesysteem waarbij migrantenarbeiders zich bij de lokale politie registreren op basis van woonplaats en werk. Garandeert bescherming tegen fysieke mishandeling.

¹⁸⁵ Ibidem.

Guangzhou	21 september 2004	Nieuwsbericht gemeentelijke richtlijn	Richtlijn dat kleine steden en dorpen binnen de Guangzhou agglomeratie toestemming geeft om lokale <i>hukou-registratieplaats</i> te verlenen aan burgers met een (1) een vaste woonplaats en (2) een stabiele bron van inkomsten. Richtlijn dat burgers met een <i>agrarische-hukou</i> die 1) voor minimaal vijf jaar een vaste woonplaats in de stad Guangzhou hebben 2) een stabiele bron van inkomsten bezitten 3) en deelnemen aan het stadsprogramma voor sociale zekerheid een lokale <i>hukou-registratie</i> kunnen krijgen. Elimineert het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukou-types</i>.
Wuhan	2 september 2004	Nieuwsbericht gemeentelijke richtlijn	Afschaffing van tijdelijke <i>hukou-residenties</i> Richtlijn voor het opzetten van migrantenarbeiderscentra

Bijlage 4: Regionale *hukou*-hervormingen¹⁸⁶

<u>Provincie / Plaats</u>	<u>Datum</u>	<u>Bronen</u>	<u>Beschrijving</u>
Jinhua, Zhejiang	16 augustus 2001	Richtlijn sociale zekerheid	Richtlijn dat burgers met een <i>niet-agrarische-hukou</i> en een bewijs van (1) twee jaar een vaste woonplaats in de stad Jinhua en (2) een stabiele bron van inkomsten, hun niet-lokale registratie kunnen omzetten naar een lokale registratie. Richtlijn dat burgers met een <i>agrarische-hukou</i> langer een vaste woonplaats moeten hebben vóór het verkrijgen van lokale <i>hukou-registratie</i>. Richtlijn dat burgers met een lokale <i>agrarische-hukou</i> van Jinhua, hun <i>agrarische-hukou</i> kunnen converteren naar een <i>niet-agrarische-hukou</i>. Geeft vrijstelling voor burgers die voldoen aan de professionele, administratieve, opleidings- of de investeringseisen.
Hengshui, Hebei	10 oktober 2003	Lokale richtlijn	Richtlijn dat burgers met een <i>niet-agrarische-hukou</i> en een bewijs van (1) twee jaar een vaste woonplaats in de stad Jinhua en (2) een stabiele bron van inkomsten, een lokale <i>hukou-registratie</i> kunnen ontvangen

¹⁸⁶ Ibidem.

			Geeft vrijstelling voor burgers die voldoen aan de professionele, administratieve, opleidingen- of de investeringseisen. Elimineert het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukou-types</i>.
Tongzhou, Jiangsu	22 juli 2004	Nieuwsbericht gemeentelijke hervormingen	Richtlijn voor lokale overheden om de lokale <i>hukou</i> aan burgers die voldoen aan de professionele, administratieve, opleidings- of de investeringseisen te schenken. Richtlijn dat migrantenarbeiders die (1) dienen in een gemeentelijke ambtelijke functie voor een periode van tenminste vijf jaar, (2) sociale verzekeringspremies betalen, en (3) in het bezit zijn van een legale woning, een lokale <i>hukou-registratie</i> kunnen ontvangen.
Jining	15 oktober 2004	Verklaring gemeentelijke overheid	Richtlijn dat mensen met een (1) vaste woonplaats voor twee jaar en (2) een stabiele bron van inkomsten, hun niet lokale <i>hukou-registratie</i> kunnen converteren naar een lokale <i>hukou-registratie</i>. Elimineert het onderscheid tussen agrarische en niet-agrarische <i>hukou-types</i>.
Ninghua, Fujian	Ongedateerd	Gemeentelijke website	Richtlijn dat mensen met een (1) vaste woonplaats voor twee jaar en (2) een stabiele bron van inkomsten, hun niet lokale <i>hukou-registratie</i> kunnen converteren naar een lokale <i>hukou-registratie</i>.

			Geeft vrijstelling voor burgers die voldoen aan de professionele, administratieve, opleidings- of de investeringseisen.
--	--	--	--

Bibliografie

'A Call for Reform of China's Household Registration System', *Population and Development Review* 36:2 (2010) 405-407.

Acemoglu, Daron en James A. Robinson, *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty* (New York 2012).

Acemoglu, Daron en James A. Robinson, 'China, India and All That.', *Why Nations Fail Blog*, 02-11-2012, <http://whynationsfail.com/blog/2012/11/2/china-india-and-all-that.html> Geraadpleegd op 23-08-2017.

Afridi, Farzana, Sherry Xin Li en Yufei Ren, 'Social Identity and Inequality: The Impact of China's Hukou System', *Journal of Public Economics* 123 (2015) 17-29.

Aghion, Philippe, Eve Caroli, and Cecilia García-Peñalosa, 'Inequality and Economic Growth: The Perspective of the New Growth Theories', *Journal of Economic Literature* 37:4 (1999) 1615-1660.

Alesina, Alberto en Roberto Perotti, 'Income Distribution, Political Instability, and Investment', *European Economic Review* 40:6 (1996) 1203-1228.

Banerjee, Abhijit, Esther Dufo en Nancy Qian, 'On the Road: Access to Transportation Infrastructure and Economic Growth in China', *NBER Working Paper* 17897 (2012).

Bao, Shuming, Örn B. Bodvarsson, Jack W. Hou en Yaohui Zhao, 'The Regulation Of Migration In A Transition Economy: China's Hukou System', *Contemporary Economic Policy* 29:4 (2010) 564-579.

Barboza, David, 'Shanghai Expo Sets Record With 73 Million Visitors', *The New York Times*, 02-11-2010, <http://www.nytimes.com/2010/11/03/world/asia/03shanghai.html?mcubz=1> Geraadpleegd op 23-08-2017.

Becker, Jasper, *Hungry Ghosts: Mao's Secret Famine* (New York 1998).

Bertoldi, Moreno, Annika Eriksgård Melander en Peter Weiss, 'Can Economic Transitions Be Planned? China and the 13th Five year Plan', *Economic Brief* 017 (2016).

Bénabou, Roland, 'Inequality and Growth', *NBER Macroeconomics Annual* 11 (1996) 11-92.

- Bosker, Maarten, Uwe Deichmann en Mark Roberts, 'Hukou and Highways: The Impact of China's Spatial Development Policies on Urbanization and Regional Inequality', *Policy Research Working Papers World Bank* (2015).
- Bosker, Maarten, Steven Brakman, Harry Garretsen en Marc Schramm, 'Relaxing Hukou: Increased Labor Mobility and China's Economic Geography', *Journal of Urban Economics* 72:2-3 (2012) 252-266.
- Bulman, David J, *Incentivized Development in China: Leaders, Governance, and Growth in China* (Cambridge 2016).
- Candelaria, Christopher, Mary Daly en Galina Hale, 'Interprovincial Inequality in China', *FRBSF Economic Letter* 13 (2009) 1-4.
- Chan, Kam Wing, 'Achieving Comprehensive Hukou Reform in China', *Paulson Policy Memorandum*, (2014).
- Chan, Kam Wing, 'The Chinese Hukou System at 50', *Eurasian Geography and Economics* 50:2 (2009) 197-221.
- Chan, Kam Wing en Will Buckingham, 'Is China Abolishing the Hukou System?', *The China Quarterly* 195 (2008) 582-606.
- 'China's 12th Five-Year Plan How it actually works and what's in store for the next five years', *APCO worldwide* (2010).
- 'China's Economy Realized a Moderate but Stable and Sound Growth in 2015', 19-01-2016, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201601/t20160119_1306072.html Geraadpleegd op 20-12-2017.
- 'China's Economy Realized a New Normal of Stable Growth in 2014', 20-01-2015, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201501/t20150120_671038.html Geraadpleegd op 20-12-2017.
- 'China's Economy Showed Good Momentum of Steady Growth in the Year of 2013', 20-01-2014, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201401/t20140120_502079.html Geraadpleegd op 20-12-2017.
- 'Composition of GDP by the Three Strata of Industry', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.
- Ding, Haiyan en Hui He, 'A Tale of Transition: An Empirical Analysis of Economic Inequality in Urban

- China, 1986-2009', *IMF Working Papers* 16:239 (2016) 1-50.
- 'Engel's Coefficient', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.
- 'Excerpts From Talks Given in Wuchang, Shenzhen, Zhuhai and Shanghai', 18-21 januari 1992, <http://en.people.cn/dengxp/vol3/text/d1200.html> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- Fan, Cindy, 'China's Eleventh Five-Year Plan (2006-2010): From "Getting Rich First" to "Common Prosperity"', *Eurasian Geography and Economics* 47:6 (2006) 708-723.
- Fan, Cindy en Mingjie Sun, 'Regional Inequality in China, 1978-2006', *Eurasian Geography and Economics* 49:1 (2008) 1-18.
- Feng, Wang, Baochang Gu en Yong Cai, 'The End of China's One-Child Policy', *Studies in Family Planning* 47:1 (2016) 83-86.
- Fewsmith, Joseph, *China since Tiananmen: the Politics of Transition* (Cambridge 2001).
- Fukuyama, Francis, 'Acemoglu and Robinson on Why Nations Fail', *The American Interest*, 26-03-2012, <https://www.the-american-interest.com/2012/03/26/acemoglu-and-robinson-on-why-nations-fail/> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- 'Gini coefficient release highlights China's resolve to bridge wealth gap', 22-01-2013, <http://en.people.cn/90778/8101702.html> Geraadpleegd op 20-12-2017.
- Hale, Galina en Cheryl Long, 'Did Foreign Direct Investment Put an Upward Pressure on Wages in China?', *IMF Economic Review* 59:3 (2011) 404-430.
- 'Harmonious society', 30-09-2007, <http://en.people.cn/90002/92169/92211/6274973.html> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- Henderson, David, 'The Wealth-and Poverty-of Nations', *Regulation* 36:1 (2013) 74-76.
- 'Household final consumption expenditure', The World Bank Data, <http://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.PETC.ZS> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- Huff, Toby E., 'Why Some Nations Succeed', *Contemporary Sociology* 42:1 (2013) 55-59.
- Jian, Tianlun, Jeffrey D. Sachs en Andrew M. Warner, 'Trends in Regional Inequality in China', *China Economic Review* 7:1 (1996) 1-21.
- Kahn, Joseph en David Barboza, 'As Unrest Rises, China Broadens Workers' Rights', *The New York Times*, 30-06-2007, <http://www.nytimes.com/2007/06/30/world/asia/30china.html> Geraadpleegd op

26-11-2017.

Kanbur, Ravi en Xiaobo Zhang, 'Fifty Years of Regional Inequality in China: A Journey Through Central Planning, Reform, and Openness', *Review of Development Economics* 9:1 (2005) 87-106.

Kanbur, Ravi en Xiaobo Zhang, 'Which Regional Inequality? The Evolution of Rural–Urban and Inland–Coastal Inequality in China from 1983 to 1995', *Journal of Comparative Economics* 27:4 (1999) 686-701.

Knight, John B., 'China as a Developmental State', *The World Economy* 37:10 (2014) 1335-1347.

Kuznets, Simon, 'Economic Growth and Income Inequality', *The American Economic Review* 45:1 (1955) 1-28.

Landry, Pierre F., *Decentralized Authoritarianism in China: The Communist Party's Control of Local Elites in the Post-Mao Era* (Cambridge 2008).

Li, Bingqin en David Piachaud, 'Poverty and Inequality and Social Policy in China', (London School of Economics, Research Paper No. CASE087, Londen 2004).

Li, Hongbin en Li-An Zhou, 'Political Turnover and Economic Performance: the Incentive Role of Personnel Control in China', *Journal of Public Economics* 89 (2005) 1743-1762.

Liang, Zai en Zhongdong Ma, 'China's Floating Population: New Evidence from the 2000 Census', *Population and Development Review* 30:3 (2004) 467-488.

Liu, Zhiqiang, 'Institution and Inequality: The Hukou System in China', *Journal of Comparative Economics* 33:1 (2005) 133-157.

Lu, Max en Enru Wang, 'Forging Ahead and Falling Behind: Changing Regional Inequalities in Post-reform China', *Growth and Change* 33:1 (2002) 42-71.

Ma, Kai, 'The 11th Five-Year Plan: targets, paths and policy orientation', *National Development and Reform Commission*, 19-03-2006, http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/200603/t20060323_63813.html
Geraadpleegd op 23-08-2017.

MacLeod, William Bentley, 'On Economics: A Review of "Why Nations Fail" by D. Acemoglu and J. Robinson and "Pillars of Prosperity" by T. Besley and T. Persson', *Journal of Economic Literature* 51:1 (2013) 116-143.

Milanovic, Branco, *Global Inequality: a New Approach for the Age of Globalization* (Massachusetts en Londen 2016).

- Naughton, Barry, 'A Political Economy of China's Economic Transition', in: Loren Brandt en Thomas J. Rawski, *China's Great Economic Transformation* (Cambridge 2008) 91-135.
- Naughton, Barry, 'The New Common Economic Program: China's Eleventh Five Year Plan and What It Means', *China Leadership Monitor* 16 (2005) 1-10.
- Nee, Victor en Sonja Opper, *Capitalism from Below: Markets and Institutional Change in China* (Cambridge 2012).
- 'Number of Employed Persons by Three Strata of Industry', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.
- 'Official Lists Favorable Factors on 11th Five-Year Guidelines', *Xinhua News Agency*, 12-01-2006, <http://www.china.org.cn/english/features/guideline/157553.htm> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- Piketty, Thomas, *Capital in the Twenty-First Century* (tweede druk; Massachusetts en Londen 2014).
- 'Population by Household Registration Status (Sample Survey)', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.
- Qian, Yingyi, 'The Process of China's Market Transition (1978-1998): The Evolutionary, Historical, and Comparative Perspectives', *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)* 156:1 (2002) 151-171.
- Ravallion, Martin en Shaohua Chen, China's (uneven) progress against poverty, *Journal of Development Economics* 82 (2007) 1-42.
- 'Recent Hukou Reforms', *Congressional Executive Commission on China*, (2004) <https://www.cecc.gov/recent-chinese-hukou-reforms> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- Schumpeter, Joseph A, *Capitalism, Socialism, and Democracy* (edition published in the Taylor & Francis e-Library; Londen en New York 2003)
- 'Scientific concept of development', 30-09-2007, <http://en.people.cn/90002/92169/92211/6274998.html> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- Song, Yang, 'What Should Economists Know about the Current Chinese Hukou System?', *China Economic Review* 29 (2014) 200-212.
- Subramanian, Arvind, 'Which Nations Failed', *The American Interest*, 30 oktober 2012, <https://www.the-american-interest.com/2012/10/30/which-nations-failed/> Geraadpleegd op 23-08-2017.

- Sun, Zhengyun, Explaining Regional Disparities of China's Economic Growth: Geography, Policy and Infrastructure (Thesis, Department of Economics, University of California, Berkeley 2013).
- The 13th Five-Year Plan for economic and social development of the People's Republic of China (2016-2020)*, The Communist Party of China (Beijing 2016).
- The People's Publishing House red., *Selected works of Mao Tse Tung* (volume 3; Peking 1965).
- The Twelfth Five-Year Plan for National Economic and Social Development of the People's Republic of China (2011-2015)*, The Communist Party of China (Beijing 2011).
- Tian, Xu, Xiaoheng Zhang, Yingheng Zhou en Xiaohua Yu. 'Regional Income Inequality in China Revisited: A Perspective from Club Convergence', *Economic Modelling* 56 (2016) 50-58.
- Todaro, Michael P. en Stephen C. Smith, *Economic Development* (Harlow 2015).
- 'Total Population', *National Bureau of Statistics China*, <http://data.stats.gov.cn/english/> Geraadpleegd op 04-12-2017.
- Vries, Peer, 'Does wealth entirely depend on inclusive institutions and pluralist politics?', *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 9:3 (2012) 74-92.
- Wang, Fei-Ling, 'Reformed Migration Control and New Targeted People: China's Hukou System in the 2000s', *The China Quarterly* 177 (2004) 115-132.
- Wang, Lihua en Tracey Holland, 'In Search of Educational Equity for the Migrant Children of Shanghai' *Comparative Education* 47:4 (2011) 471-487.
- Wang, Yang, Chuanglin Fang, Chunliang Xiu en Daqian Liu, 'A New Approach to Measurement of Regional Inequality in Particular Directions', *Chinese Geographical Science* 22:6 (2012) 705-717.
- 'What Is "Three Represents" CPC Theory?', <http://www.china.org.cn/english/zhuanti/3represents/68735.htm> Geraadpleegd op 23-08-2017.
- Woodall, Brian, 'The Development of China's Developmental State: Environmental Challenges and Stages of Growth', *China Research Center*, 29-05-2014, https://www.chinacenter.net/2014/china_currents/13-1/the-development-of-chinas-developmental-state-environmental-challenges-and-stages-of-growth/ Geraadpleegd op 23-08-2017
- World Bank, 'Sustainable Development in a dynamic world - Transforming Institutions, Growth, and Quality of Life', *World Development Report* (Washington DC, 2003).
- Wu, Xiaogang en Donald J. Treiman, 'The Household Registration System and Social Stratification in China:

- 1955-1996', *Demography* 41:2 (2004) 363-384.
- Xie, Y. en X. Zhou, 'Income Inequality in Today's China.' *Proceedings of the National Academy of Sciences* 111:19 (2014) 6928-6933.
- Yang, Dali, 'Patterns of China's Regional Development Strategy.', *The China Quarterly* 122 (1990) 230-257.
- Yao, Shujie en Zongyi Zhang, 'On Regional Inequality and Diverging Clubs: A Case Study of Contemporary China.', *Journal of Comparative Economics* 29:3 (2001) 466-484.
- Yu, Guangyuan, *Chinese Economists on Economic Reform* (Londen 2014).
- Yulek, Murat, *Economic Planning and Industrial Policy in the Globalizing Economy: Concepts, Experience and Prospects* (New York 2015).
- Zhan, Shaohua en Joel Andreas, 'Beyond the Countryside: Hukou Reform and Agrarian Capitalism in China, Land grabbing, conflict and agrarian-environmental transformations: perspectives from East and Southeast Asia' (*International academic conference, Chiang Mai University 2015*).